

Lluc

NÚM. 814-815 / 2000 700 Ptes. (3,01 €) IVA INCLÒS

Gran Jubileu 2000

FORTEZA TOBAJAS, S.A.
Distribuidor de Cambres de Bany,
Calefacció i Aire Condicionat

Roca

Exposició i oficines:

31 de Desembre, 22
Tels. 971 29 60 01 - 971 29 47 95 • Fax 971 75 93 16
07004 Palma - Mallorca

Magatzem i venda:

Nicolau de Pacs, 15
Tels. 971 46 28 34 - 971 46 15 49 • Fax 971 46 29 69
07006 Palma - Mallorca

Dielectro Balear

Sociedad Anónima

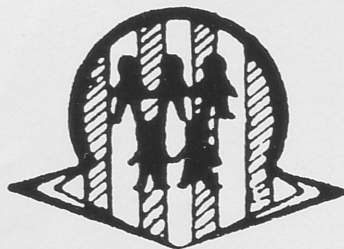
► Gremi Fusters, 43
Polígon Son Castelló (ASIMA)
07009 PALMA DE MALLORCA
Telèfons: 971 20 44 64 (6 línies)
971 75 56 25 - 97175 56 81 - 97175 42 42
Fax: 971 75 82 29 **ELECTRICITAT**

► Carrer de la Pagesia, 68-B
Polígon Industrial
07500 MANACOR (Mallorca)
Telèfons: 971 55 53 51 - 971 55 55 55 **MAQUINÀRIA**
Fax: 971 55 53 62

► Extremadura, 21
07800 EIVISSA
Telèfons: 971 30 12 11 - 971 30 30 03 **IL·LUMINACIÓ**
Fax: 971 30 02 57

► Polígon Industrial, G 103
MAÓ (Menorca)
Telèfon: 971 36 17 09

► Polígon Industrial, 41-bis
07760 CIUTADELLA (Menorca)
Telèfons: 971 38 06 93 - 971 38 26 19 **AÏLLANTS**
Fax: 971 38 64 29

FUNDACIÓ

«SERVEIS DE CULTURA PER AL POBLE»

Per a la promoció popular de la nostra cultura
estam al vostre servei

Demaneu informació a:
Carrer del Mar, 6 - 3r - 07012 PALMA

LLUC

REVISTA BIMESTRAL
ANY LXXX
GENER-ABRIL 2000
Núm. 814-815

CONSELL DE DIRECCIÓ

CONSELLER DELEGAT
Gabriel Seguí i Trobat

DIRECTOR
Antoni Marimon i Riutort

CAP DE REDACCIÓ
Catalina Sureda i Vallespir

ADJUNT DE REDACCIÓ
Nadal Bernat i Salas

CONSELL DE REDACCIÓ
Gaspar Alemany i Ramis
Josep Amengual i Batle
Francesc Bujosa i Homar
Pere Fullana i Puigserver
Gabriel Janer Manila
Maria de la Pau Janer Mulet
Joan Mas i Vives
Joan Mir i Obrador
Leonard Muntaner i Mariano

ADMINISTRADORS
Joan Arbona i Colom
Josep Riera i Vila

INFORMACIÓ I CORRESPONDÈNCIA
Revista LLUC
Plaça dels Pelegrins, 1
07315 Lluc (Mallorca)
Tel. 971 87 15 25
Fax 971 51 70 96
Apartat de correus 619
07080 Palma (Mallorca)

Subscripcions: 2.500 ptes. anuals
Estranger: 3.100 ptes. anuals
Preu d'aquest exemplar: 700 ptes.

ELS ARTICLES PUBLICATS EN AQUESTA
REVISTA EXPRESSEN ÚNICAMENT L'OPINIÓ
DELS SEUS AUTORS

IL·LUSTRACIÓ DE LA PORTADA:
El Salvador del món. Taula de Francesc Comes (s. XIV). Parròquia de Santa Eulàlia de Palma (fotografia de Jaume Gual)

EDICIÓ REALITZADA PER
Taller Gràfic Ramon
Jaume Balmes, 43 • Tel. 971 75 44 32
07004 Palma (Mallorca)
E-mail: tgramon@retemail.es

Dipòsit Legal: P.M. 276-1958
I.S.S.N. 0211-092 X

LLUC

S U M A

Pàg.

3

EDITORIAL

El jubileu i el diàleg entre cristianisme i cultura.

DOSSIER: GRAN JUBILEU 2000

4

Teodor Úbeda, bisbe de Mallorca:

L'Església de Mallorca en el canvi de segle.

16

Bartomeu Bennàssar:

Dos documents de Joan Pau II sobre el Jubileu 2000.

19

Teodor Suau:

Un any de gràcia per a la memòria que salva.

21

La petició de perdó per part de l'Església: ressons:

Pere Fullana Puigserver, Pere Rosselló Bover, Guillem Frontera, Xesc Bujosa.

24

Maria Antònia Perelló Femenia:

El *Jardí desolat* de Joan Alcover i els jardins abandonats de Santiago Rusiñol.

27

Pere Albertí:

La condonació del deute extern: oportunitat i possibilitats reals.

29

L'ESGLÉSIA NOSTRA

Josep Amengual i Batle, M.SS.CC.:

En el tercer centenari del Seminari de Sant Pere de Mallorca.

35

A LA CIUTAT DELS LLIBRES

Pere Rosselló Bover:

El sonet segons Blai Bonet.

Miquel Mestre:

Carta a Lluís Maicas.

40

ARTS PLÀSTIQUES

Paula Guasp Borràs:

Àngel San Martín: primera proposta de «Trajectòries del 1970 al 2000».

43

PER UNA TERRA MÉS JUSTA

Jaume Reynés, M.SS.CC.:

Un any de gràcia també per als immigrants?

Nota sobre uns fets i una teologia molt actuals.

46

CINEMA

Gabriel Salas i Santandreu:

El Mar d'Agustí Villaronga.

47

MOSTRADOR

Petita mostra de les darreres produccions editorials.

Universitat de les
Illes Balears
Servei de Biblioteca i
Documentació
Edifici Guillem Cifre
de Colonya

UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS

5104824595

Lluç

Lluç

Lluç

La Reforma
de l'Estatut

El Cristianisme
a Mallorca i
la creació de
les parroquies
al s. XIII

Novetats de la revista *Lluç*

Canvis en el consell de redacció

En el Consell de Redacció de la revista *Lluç* hi ha hagut els següents canvis: el P. Ramon Ballester i Vives, conseller delegat, i el Sr. Damia Pons i Pons, director, han estat substituïts pel P. Gabriel Seguí i Trobat i pel Sr. Antoni Marimon i Riutort, respectivament. D'altra banda, Catalina Sureda i Vallespir ha estat nomenada cap de redacció. El P. Ramon i el Sr. Pons han fet una meritòria tasca al front de la nostra revista, en favor de la llengua i la cultura catalanes a Mallorca, que mereix el nostre reconeixement.

Premi de l'Obra Cultural Balear d'Inca

La delegació de l'OCB de la ciutat d'Inca ha atorgat a la revista *Lluç* un dels Premis de Maig del 2000, el premi "Miquel Duran Saurina", del qual enguany és la tercera edició, per la seva contribució a la normalització lingüística dins el món de la comunicació. El premi ha consistit en un treball artístic del pintor Joan Lacomba Garcia i en un diploma acreditatiu. En el sopar dels premis, que tingué lloc dia 19 de maig al Mercat cobert d'Inca, el P. Gabriel Seguí i Catalina Sureda recolliren el guardó, que els fou entregat pel Sr. Miquel Serra, director del *Diari de Balears*. En el mateix acte, el Sr. Andreu Serra, d'Inca, rebé el premi "Berenguer d'Anoia" i Mn. Joan Parets i Serra, el premi "Fra Miquel Colom".

A causa del retard en l'aparició dels darrers números, el Consell de Redacció de *Lluç* ha decidit publicar enguany tres números dobles, en lloc dels sis habituals. Esperam que els subscriptors i els lectors entenguin aquesta mesura, que permetrà posar al dia la revista.

El jubileu i el diàleg entre cristianisme i cultura

El jubileu que celebren enguany les esglésies cristianes amb motiu del 2000 aniversari de l'encarnació del Senyor, coincidint amb el tombant de segle, és un esdeveniment que repercuteix fora de la comunitat dels creients en Jesucrist. Per això, ens n'hem volgut fer ressò a la nostra revista.

La revista *Lluc* és un espai d'encontre, obert i honrat, entre cristianisme i cultura a la nostra terra, partint de la base del reconeixement de Mallorca com a part dels països de parla catalana. La nostra publicació, d'ençà de l'establiment de la democràcia a l'Estat espanyol, ha deixat d'esser, sortosament, un mena de refugi per als qui s'afanyaven per desvetlar i conrar els trets identificadors de la nostra cultura. Avui tenim altres fòrums d'expressió i de defensa de la terra, àdhuc polítics. És cert que glateix encara el jacobinisme polític i social anticatalanista, que "nacionalista" és una mala paraula en certs sectors, i que l'ús social i privat del català no ha assolit els nivells desitjables. Som un poble que no acaba de refermar la seva identitat, per bé que sempre hagi de fer-ho per mitjans pacífics i democràtics. Per aquests motius, un canvi de mil·lenni és una convidada urgent al diàleg entre els grups i les persones que malden per una Mallorca oberta al futur i moderna, sense que perdi les arrels i la personalitat. En l'era de la globalització, els agents culturals i socials no ens podem permetre el luxe de la dispersió, que és fruit de complexos, de prejudicis i d'interessos sectorials.

Aquesta necessitat de diàleg i de comunicació val d'una manera especial per a les relacions entre cristianisme i cultura, en les quals la nostra revista ha tingut una particular incidència. Aquest diàleg entre creients i no-creients hauria de tenir aquestes característiques:

a) **Respectuós.** És normal que hi hagi creients i no-creients; ni la fe és un exotisme troglodític ni la increença és, necessàriament, una "xacra de la modernitat". Mala-

ment va el diàleg quan ens "perdonam la vida" mútuament. El diàleg significa respecte delicat a la pluralitat.

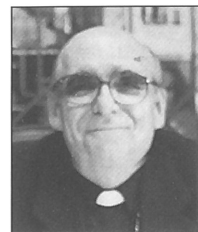
b) **Honrat.** Assumir la història de l'Església i del propi corrent de pensament és una tasca per a tothom i cal tenir l'honradesa de demanar perdó per les errades dels qui ens han precedit. No podem conuiu i parlar tirant-nos les mateixes pedres del passat. Si ho féssim, tant l'Església com el món de la cultura trobaríem bones pedreres amb escriure! El diàleg necessita humilitat i purificació de la memòria per part de tots.

c) **Personalitzat.** No n'hi ha prou amb el diàleg "per escrit" i de conferències; cal el contacte humà, el "diàleg dels cors" que només s'aconsegueix en la intimitat de la conversa, en la coneixença de cada persona, en l'acompanyament d'aquell qui lluita en el mateix solc. El diàleg significa tenir en compte la persona concreta que batega sota la ideologia.

d) **Desinteressat.** Allò que importa és el bé i el creixement del nostre poble, no el prestigi, la influència i la supervivència de les entitats. El diàleg sovint s'entrebanca perquè hem de "salvar la cara" del nostre grup. El diàleg necessita gratuïtat.

e) **Adreçat a la construcció d'un món més just i solidari.** L'opció pels pobres i els marginats, pels "exclosos" de la nostra terra és indefugible per a creients i no-creients i és recordatori constant que la vida digna per a tots és l'objecte primer de la fe i del pensament. La temptació de la "torre d'ivori" no és vana. Un diàleg fe i cultura no amarat de la passió per "la justícia" no passa d'esser una amable conversa entre burgesos satisfets.

Aquest és el tipus de diàleg al qual s'apunta la revista *Lluc* i que s'hauria d'encetar en profunditat i coratge entre tots els qui tenim veu pública. Altrament, en aquest nou mil·lenni, la intolerància i la violència camparan sense límits. ■

L'Església de Mallorca en el canvi de segle¹

A bans de res, vull agrair al Club Diario de Mallorca i al seu director, Jordi Bayona, la invitació a pronunciar aquesta conferència, una invitació reiterada diverses vegades, que jo anava posposant perquè sempre tinc massa coses per atendre i que avui vull agrair, no solament per la deferència que suposa vers la meua persona i l'Església de Mallorca, sinó també perquè en un moment que consider excepcionalment oportú —sobretot per la dinàmica d'autocrítica, conversió i programació esperançada del futur que el nostre Sínode Diocesà ha engegat al llindar de l'any 2000— em permet d'explicar en públic i en un fòrum no eclesial el que duc dins el cap i dins el cor sobre un tema eclesialment tan important i tan actual.

Gràcies també a sor Margalida Moyà, amiga i excepcional col·laboradora des de fa molts d'anys. Em coneix bé i és una dona que ha tingut i continua tenint un protagonisme especial en la nostra diòcesi. Per les dues coses li vaig demanar que em presentàs. Segurament el seu afecte personal li farà exagerar un poc el positiu de la meua persona i del meu servei de bisbe. Gràcies per tot, Margalida.

I gràcies a tots quants us heu pres la molèstia de venir a escoltar-me al final d'aquesta jornada, en un dia de fred gens habitual a Mallorca.

El que em propos —descriure la realitat actual de la nostra Església i aventurar perspectives de futur encara que sigui immediat— és arriscat. A mi, però, no em fa gaire por per diverses raons:

En primer lloc, perquè fa vint-i-set anys (pareix ahir!) que serveix l'Església de Mallorca com a bisbe. I això em dona no sols moltes dades reals i reiteradament constatades, sinó, el que és més important, la percepció del flux i el ritme possible d'evolució de la nostra Església i de la nostra societat, totes dues implicades en el tema que tractam. I, consegüentment, una certa seguretat d'encertar.

En segon lloc, perquè em trob del tot dins el meu terreny. No oblidem que el bisbe no intenta altra cosa que fer present el mateix Jesucrist, bon Pastor del ramat dels creients, enmig de la seva comunitat i, a imitació d'ell per tant, implicant-se del tot en la seva vida i en el seu esdevenir, servint-la i mai servint-se'n, guiant-la i acompanyant-la cap a les millors pastures. Això obliga a viure en un constant esforç per analitzar

correctament el passat i el present i per endevinar el més possible en la prospecció del futur. És el que diu la mateixa paraula bisbe, *episcopos* en grec: el que vigila, el que "talaia" la situació, els camins, els perills, les possibilitats, les necessitats, les esperances i les metes que cal aconseguir en el futur... al servei de la comunitat de la qual forma part i a la qual s'ha donat seguint la crida del mateix Jesucrist, expressament manifestada per l'encàrrec del Sant Pare, el Papa.

Quant al que digui que pugui semblar pretensió profètica, recordem que fer de profeta, per a un creient, és jugar fort a deixar-se conduir per l'Esperit de Déu, fins i tot més enllà dels propis propòsits, per tal de dibuixar la «utopia» que s'identifica amb la voluntat de Déu sobre una comunitat concreta i que la comunitat ha de mantenir present com a horitzó últim, punt de referència obligat i meta cap a la qual ha de caminar. És possible que la meua visió de l'Església de Mallorca en els anys 2000 sigui una mica utòpica. No em sap greu. Al manco, parlaré de l'Església mallorquina «com hauria de ser» en els anys 2000, segons el meu parer. Però vull advertir que no m'agrada gens somiar truites i m'agrada molt, en canvi, ser realista. Intentaré, per tant, devora la utopia, descriure també les mancances i les ombres que ens n'allunyen i les raons per les quals opín que ens hi anam aproximant.

Però entrem ja en la qüestió plantejada en el títol d'aquesta xerrada. Com que parlaré de moltes coses diverses i això pot provocar qualche confusió, ve't aquí l'esquema senzill de la meua intervenció:

Parlaré, en la primera part, del marc sociològic i cultural on viu i es realitza l'Església mallorquina. En la segona, intentaré una aproximació a la realitat actual de la nostra Església, posant atenció particular a les característiques de l'Església dels moments històrics immediatament anteriors al final de segle i seguint el fil conductor de la recepció o no, més reeixida o manco, entre nosaltres, del concili Vaticà II. En la tercera part, tractaré de descriure el que jo pens que hauria de ser l'Església de Mallorca en el tercer mil·lenni del cristianisme, fent notar les que em semblen possibilitats reals d'arribar-hi, a la llum del moment que ara mateix vivim.

I. EL MARC EN EL QUAL VIU I ES REALITZA L'ESGLÉSIA MALLORQUINA D'AVUI I VIURÀ I ES REALITZARÀ EN ELS ANYS 2000 SEGONS UNA PROSPECCIÓ RAONABLE

1. L'Església de Mallorca, situada en unes coordenades d'espai i de temps concretes, en què apareixen dades suficientment constatades que configuren la societat mallorquina d'avui i que influiran fortament en la del futur.

Parlar de Mallorca i dels anys 2000 ens remet a la necessitat de contemplar la societat i la cultura de Mallorca en el moment que vivim i en els anys pròxims i relacionar-les amb l'Església. I no únicament per exigències geogràfiques i cronològiques elementals, sinó, principalment, perquè l'Església no es pot concebre separada o al marge de la societat de cada moment històric. L'Església, per definició, no és una institució tancada en ella mateixa, sinó ben oberta a la realitat social amb la qual conviu i de la qual fa part, en cadascun dels seus membres i en les seves institucions. L'Església, la comunitat de seguidors de Jesús, és enviada pel seu fundador, mestre i model a totes les societats de tota la història (Cfr. Mt 28,19, Mc 16,15. Jo 20,21). Per això ha de trobar, en cada societat concreta en la qual participa, la font immediata d'inspiració per realitzar-se i complir la seva missió. L'Església s'orienta en el seu camí en fidelitat al que és, sense perdre mai de vista dos punts de referència: un és Jesucrist, l'altre la societat a la qual l'Església és enviada pel seu Senyor. I amb una visió harmònicament conjuntada, tal com funcionen els nostres dos ulls físics.

De la nostra societat mallorquina del moment i dels pròxims anys, no en puc parlar llargament en el temps d'aquesta conferència. Naturalment s'ha d'enquadrar correctament en el món sociocultural d'Espanya, d'Europa i, cada vegada més, del món sencer apropiat espectacularment a cada realitat concreta per la recent —i creixent— revolució mediàtica i la mobilitat de les persones. Em limitaré a citar els títols dels paràgrafs descriptius del primer document ja aprovat, dissabte passat, per l'Assemblea Sinodal. Un document zero, podríem dir: el marc en el qual ens movem. Us recoman que el llegiu. El podeu trobar a la secretaria de Pastoral del Bisbat, mentre no el puguem difondre més àmpliament.

En aquest document, necessàriament esquemàtic, la visió de la nostra societat s'articula en dos temps. Pel que fa al que el document anomena «eixos generals» (els que ens són donats per l'àmbit cultural ampli que envolta i impregna la nostra societat mallorquina), s'assenyalen aquests trets principals:

- El desnivell cada vegada més gran entre països rics i països pobres.
- Una societat abocada a l'immediatisme.
- La primacia de l'èxit econòmic.
- Un univers nou de valors.
- La racionalitat de les emocions i del gaudi.
- Un procés continu de canvis.
- Nous sistemes de comunicació i d'informació.
- La perpetuació del domini d'un sexe sobre l'altre.

I respecte dels «eixos particulars» (els que defineixen més concretament la societat mallorquina), ve't aquí el que assenyalava en titulars el document sinodal:

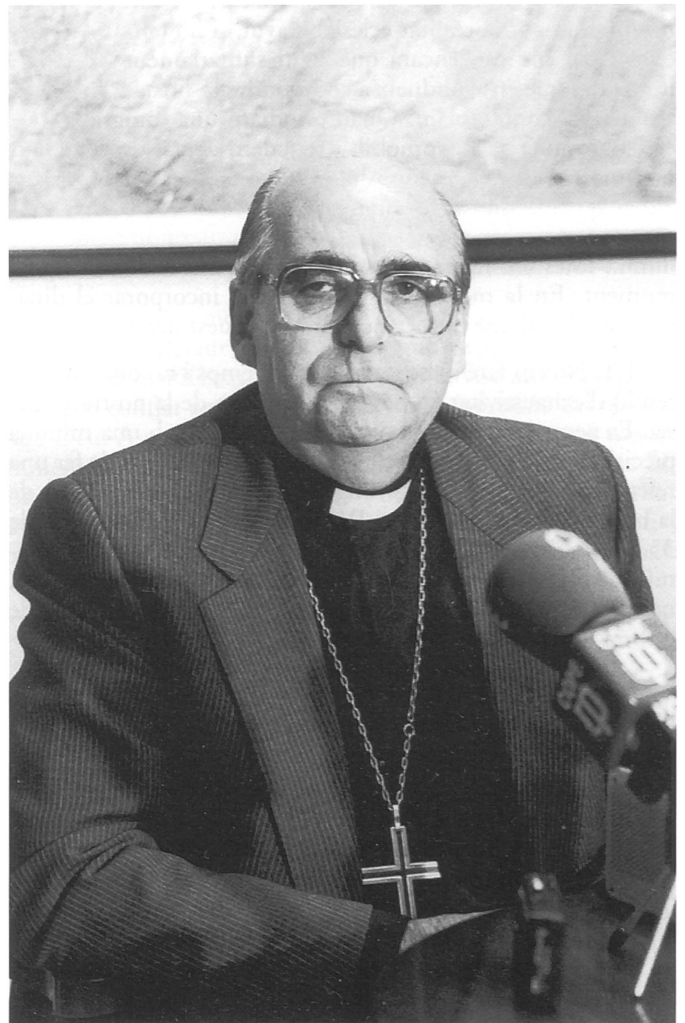
- La pertinença geogràfica a la Mediterrània i a les societats desenvolupades del primer món.
- Una economia molt pròspera.
- Noves formes de pobresa.

- L'oci com a hàbit de vida.
- Els immigrants d'altres ètnies.
- El turisme vacacional.
- El turisme de segona residència.
- L'ocupació creixent del territori.
- El progressiu abandonament dels usos agrícoles.
- La desindustrialització.
- La cultura i la llengua pròpies de Mallorca, amenaçades.

2. Reptes que aquesta realitat presenta a l'Església.

El document primer del nostre Sínode no s'accontenta a descriure els trets principals que caracteritzen la societat mallorquina d'avui. Fa una passa més (no oblidem que es mou en el marc del Sínode) i assenjala els principals desafiaments que se'n deriven per a la nostra Església. Perquè, efectivament, aquesta realitat, només apuntada, genera uns reptes concrets a la vida i a l'acció de l'Església de Mallorca avui i en el futur immediat. Són resumits així:

- La increença cada cop més generalitzada i que afecta, de manera especialment intensa, les generacions joves i d'edat mitjana, mentre, d'altra banda, van sorgint cada vegada més grups i persones que cerquen un sentit i una coherència dins les seves vides.

(Foto: Arxiu Diari de Balears -Ultima Hora)

- L'emergència de nous valors, amb la crisi consegüent que això suposa en els diferents àmbits i grups de persones constitutius de la nostra societat.

- La nova consciència del paper de la dona i les formes de supervivència del masclisme, tant en el si de l'Església com del cos social.

- La divisió cada vegada més aguditzada entre països rics i països pobres, atesa la nostra pertinença als primers, i l'injust repartiment de béns i oportunitats al si de la nostra societat rica, que genera exclusions i noves formes de pobresa.

- La presència del fenomen del turisme, amb les dimensions i les particularitats que es troben a Mallorca i els desafiaments que comporta.

- La promoció de la presència, en el si d'una societat secularitzada, dels catòlics laics a l'hora de l'evangelització del món i a tots els àmbits: econòmics, sociopolítics, culturals. També pel que fa a la seva participació corresponsable en la pastoral i el govern de l'Església.

- La reorganització de la diòcesi, que ha de reestructurar-se per ser més operativa, dinàmica i corresponsable en funció del tipus d'evangelització que necessita el moment present.

II. COM ÉS L'ESGLÉSIA DE MALLORCA D'AVUI

1. D'on venim. No és possible comprendre amb un mínim de rigor la realitat eclesial d'avui, si no feim una passa enrere per indicar, encara que sigui sumàriament, el procés immediat que ens condueix a compondre la «instantània» que ara mateix contemplam. Quan estudiem una fotografia, que és sempre una dada immòbil, no podem deixar de demanarnos moltes coses: per què hi és aquesta persona i no una altra?, quin significat té aquesta reunió?, per què aquests vestits, aquest posat, aquest marc concret, aquesta hora, aquesta llum... totes fan referència a un camí fet fins arribar a aquell moment. En la meua descripció voldria incorporar el dinamisme eclesial que explica la realitat d'aquest moment.

1.1. No em faré massa enfora en el temps i no tinc cap pretensió d'exhaustivitat en descriure el passat de la nostra Església. Es necessitarien moltes hores per tractar amb una mínima precisió la nostra història eclesial. Però no puc deixar de fer una referència als segles passats. Enguany celebrem els 750 anys de la butlla del Papa Innocenci IV, que dóna fe de l'existència de 35 parròquies a Mallorca, res més que l'any 1248, en un pergamí magníficament conservat a l'arxiu de la nostra Seu. Però, només puc parlar bé des de la percepció dels meus 27 anys de bisbe a Mallorca i ho faré en trets més aviat generals.

1.2. Venim d'una Església que els especialistes qualifiquen habitualment d'«Església de cristiandat». És a dir, una Església entesa com una societat perfecta, que inclou tots els ciutadans d'un poble i totes les seves institucions; almanco en el sentit que suposa que tots es declaren cristians —persones i institucions—, tots s'han de regir pels criteris cristians en la seva vida personal, social, professional i institucional i, fins i tot, tots estan legalment obligats a declarar-se cristians i a viure i a actuar com a cristians. Com dic, persones i institucions públiques i privades. Un marc en el qual tenen cabuda realitats històriques com la Inquisició i altres i, en moments que molts dels presents hem conegut, la confessionalitat de l'Estat i el nacionalcatolicisme. Una concepció d'Església, s'ha

de dir també, que ella mateixa va anar modificant profundament en molts d'aspectes, sobretot a partir de la II-lustració, però que només va abandonar decididament i radical en el concili Vaticà II, però que va impregnar tan profundament consciències i cultures que encara avui estimula temptacions de tornar a aquelles fórmules de vida i d'actuació eclesial, ja abandonades, absolutament depassades i que podrien provocar el renaixement de greus pecats eclesials passats.

Quan miram el passat, hem de tenir el coratge i el realisme d'admetre pecats i equivocacions del col·lectiu, sigui eclesial o no, del qual feim part. Però, permeteu-me un parèntesi sobre aquest punt: està de moda girar els ulls al passat (i a mesura que s'acosti la fi del mil·lenni ho estarà més), prendre consciència dels errors que són a la base d'ingents sofriments de la humanitat i, fins i tot, demanar-ne perdó. Pens que és un exercici saludable i ben profitós per no recaure en tragèdies humanes passades, com dic, d'arrel eclesial o d'altres. Però s'ha de fer amb un parell de condicions que em semblen evidents: rigor històric, a fi de no deixar-se dur per llegendes d'un o altre signe o per sentiments que emboïren la visió objectiva de la realitat; profunda comprensió del marc històric, cultural i sociològic en el qual se situa la realitat que s'estudia; moderació i serenor per tal de no despertar passions i enfrontaments que estan millor enterrats; i traspàs honest de la reflexió que es fa a la pròpia vida i la pròpia història de la qual ara mateix som protagonistes. Resulta còmode i un poc cínic jutjar cruament persones, societats, situacions i institucions passades —com també demanar perdó per ells— mentre la nostra vida i la nostra participació en la història del moment, tal vegada, sosté i fins i tot promou situacions que produeixen tant de sofriment humà com el que denunciem i pel qual demanam perdó. Per exemple: moltes vegades em deman si la relació dels països rics d'avui amb els pobles pobres del sud està tan enfora del tràfic i l'explotació d'esclaus de segles passats. O si la negra història de la Inquisició és tan distinta de les repressions brutals de moltes dictadures del passat immediat i encara d'avui. O si determinades concepcions de l'economia o de la llibertat de persones i de grup queden molt lluny de les actituds impositives i dictatorials del passat. Ja sé que quan el pecat es comet «en nom de Déu» resulta especialment abominable. Però és que tots aquests grans pecats històrics del passat i del present sempre fan referència a qualche Déu, més o manco acceptable. Tanc el parèntesi.

1.3. Venim també, i en gran part com a conseqüència del que acab de dir, d'una Església segura d'ella mateixa, gelosa de la seva autoritat i la seva preponderància social i sempre temptada de recuperar-la com sigui, molt aferrada als esquemes de concepció de vida cristiana i eclesial que en altres temps pareixia que anaven bé i, per tant, reàcia al canvi i desitjosa de mantenir pautes d'actuació pastoral tradicionals i ben experimentades durant segles, perquè es creu, instintivament, que si es torna al que un temps fèiem es recompondrà la situació que s'enyora, sense parar-se a pensar si aquella era l'Església que Jesucrist vertaderament volia. Valorant més els «plus» de prestigi i seguretat de què es fruïa, que l'autenticitat, certament essencial, en el seguiment de l'evangeli. Una Església poc humil i, per això, reàcia a acceptar el contrast d'opinions, la manera distinta de pensar i d'expressar-se i les contesta-

cions. Una Església, per tot això, molt més inclinada a restaurar que a innovar.

1.4. Però, malgrat tot això, venim d'una Església de gran vitalitat i fecunda en santedat.

Anava dient que venim d'una «Església de cristiandat» i que encara avui apareixen, en segons quins indrets eclesials, temptacions de tornar-hi. Però he de dir immediatament que aquesta mateixa Església, per la força de l'Esperit de Déu sempre present enmig d'ella, malgrat totes les equivocacions de concepció i de realització existencial i de situació respecte del món, ha donat fruits admirables de vitalitat i de santedat. Bé podem dir que la història de l'Església de Mallorca és riquíssima i gloriosa, malgrat tot. Basta contemplar els sants, les generacions i generacions de bons creients, els santuaris i els temples de tot Mallorca, les moltes congregacions religioses nascudes al seu si en temps no gens fàcils, les abundoses vocacions a la vida consagrada a Déu, els seus missioners i, sense anar tan lluny, la fe, l'honradesa, la capacitat de testimoni fefaent de l'evangeli dels nostres avantpassats més pròxims, els vostres padrins i pares, tants de capellans i religiosos admirables i venerables i de monges il·lustrades o senzilles com hem conegut i coneixem encara, tants de cristians admirables que hem conegut i, per sort, encara coneixem. I tantes d'institucions de plantejaments evangèlicament lúcids i servides amb admirable generositat fins avui. Per tant, venim també d'una Església viva, rica en virtuts, admirable en la seva fe i el seu testimoni.

2. Venim, per últim, d'una Església que, malgrat totes les dificultats, ha fet en els últims 30 anys un immens esforç de renovació i de resituació a la llum i amb l'impuls del concili Vaticà II, amb un èxit —he de dir-ho clarament— només relatiu. Però amb un ingent treball i amb molts de sacrificis personals i institucionals que tan sols Déu podrà pagar. Aquest punt de la recepció del concili a Mallorca em sembla, com ja he apuntat, vertaderament clau per llegir correctament la situació de l'Església mallorquina d'aquest moment, al llindar de l'any 2000. No es pot negar que, aquesta època, l'he viscuda jo amb un protagonisme particular. I vull dir també que és objecte constant de la meua reflexió, de la meua pregària i del meu examen de consciència, encara que moltes de vegades m'interrog sobre si he fet tot quant podia per a la millor recepció del Vaticà II a Mallorca, si he volgut córrer massa o he estat massa lent en segons quines coses, si he encertat o m'he

(Foto: Arxiu *Diari de Balears -Ultima Hora*)

equivocat en certs moments, si he estat massa rígid o, al contrari, massa tolerant en qüestions que depenen del bisbe. També vull manifestar palesament que la visc amb una gran pau i ben confiat en la misericòrdia i la comprensió del nostre Pare Déu. Assumint amb alegria que també jo duc un tresor immens en una gerra de fang (Cfr. 2Cor 4,7), esper que la força del Sant Esperit compensi i completi tot el que no he sabut o no he pogut fer. Sé, però, que tant des de la perspectiva evangèlica com des d'aquella metodològica, el que la nos-

“SA NOSTRA”
Obra Social i Cultural

tra Església necessita avui, per reconèixer-se tal com és i per continuar fent passes envant en la fidelitat al Crist, és precisament analitzar el que ha significat per a ella el procés de recepció del concili Vaticà II durant els més de trenta anys que ens separen del seu final. Intentaré ara donar la meua visió personal, naturalment esmenable i perfeccionable i també, naturalment, no exhaustiva, pel que exigeix el temps d'una conferència, encara que sigui llarga com aquesta.

2.1. En la renovació conciliar a l'Església de Mallorca, s'han d'apuntar capítols ben importants i que convé destacar, perquè, a molts dels que han viscut els canvis, la força de «l'habitualitat» potser els faci oblidar. I aquells que han arribat després, per edat o pel moment de la seva incorporació a l'Església, poden ignorar-los absolutament. Em referiré tan sols als àmbits més importants i més comprensius:

2.1.1. La reforma litúrgica.

Jo vaig ser ordenat capellà l'any 1955. I durant una desena d'anys vaig celebrar la missa d'esquena al poble i en llatí, com en llatí administrava tots els altres sacraments. Molts dels presents ho recordareu. Tots els rituals eren interminables i difícilment intel·ligibles. De la Paraula de Déu en les celebracions, els fidels només en coneixien unes dotzenes de fragments, sempre els mateixos i només seguits pels petits missals que llegien —els que els empraven— mentre el capellà els recitava en llatí i només per a ell. O, en tot cas, entenien el que podien del comentari que el capellà en feia a l'homília, una homília que només es predicava en qualque missa dels diumenges i no sempre sobre el text de l'Escriptura que devia centrar-la. Molt sovint queien, aquestes homilies, en la temptació de la catequesi i, més encara, d'una descarnada moralització. En les festes grosses, el gran panegíric d'algun famós «orador sagrat», més pretesa peça literària que aproximació a la Paraula de Déu o, fins i tot, a la catequesi. Com que de qualque manera s'havia d'omplir la mitja hora de la missa, es passava el rosari i es feien novenes, sabatines o altres, mentre se celebrava el misteri central per a la fe i la vida de l'Església. Del que és vertaderament l'Eucaristia i tots els altres sacraments, se'n sabia més aviat poc. Només en tenia una certa idea una petita minoria més formada i, d'altra banda, fidel i generosa. De participació personal i comunitària en l'Eucaristia i els sacraments, a penes res: els cants en llatí o altres que excitaven el fervor més o manco en relació amb el misteri celebrat. No deixa de ser admirable com l'Esperit Sant i el zel apostòlic dels capellans, els religiosos i religioses, els laics enquadrats en moviments apostòlics o catequesis mantenien la fe dels cristians, d'aquesta manera celebrada. I no és estrany que, per mantenir l'assistència, s'insistís una vegada i una altra en l'obligatorietat de la missa i els sacraments i en la pena en què incorrien els que no practicaven.

La reforma litúrgica, iniciada tímidament per sant Pius X i aprofundida i ampliada parcialment per Pius XII i Joan XXIII, hereva de 50 anys de moviment litúrgic inquiet, va assolir la plenitud i tota la força en la constitució *Sacrosanctum Concilium* del concili Vaticà II (la primera aprovada, 4 desembre 1963), que va refer el missal romà (abolint el tridentí de sant Pius V) i tots els rituals dels sacraments. I, encara més important: va resituar la litúrgia en el lloc central de l'Església que havia perdut i va aconseguir una síntesi esplèndida i àmplia de

les fonts i la reflexió teològica sobre el tema que il·lumina poderosament des de llavors, la renovació plena de la litúrgia.

A Mallorca es va aplicar des del principi amb il·lusió, coratge i no sense moltes dificultats, com és de suposar. Però va iniciar i ha anat completant posteriorment la comprensió planera del que celebrem, la participació activa dels feels en les celebracions, la generalitzada de la nostra llengua en les celebracions, la reforma de l'altar i el presbiteri apropant la celebració al poble, la comprensió de tot el que se celebra i es realitza en el sacraments, la participació directa del poble feel, la lectura continuada i intel·ligible de gran part de la Sagrada Escriptura, les homilies —obligatòries en totes les misses del diumenge i presents en moltes dels dies feiners. La comparació és extraordinàriament il·lustrativa. Només vull afegir que a Mallorca es va començar a aplicar immediatament després del Concili Vaticà II i freqüentment a contrapèl de sensibilitats massa immobilistes o massa temorenques. Quan jo vaig arribar a Mallorca, el març de 1972, una comissió especialitzada (vull recordar els noms de Francesc de Borja Moll i de mossèn Pere-Joan Llabrés) ultimava la traducció de tots els textos litúrgics al català que es parla a Mallorca. Una eina imprescindible i d'enorme importància en la reforma. I vull recordar també el treball impagable de músics i poetes que han compost himnes, cants i salmaris de profunda arrel al mateix temps teològica, artística i popular. Entre molts d'altres, i en raó de la seva ingent aportació, citaré el P. Antoni Martorell, TOR, i el prevere diocesà mossèn Pere Orpí. Una renovació, en fi, amb equivocacions, exageracions i a vegades mancada de la deguda pedagogia, però *tutto sommato*, com diuen els italians, admirable i fecunda.

2.1.2. La revitalització «comunional» del Poble de Déu.

M'explicaré: no hi ha dubte que un dels bessons essencials del Vaticà II es troba en la definició d'Església com a Cos de Crist i Poble de Déu. I la nova percepció de la comunió eclesial que se'n deriva. El fet que la constitució dogmàtica sobre l'Església, que s'anomena per les seves primeres paraules *Lumen gentium*, «La llum dels pobles és Crist», després de citar les diverses figures amb les quals tradicionalment s'ha descrit l'Església, la defineixi com a Cos misteriós de Crist i Poble de Déu, dedicant un amplíssim segon capítol a explicar què significa, què és Poble de Déu, el sacerdoci comú de tots els batiats, els seus carismes, la catolicitat del poble de Déu, el protagonisme dels fidels laics, la vinculació amb els germans cristians separats i amb els no cristians, la seva dimensió missionera..., i tot això abans de parlar de la jerarquia, ha capgirat la concepció d'Església anterior al Vaticà II, fixada principalment en la funció de la jerarquia. I ha tingut uns efectes renovadors increïbles, en les qüestions més fonamentals i fins i tot en les més petites coses. A Mallorca també.

És evident que els bisbes comprenem i vivim el nostre servei de manera ben distinta de com es feia, pel que fa al contacte, la presència i l'estil d'acompanyar i servir el poble de Déu. Resulten clares també les valuoses passes fetes en la percepció del valor de la comunitat per damunt de l'individual, la interrelació entre les comunitats de tot tipus i la preocupació per situar el Poble de Déu com a destinatari de tots els serveis i ministeris. Després diré que encara ens falta molt per córrer. Però no podem oblidar el camí fet, que té manifestacions ben concretes: com el Consell Episcopal que fa el servei

de Govern solidàriament amb el bisbe, el Consell Presbiteral i el Consell Diocesà de Pastoral, amb participació de preveres, diaques, religiosos i religioses i, almanco, un nombre de laics tan nombrós com el que sumen tots els estaments esmentats. Els consells pastorals i les comissions d'economia de cada parròquia, la interrelació, comunicació i col·laboració estreta entre l'organització diocesana i l'organització dels religiosos i religioses. La realitat, encara molt imperfecta, però iniciada, del treball cohesionat en els arxiprestats. I passant a un altre terreny, la institucionalització simptomàtica de determinats esdeveniments periòdics, com ara, la celebració de la Missa Crismal cada any amb presència pràcticament de la totalitat dels preveres seculars i religiosos i representació de totes les comunitats vives de la diòcesi, la jornada anual amb participació de tots els preveres de la diòcesi a Lluc en la festa de Jesucrist Sacerdot, les assemblees diocesanes celebrades en anys passats. I tantes d'altres coses.

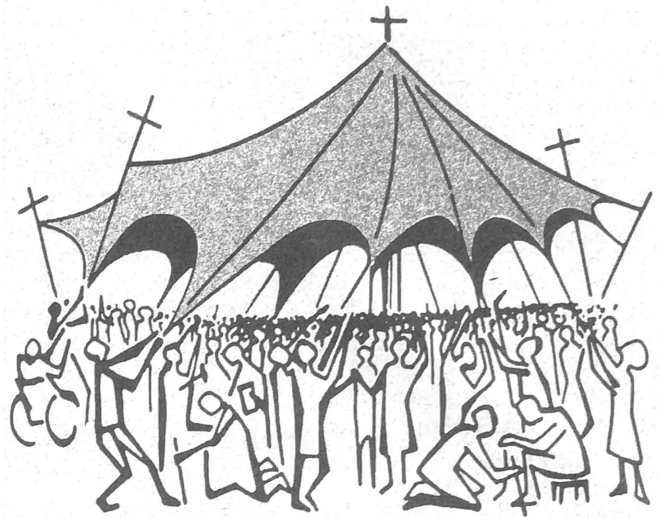
Vull només afegir-ne una: l'aprofundiment i l'enorme millora de la interrelació i la col·laboració entre religiosos i religioses i l'organització del bisbat i el clergat secular i entre les institucions que depenen dels religiosos i les que depenen de l'estructura més pròpiament del bisbat. Aquesta situació s'ha de comparar també amb la d'altres èpoques, de tants de distanciaments i fins i tot d'enfrontaments.

En una paraula, s'ha renovat profundament i s'ha revifat la dimensió de cos, de comunió, d'interrelació de la nostra Església, al servei de la qual es van situant cada vegada més rigorosament els diversos ministeris i les diverses vocacions, començant pel bisbe.

2.1.3. La presència en el món i el servei als pobres.

També aquí queda molt per fer. Però també aquí la renovació conciliar ens ha fet fer passes molt importants i molt significatives. La relació de la nostra Església amb la societat i amb totes les seves institucions públiques i privades s'ha clarificat i ha crescut notablement. L'Església de Mallorca s'ha fet més respectuosa amb el pluralisme de pensament, d'expressió i de vida, i més propera a totes les problemàtiques actuals. Però, sobretot, ha estès la seva presència i l'ha aprofundida especialment en les capes més populars de població. Basta recordar l'animació sociocultural de les barriades de Palma i dels pobles de la Part Forana, la dinamització dels valors de la cultura autòctona i ecològica, la seva ingent acció en el món de l'oci dels nins, adolescents i joves, el treball cada vegada més depurat en els centres d'ensenyament de dependència eclesial, els diversos moviments eclesials escampats pertot arreu, la creixent presència entre els universitaris de la nostra UIB mitjançant la pastoral universitària, les multitudinàries vetles de Lluc dels Joves d'Església, el reiniciat diàleg fe-cultura en diversos àmbits...

Però on s'han fet més passes és en el servei als pobres i els sectors més marginats de la nostra societat. I no únicament en el creixement quantitatiu. El que ha canviat radicalment ha estat l'estil en la consideració i el servei als exclosos, els marginats i els més pobres de la nostra societat. Un estil molt més proper, molt més respectuós amb la dignitat de la persona, amb criteris més professionalitzats. Un servei que combina recursos i esforços amb els de l'Administració Pública (del Govern autonòmic, el Consell i els Ajuntaments) i amb les ONG, i els grups d'iniciativa social privada. Un servei que incorpora,

endemés, un voluntariat nombrós i valuósíssim que massa vegades passa desapercbut als observadors poc atents, perquè evita volgudament la publicitat i la notorietat. Recordem el treball capital de Càritas a les barriades i als pobles amb més problemes socials; «Deixalles», orientada a la reinserció laboral d'adults; la xarxa de l'Associació de Marginats la Sapiència, present en els camps amb més deteriorament; la Cooperativa Jovent, per a la formació professional dels joves de barriades i la seva Granja Escola; el Projecte Home, per a la desdrogadoaddicció; el Patronat Obrer, amb la seva renovada acció social; Natzarret; les Minyones; la Llar del Temple; els pisos d'acollida per a nins P. Montalvo i Mensajeros de la Paz (institucions al servei de la infància amb problemes); el Telèfon de l'Esperança i l'acabat d'inaugurar Centre d'Orientació Familiar de la Delegació Diocesana de Família; el Casal Balear de la Delegació Diocesana de la Salut per acollir familiars de malalts desplaçats d'Eivissa i Menorca; el molt consistent Secretariat de Pastoral Penitenciària, amb la seva petita experiència del pis per acollir els que surten de la presó; la Fundació Joana Barceló, en el cor del «barri xinès» i el pis d'atenció i acompanyament de prostitutes del carrer Petit, que serveixen les oblates; els centres d'atenció a la dona amb problemes; els dos centres d'atenció a sidosos, Siloè i Nou Horitzó; l'Associació Zaqueu, que ofereix possibilitat de descans mínim als marginats itinerants en la nit de la ciutat; els diversos tallers ocupacionals; els centres d'atenció a discapacitats Mater Misericordiae i Joan XXIII, i els treballs de voluntaris procedents de comunitats cristianes a Son Banya i altres nuclis de marginació... Totes aquestes iniciatives són de distintes dependències jeràrquiques institucionals de l'Església, no tretes del bisbat directament, o simples grups de creients que s'agrupen per servir els més pobres. Tots, però, en el marc eclesial, sentint-se Església i mantenint Jesucrist com a punt de referència.

2.1.4. L'ecumenisme

El Papa Joan XXIII va obrir el camí ecumènic (l'esforç per la unitat dels cristians separats en distintes esglésies). Pau VI, ja en el mateix discurs programàtic de la seva proclamació com a Papa, així com després Joan Pau II, de manera insistent

BIBLIOTEQUES MUNICIPALS

CORT

Pça. Cort, 1
Cp 07001

BLANQUERNA

Sant Joaquim, 9
Cp 07003

S'ARENAL

Gaspar Rul·lan, 5
Cp 07006

MOLINAR

Xadó, 7
Cp 07008

RAFAL VELL

Pere Ripoll i Palou, 9
Cp 07008

SANTA CATALINA

Fàbrica, 34
Cp 07013

ESTABLIMENTS

Pça. Immaculada, 3
Cp 07010

SON RAPINYA

Catalina March, 4 A
Cp 07013

SON FORTEZA

St. Isidre Llaurador, 25
Cp 07005

SON GOTLEU

Regal, 105
Cp 07008

GÈNOVA

Barranc, 22
Cp 07015

EL TERRENO

Nigul, 1
Cp 07015

COLL D'EN RABASSA

Albuera, 1
Cp 07007

POLÍGON DE LLEVANT

Ciutat de Querétaro, 3
Cp 07007

CASAL SOLLERIC

Passeig del Born, 27
Cp 07012

L'OLIVAR

Mercat de l'Olivar, 104
Cp 07002

SON XIMELIS

Cap Enderrocat, s/n
Cp 07011

GABRIEL LLABRÉS

Antoni Planas i Franch, 4
Cp 07001

SON CLADERA

Cala Serena, 3
Cp 07009

SA INDIOTERIA

Gremi de Tintorers, 2
Cp 07009

SIOPJ

Pere d'Alcàntara Penya, 11
Cp 07006

Ajuntament de Palma

COORDINACIÓ DE BIBLIOTEQUES DE BARRIADA DE L'AJUNTAMENT DE PALMA:
C/ DE L'ALMUDAINA, 7 A - CP 07001 - TEL. 971 71 87 95

s'han proposat, com a objectiu postconciliar preferent, la unitat de les esglésies cristianes separades, coherents amb el decret conciliar *Unitatis redintegratio*. A Mallorca, per circumstàncies ben conegudes de tots, l'ecumenisme ofereix a l'Església un desafiament particularment proper i urgent. En els últims decennis s'ha treballat de valent en aquest camp. Dubto que hi hagi moltes diòcesis en què la relació entre les distintes esglésies sigui més coral, més continuada i més positiva; en què el desig de la unitat, la pregària en comú per assolir-la i els testimonis d'afecte i de col·laboració entre les esglésies cristianes siguin més reals i consistents. El respecte i l'estimació a les confessions no catòliques ha estat assumit pel poble mallorquí fins i tot en els àmbits més populars. Només com a punt de referència diré que en una desena de temples catòlics se celebren habitualment els cultes de les esglésies no catòliques amb tota normalitat i amb coral acceptació de les comunitats catòliques. A una hora la missa dels catòlics, a una altra el culte dels germans separats. És una dimensió obligada en la nostra Mallorca, tan marcada per la presència de creients d'altres esglésies, que expressa també clarament l'actitud de col·laboració de l'Església en el camí de les relacions interculturals i de la correcta acollida als turistes que ens visiten.

Són, els que acab de descriure, trets importants, no tots i amb inevitables simplificacions, de l'esforç de renovació conciliar de la nostra Església. També venim d'aquesta Església en camí esforçat de renovació conciliar.

2.2. En el «deure» de la renovació conciliar, també s'han d'apuntar partides importants. Aquestes em pareixen les principals:

2.2.1. La pervivència del clericalisme i l'atonía del protagonisme dels laics.

Honestament pens que tots els que constituïm el «gremi clerical» hem fet molts d'esforços per canviar les actituds de domini i excessiu protagonisme, heretades del passat. Però, no és suficient, ni de molt. La qüestió principal i de fons —que és el canvi profund de mentalitat, que ens situï vertaderament com a servidors respectuosos i constants estimuladors del protagonisme de la comunitat laical— no s'ha donat. I això es continua manifestant en mil detalls, expressions i decisions grans i petites de cada dia. D'altra banda, tampoc els laics no han fet passes decidides envant a l'hora d'assumir compromisos i responsabilitats. És el peix que es mossega la coa: els capellans no ens acabam de creure que els laics puguin assumir responsabilitats sense equivocar-se i sense fallar en el moment de la feina o dels problemes. I temem quedar tots sols enfront dels freqüents temporals, o haver de cremar-nos, com diuen en castellà, *desfaciendo entuertos*. Els laics no s'acaben de creure que els capellans els concediran responsabilitat autèntica i no es decideixen a donar una part del seu temps i de la seva vida en un treball que ha de ser constant i moltes de vegades implica sacrificis, tensions i disgusts. En una paraula, ens manca una conversió forta, real i pràctica a la línia bàsica del pensament conciliar: l'Església és un cos, un poble, en el qual tots compartim la mateixa dignitat i responsabilitat fonamental i al servei del qual hem de situar harmònicament el «ministèri», el servei de cadascú, sigui bisbe, capellà, religiós o religiosa, o laic. És obvi que aquesta mancança té com a primera i més important conseqüència que els laics no ocupen en la nostra Església els llocs de responsabilitat que els

corresponen ni tenen el protagonisme al qual tenen dret. En aquesta visió realista del nostre conjunt eclesial, la dona apareix com a especialment perjudicada i més injustament tractada, considerada la seva massiva presència a l'Església. En l'Església, com en tota la nostra societat, també continua imperant el masclisme heretat de depassats esquemes culturals. No tan sols en els capellans, sinó, i diria que amb particular força, en els laics més propers a l'Església, tal vegada perquè estan acostumats a ostentar més protagonisme. Parlant d'aquest tema, tothom pensa immediatament el més espectacular i més tractat en els mitjans de comunicació, freqüentment amb una lleugeresa sense mida: l'ordenació de les dones. Crec que, amb un reduccionisme vertaderament negatiu en molts d'aspectes, la de la incorporació de la dona a la direcció, les responsabilitats efectives i fins i tot el servei de govern al si de l'Església s'ha centrat massa en aquesta qüestió de si s'ha d'ordenar de prevere o no. És ben coneguda la posició del Papa en aquest punt, en compliment de la seva missió de garant de la unitat doctrinal i de la gran disciplina de l'Església i fonamentada en importants raons lligades a la mateixa revelació i a la més llarga i més profunda tradició pastoral. Una posició que tots els membres de l'Església tenim el deure d'assumir si volem mantenir la vertadera comunió exigida per la pròpia naturalesa de l'Església. Però el reduccionisme del protagonisme eclesial de la dona a només aquesta qüestió —tant per part de les reivindicacions feministes, en general legítimes, com per part del conjunt de l'Església, començant pels que tenim més responsabilitats en la seva construcció— tanca possibilitats i obstrueix nous camins de participació efectiva de la dona en les tasques de més responsabilitat eclesial. A la nostra Església de Mallorca també.

2.2.2. La rutina en la praxi pastoral i la manca de creativitat per cercar noves fórmules de comunicació i d'actuació cap a dins i cap a fora de l'Església.

Contemplant en conjunt i en profunditat l'Església, fàcilment es descobreix que una cosa és allò essencial i inqüestionable per preservar la seva naturalesa i la seva missió autèntica i una altra, ben distinta, tot el que són costums, fórmules pràctiques per animar la vida eclesial, procediments, llenguatge, signes, estil, maneres de fer les coses i de presentar-les... És a dir, tot el que és i ha de ser qüestionable i variable no només perquè no afecta l'essencial, sinó perquè d'aquesta variabilitat depèn que l'Església pugui complir la seva missió en cada moment de la història. És tot l'ampli camp de les mediacions, els instruments i el llenguatge. La nostra Església és lluny del canvi i dels avanços necessaris, enfront de la profunditat i la rapidesa dels canvis socioculturals i sociològics dels últims 30 anys. El concili Vaticà II, des de la reformulació teològica de la doctrina fonamental i perenne, va fer una passa decisiva en el replantejament del conjunt de les mediacions pastorals. Les disposicions eclesials posteriors han marcat nous camins en aquest camp. Però ni totes aquestes disposicions s'han posat en pràctica suficientment ni, sobretot, s'ha avançat prou en la concreció de noves mediacions no concretades però sí suggerides pel Vaticà II. Em referesc a coses com: la utilització de nous mètodes en la formació del laicat; l'actuació de complementarietat, de conjunt i de coordinació entre grups de paròquies properes i més o manco homogènies i, en el marc de tota la diòcesi, entre el treball de base territorial i el que con-

templa necessitats o sectors de la societat comuns a tot el conjunt social; la reducció de la quantitat de misses en favor de la qualitat; la introducció de noves formes de pregària i pietat i la depuració de les antigues; la simplificació i l'actualització del llenguatge amb el qual comunicam la fe; l'agilitat en la resposta clara a les noves qüestions que avui es plantegen a l'Església; la utilització del patrimoni artístic com a instrument de transmissió de la fe; la presència viva, continuada i no tan sols oficial en els mitjans de comunicació; la difusió assequible a tots els nivells culturals dels freqüents i importantíssims documents doctrinals que haurien d'orientar la vida cristiana de tots en aquest moment de la història; la utilització de les grans possibilitats de fórmules oracionals, de pregària i de praxi religiosa —en el marc dels sagraments i fora— que la mateixa reforma litúrgica del Vaticà II posa al nostre abast; la utilització agosarada de mitjans propis de comunicació i de difusió de l'evangeli, etc.

2.2.3. El dèficit de formació seriosa, existencial, valenta i actualitzada en tots els àmbits de la nostra Església.

En tots els àmbits, dic: des dels que som ministres ordenats fins als laics que conformen les comunitats creients de pràctica religiosa habitual. En totes les edats, però principalment pel que fa als joves i als creients de mitjana edat. Pens que, almanco en gran part, és una conseqüència directa d'una de les característiques més acusades del nostre moment cultural: les presses, les urgències, les massa feines i tensions i, molt especialment, l'obsessió per l'immediat, pràctic i tangible, oblidant les obligades inversions en la reflexió i la comunicació, així com en els processos graduals de formació continuada necessàriament llargs i feixucs. Però també s'han de destacar altres causes directament atribuïbles als que més responsabilitat tenim en aquest camp, com són: limitar la formació a la comprensió de conceptes teòrics, separar la necessària formació en les idees de l'experiència de celebrar càlidament el que es creu amb capacitat per contemplar les meravelles del nostre Déu i de relacionar-se habitualment amb ell per la pregària i, especialment, no haver encertat amb una metodologia de formació pedagògicament activa, que posi en contrast constant el que creiem i el que vivim, en una continuada revisió de tota la nostra existència a la llum de la nostra fe. Les conseqüències del que podríem anomenar «dèficit de la formació integral» a la nostra Església són importantíssimes i greus: la dicotomia generalitzada (tallar en dues parts que queden separades) entre la fe i la vida; la passivitat en la pertinença a la pròpia comunitat en la qual celebrem la fe; la manca de coratge per confessar, respectuosament però amb claredat, la fe i per transmetre-la en un constant treball d'evangelització personal, familiar i de grup. Tampoc en aquest camp la renovació propugnada pel concili Vaticà II no ha arribat als nivells desitjables i necessaris.

2.2.4. La presència en el món, el diàleg i la intervenció en la societat.

Finalment, una altra dimensió important de la nostra Església, en la qual no hem avançat suficientment segons el pensament i les orientacions del concili Vaticà II, és la que fa referència a la correcta situació de l'Església en la societat, la cultura, el món actual i, com a conseqüència, la que fa referència al diàleg amb la societat i la cultura i, particularment, a

la intervenció de l'Església, contemplats tots els seus àmbits, en la construcció de la justícia, la pau, el respecte a la dignitat de les persones, la millor democràcia, la convivència ciutadana i, sobretot, el servei efectiu i específicament qualificat per l'amor de Jesucrist als exclosos, marginats i més pobres; tant pel que fa a la relació entre els països rics i pobres com pel que fa a les bosses de marginació i de pobresa que genera la nostra societat. He subratllat abans els progressos fets en aquest camp, vertaderament notables. Però estam encara lluny del que pareix necessari per a la bona salut de la nostra Església.

El fons d'aquesta qüestió s'ha de remetre a dos marcs ben definits. Un és el dels plantejament de fons del concili Vaticà II, recollits en els quatre documents que el mateix concili titula «Constitucions Conciliars» en una al·lusió clara a la seva condició constituent de la concepció d'Església redefinida en aquest concili: en primer lloc, la constitució dogmàtica sobre la revelació divina *Dei Verbum* i la constitució dogmàtica sobre l'Església (la naturalesa de l'Església), *Lumen gentium*. En qualificar aquestes dues constitucions de «dogmàtiques», el concili diu clarament que el seu contingut és necessàriament vinculant per a tots quants vulguin viure en comunió sincera i plena amb l'Església catòlica. Després la constitució «pastoral» (ja no dogmàtica) de l'Església en el món *Gaudium et Spes* i la constitució (aquesta vegada sense més qualificatiu) sobre la litúrgia *Sacrosanctum Concilium*, la primera, cronològicament, que fou aprovada i publicada.

De totes aquestes quatre constitucions conciliars, la *Gaudium et Spes*, Església en el món contemporani, és tal vegada la més coneguda a dins i a fora de l'Església, per les seves afirmacions i les seves conclusions enormement lúcides i fins i tot espectaculars referides a la persona, la justícia, la convivència entre els pobles i al seu interior, la pau, el diàleg, la relació amb la cultura i les cultures, etc. Però, certament, la menys aplicada en l'Església, perquè arriba a concrecions que afecten directament i radical la vida dels cristians i de la institució eclesial mateixa. Naturalment pressuposa, i en deriva, les dues constitucions dogmàtiques. I les concreta. Com passa freqüentment, els homes i les institucions acceptam molt fàcilment els principis genèrics i molt més difícilment les concrecions vitals que en deriven.

Però posem atenció a l'altre marc de reflexió que he esmentat fa un moment: la societat contemporània on se situa la vida de l'Església. Crec que es pot afirmar que els anys 60 tancaren una etapa important de la humanitat: la d'una societat encara molt estàtica. Es movia ja, però a una velocitat encara petita i, evidentment, molt més petita que la que després ha arribat a agafar. El 65 acabava el concili. El Maig del 68 va marcar un punt important d'inflexió, jo diria que amb repercussió particular sobre la realitat de la fe i de l'Església. Aquell eslògan del moment: «Déu ha mort, Marx ha mort, jo ja començ a no trobar-me bé» és altament significatiu. Així, doncs, ja resultava difícil comprendre, viure i aplicar la *Gaudium et Spes* en el marc sociocultural del final del concili. Però després, quan el paisatge sociocultural va començar a moure's vertiginosament, la cosa ja ha estat massa, com deim a Mallorca. Les dificultats de l'Església per situar-se correctament en el món han crescut fins a fer-se gairebé insuperables, almanco a curt termini. Dificultats agreujades, és clar, a l'Espanya dels 70, 80 i 90. Amb canvis encara més espectaculars

que a altres indrets de la mateixa Europa. I, diguem-ho també, encara més agreujats a la nostra Mallorca, pel tancaament connatural a l'illa, que ha impregnat —i encara impregna— la idiosincràsia del poble mallorquí i per l'espectacular, apressada i no digerida obertura que el *boom* turístic i la revolució de les comunicacions mediàtiques i de les persones ens han duit.

I vull, encara, tornar a indicar que s'han fet moltes i en qualche moment decisives passes. Ser un bisbe ja vell, de 28 anys d'exercici, com jo, dóna certs avantatges. Solament vull recordar el que va suposar per a la transició política a Espanya la decidida posició aperturista i reconciliadora de la major part de l'episcopat, encapçalat pel cardenal Tarancón (puc parlar com a testimoni directe i, si voleu, com a protagonista menor d'aquesta història). I també tot el que ha canviat en l'actitud i els criteris del nostre clergat i de la nostra Església mallorquina, en comparació a la situació que jo personalment vaig trobar l'any 72, quan vaig arribar a Mallorca.

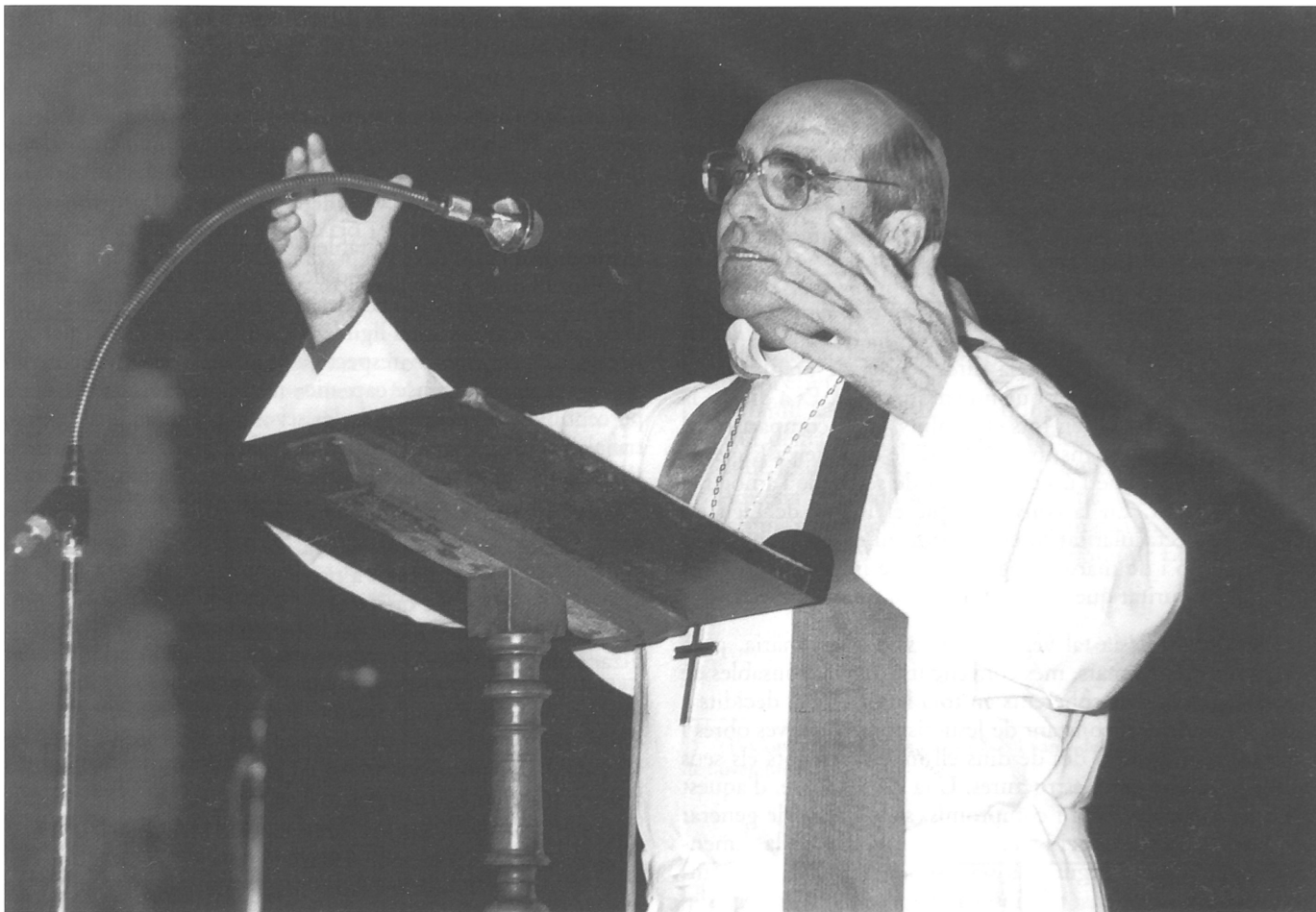
El que passa és que en un cos gran, ampli i plural en molts de sentits i, endemés, i vull subratllar-ho, respectuós envers les persones i la seva consciència i molt menys dictatorial que qual-sevol altra gran institució que es passegi pel nostre món, es digui el que es digui..., les idees del conjunt costen d'clarir i les actituds de modificar. D'altra banda, per a massa gent són encara moltes les pors i les inseguretats —com en tots els col·lectius de la nostra societat—, arran de la pèrdua dels punts de referència pràctics i vitals i la incapacitat freqüent d'assimilar els que les noves situacions els ofereixen, encara que siguin valors ben homologables amb l'evangeli. Per tant, l'avanç del canvi global és bastant més lent del que seria desitjable.

2.2.5. L'esperança del Sínode.

Potser algú, d'entre els pacients escoltadors d'aquesta nit, pensa que el que vaig fent és donar-ne una de freda i una de calenta. No pot ser d'altra manera si s'intenta oferir una visió realista del conjunt de la nostra Església cap a l'any 2000. Convé dir, però, que en aquest moment de Sínode, que he qualificat reiteradament al llarg de quatre anys de «temps de conversió», la visió que predomina —i com a bisbe d'aquesta Església vull dir ben clarament que així desig que sigui— és la visió crítica de la nostra realitat eclesial. Perquè tan sols des del reconeixement sincer dels propis pecats, mancances i limitacions es pot iniciar el camí de la conversió a la reforma eclesial. Així ho ha entès clarament l'Assemblea Sinodal. Ve't aquí la descripció de la nostra Església que fa el primer document, com he dit ja, aprovat per més de 2/3 dels sinodals:

El treball sinodal es va iniciar amb una consulta amb la finalitat de prendre consciència de la situació de la nostra Església que era convocada a la celebració del Sínode. D'acord amb els resultats d'aquesta anàlisi, es destriaren unes notes definidores d'aquesta situació, que són:

- Una comunitat amb capacitat d'autocrítica.
- Una comunitat molt plural.
- Una comunitat amb un potencial humà molt notable i amb una presència significativa encara en la societat mallorquina.
- Una comunitat amb noves sensibilitats: a més fidelitat personal i institucional a l'evangeli; a una pràctica més viva de la pregària i de la participació activa en les celebracions litúrgiques; a una honestat del testimoni més gran; a més adequació de la vida de l'Església a les necessitats de la gent d'a-

(Foto: Arxiu Diari de Balears -Ultima Hora)

vui; a l'atenció als germans més pobres i marginats; a la nova consciència de la dona; al paper del laic en la societat i en l'Església; a la relació Església-món; a les urgències ecològiques.

- Una comunitat preocupada per la seva adaptació a la nova circumstància de la societat en què viu: amb una forta manca de capacitat d'iniciar en la fe, amb dificultats a l'hora d'arribar als joves, la qual cosa impedeix el relleu generacional i genera l'envelliment progressiu de la comunitat catòlica mallorquina; amb dèficits importants de formació actualitzada, de militància i compromís, i de comunió entre totes les comunitats menors; mancada de vocacions en tots els nivells; travada a l'hora d'expressar la fe en el llenguatge actual; allunyada del món de la cultura i dels col·lectius més influents en la societat; poc decidida per donar el lloc i el paper a la dona en el seu si; amb problemes davant de la moral matrimonial i sexual, la crisi de la família, el paper dels cristians laics en la política, la incidència de la fe en la vida econòmica i social, les tendències sectàries d'alguns grups a l'interior de l'Església mateixa, per viure la unitat d'acció entre els seus membres...

- En conseqüència, una comunitat amb tendència a la perplexitat davant de la velocitat dels canvis que l'afecten i al desencís a causa de la duresa del present.

Una comunitat que viu esperançada en la promesa del seu Senyor: «Jo som amb vosaltres cada dia fins a la fi del món» (Mt 28,20) i que d'aquí treu il·lusió, voluntat i coratge per

servir gratuïtament el nostre poble com ha fet durant tants de segles.

III. L'ESGLÉSIA CAP A LA QUAL CAMINAM, AMB POSSIBILITATS D'ARRIBAR-HI

I, per acabar, permeteu-me de fer un poc de profeta, com deia al principi. Com serà l'Església d'aquest nou mil·lenni? Els breus trets que descriuré són utopia, però no pura utopia. Contemplant el procés evolutiu dels últims 25 anys i, sobretot, a la llum del Sínode del qual estam en la recta final (mirant per tant el que han dit els 400 grups de reflexió sinodal al llarg de tres anys i atenent amb cura el que es va dient en les tres assemblees sinodals fins ara celebrades i l'orientació que ja s'endevina de les conclusions finals), em trobo amb ànim de fer una aproximació, en primer lloc, al que l'Església de Mallorca «hauria de ser» en els anys 2000. Però també al que sincerament pens que anirà arribant a ser efectivament.

L'Església de Mallorca, en els anys 2000, pens que ha de ser i pens que anirà essent cada vegada més:

1. Pel que fa a la comprensió i la vivència de la fe en Jesucrist i en la seva Església:

- 1.1. Una Església que tindrà cada vegada més Jesucrist en el seu centre. Jesucrist més ben conegut, més coralment esti-

mat i objecte d'una més viva adhesió personal a la seva persona de Déu vivent enmig de nosaltres. Una adhesió i una relació més experiencial, més basada en el tracte de tu a tu per la pregària, el silenci i la celebració de la fe...

1.2. Una Església mística i orant, en què la dimensió contemplativa, celebrativa (sobretot en la litúrgia), de la pregària personal i comunitària, d'obertura confiada a l'escolta i el guiatge de l'Esperit, ocuparà el lloc preeminent que ara no té i necessita.

1.3. Una Església pobra i humil. L'Església avui és rica, sobretot «en problemes econòmics». Però s'ha de purificar molt més i ha d'avançar més en la direcció del despreniment. I això, molt més en qualitat que no en quantitat. És a dir, en la vivència de l'austeritat en tots els àmbits, en el compartir real entre persones i entre institucions al si de la mateixa Església, en la consciència que l'únic poder ha de ser el de l'amor i el del Sant Esperit. En la convicció que el Regne de Déu no creix en l'espectacularitat ni en la força, ni en els grans plans d'organització i de màrqueting, pel nostre impuls, sinó en el silenci i l'obscuritat que abriguen la llavor quan germina.

1.4. Una Església tal vegada menys multitudinària, però de creients més formats, més convençuts, més responsables de la seva Església, més coherents en tota la seva vida, decidits a donar un testimoni constant de Jesucrist amb les seves obres i a transformar el món des de dins ell mateix, en tots els seus àmbits i totes les seves estructures. Una Església que, d'aquest nivell de formació, vida i compromís, sigui capaç de generar les vocacions al sacerdoci i a la vida consagrada, en la dimensió necessària per assegurar la seva supervivència i per compartir els seus capellans, religiosos i religioses amb les esglésies més necessitades.

1.5. Una Església de comunió en la pluralitat, en què la comunió profunda sigui ferma i viva i es respectin efectivament tots els pluralismes que fan part de la naturalesa i la vida de l'Església; en què la comunió dugui a la comunicació constant entre persones i grups, a la cohesió del treball de tots en l'única missió de l'Església, a l'eliminació cada vegada més plena de divisions, exclusions i mútues ignoràncies, a la potenciació mútua per la compensació i la complementarietat entre tots.

1.6. Una Església de corresponsabilitat, en què el concepte del que som, «Cos de Crist» i «Poble de Déu», sigui assumit per tots fins a les últimes conseqüències i, com a resultat, cadascun dels seus membres —des del bisbe fins al laic acabat d'incorporar— reconegui i ocupi el seu lloc específic de servei —el seu «carisma»— amb el respecte i la col·laboració de tots els altres i amb plena responsabilitat; en què les discriminacions per raó de sexe o altres s'acabin veritablement.

2. Pel que fa a la relació amb el món i la societat, encarnada en els quals l'Església viu i compleix la seva missió evangelitzadora:

2.1. Una Església correctament situada segons la seva pròpia naturalesa i les necessitats de la Mallorca contemporània. No aïllada de la societat ni condemnatòria de les seves realitats, sinó solidària, oberta, dialogant, transparent dels valors

evangèlics i testimoni senzill del Crist ressuscitat, amb les seves obres.

2.2. Una Església acollidora, casa escalfada per l'amor comprensiu i misericordiós de Déu Pare i oberta a tothom, testimoni vivent de la tendresa i la proximitat de l'amor servidor i constant del Senyor Jesús, acompanyadora fidel de totes les peripècies humanes i vertadera «experta en humanitat».

2.3. Una Església veritablement evangelitzadora. Capaç d'engendrar en la fe multitud de fills. Oferint el missatge salvador de Jesucrist amb claredat, sense por ni complexos, amb llenguatge senzill i intel·ligible per als homes i dones del seu temps, amb el màxim respecte a la consciència i les conviccions de cadascú, sense cap «tic» impositiu i amb l'aval ben perceptible del testimoni de les seves obres. El missatge doctrinal i el missatge moral arrelat en la vertadera llibertat i la vertadera veritat; la veritat que ella reconeix com a revelada i la veritat objectiva a la qual tothom pot arribar

2.4. Una Església que tindrà els pobres al centre del seu cor i de la seva acció, com a privilegiats que són de l'amor de Jesús, compartint tot quant té amb ells, estimant-los i acompanyant-los tal com són, aprenent d'ells i deixant-se evangelitzar per ells.

2.5. Una Església en diàleg constant i serè amb el món del pensament i de la cultura, sense abdicar de la seva fe i de les seves conviccions, ans al contrari manifestant-les clarament i respectuosa, raonant-les intel·ligiblement, però oberta a tots els contrastos d'opinió i al propi enriquiment per l'assumpció de totes les parts de la veritat que puguin venir-li d'on sigui, amb l'única condició que no la facin entrar en contradicció amb el seu Senyor Jesucrist. I en tot cas, respectant escrupolosament la fe i les conviccions dels altres.

2.6. Una Església compromesa en la lluita per la justícia, la pau, els drets humans amb tota la seva amplitud, començant pel dret a la vida digna en tots els moments de l'existència, i la millor convivència social i ciutadana. Col·laboradora lleial de tots quants treballen per millorar el nostre món siguin creients o no, o creients de qualsevol religió. Capaç de mantenir i fer conèixer la seva visió de la realitat social des de l'evangeli, unes vegades per la denúncia crítica i serena i altres pel suport i l'adhesió als projectes i les realitzacions humanitzadores. Compromesa institucionalment, compromesa mitjançant la veu i l'acció dels grups organitzats dels creients i compromesa per l'acció individual dels seus membres en qualsevol àmbit de la realitat social.

2.7. Una Església missionera, en l'accepció més clàssica del terme. És a dir, solidària dels pobles pobres i decidida a compartir amb ells el que és i el que té, començant per la seva fe. Vivint coralment la urgència del mandat del Senyor: «Anau i predicau la bona notícia a tots els pobles». Acompanyadora dels seus missioners i estimuladora de noves vocacions missioneres, dels consagrats i dels laics.

2.8. Una Església ecumènica, fortament implicada en el camí per arribar a la unitat entre totes les Esglésies cristianes, respectuosa de les diverses confessions i religions, col·laboradora assídua en totes les seves accions a favor de la humanitat i capaç de mantenir un continuat i fecund diàleg interreligiós

des de la llibertat total de consciència per creure, que propugna el Vaticà II. I això com una exigència concreta i urgent de la condició turística de la nostra Mallorca.

2.9. Una Església fortament arrelada a la cultura pròpia de Mallorca, ben «inculturitzada» (segons l'expressió feliç de Pau VI, freqüentment repetida per Joan Pau II) en l'humus més profund del poble mallorquí. I en els dos aspectes que descriuen els dos papas: impregnació i enriquiment de la nostra cultura per la llum i la força evangèlica de la fe i impregnació i enriquiment de la comprensió i la vivència de la fe pels valors de la nostra cultura.

2.10. Una Església, en fi, oberta i en diàleg constant amb les moltes cultures que s'encreuen a Mallorca. Respectant els drets culturals dels altres i defensant serenament els propis. Oferint els valors de la pròpia cultura en un esforç continuat i pedagògic per fer-los comprendre i rebent de bon grat, enriquint-se amb els valors d'altres cultures en intentar activament la seva comprensió.

Serà un somni tot això? És certament una utopia, però, com he dit repetidament, en la consecució de la qual pens honestament que hem començat a caminar. Un camí que compta amb el temps de gràcia del Sínode Diocesà, que no tan sols ens ajudarà a clarificar i precisar la utopia, sinó que ens marcarà orientacions concretes i ens assenyalarà propostes operatives d'actuació per anar assolint-la. El que farem caminant cap a aquesta utopia no serà altra cosa que intentar viure i re-

alitzar l'autèntica Església de Jesucrist a la nostra Mallorca avui i en els anys 2000.

L'última paraula per recordar una anècdota que confirma que aquesta és la intuïció bàsica i fonamental, també d'aquells que no ocupen llocs de relleu en l'Església i la contemplen, tal vegada, des d'una certa distància. Fa més de quatre anys, quan començava la preparació del Sínode Diocesà, vaig convocar un grup nombrós de persones representatives del pensament, la cultura, la vida social i la comunicació a Mallorca. Varen venir, amablement, la major part dels convidats. El lloc, el monestir de la Real. La proposta era una taula rodona i un diàleg obert després. Tot, entorn d'una pregunta: Què demanes a l'Església de Mallorca avui? Entre els assistents, l'enyorat Andreu Ferret, tan lligat a la casa on ens trobam. Quan va parlar, amb les seves característiques clarividència i passió, va dir: «Li deman que sigui el que proclama ser, que sigui l'Església de Jesucrist fins a les últimes conseqüències».

Aquesta línia vull seguir com a bisbe de Mallorca i voldria que seguís tota la nostra Església, quan caminam cap al tercer mil·lenni dels seus inicis, en temps de Sínode Diocesà. ■

Teodor Úbeda

(1) Conferència llegida en el Club Diario de Mallorca, de Palma, el 19 de novembre de 1998.

FÀBRICA D'ARTICLES DE PELL

guants

bosses

peces de vestit

i marroquineria en general

Gran Via de Colon

Telèfon 971 50 19 00

INCA

Restaurant
SA FONDA

ESPECIALITATS

CABRIT DE MUNTANYA - PORCELLA

ARRÒS BRUT - PAELLA

Tel. 971 51 70 22 • LLUC

Dos documents de Joan Pau II sobre el Jubileu 2000

UN CAMÍ DOCTRINAL DIFÍCIL DE RECÓRRER: OBERT I BARRAT ALHORA

La carta apostòlica de Joan Pau II *Tertio millennio adveniente* (TMA) (Mentre s'apropa el tercer mil·lenni), del 10 de novembre de 1994, per preparar el jubileu de l'any 2000 (*Doc. d'Església*, 625, 1 de febrer de 1995, p. 65-87) i la butlla de Joan Pau II *Incarnationis mysterium* (IM) (El misteri de l'Encarnació), del 29 de novembre de 1998, per a la indicció del gran jubileu de l'any 2000 (*Doc. d'Església*, 713, 1 de febrer de 1999, p. 65-73) em suggereixen uns comentaris que dibuixen un camí que ens pot portar més endavant i que, alhora, ens convida a tornar enrere.

JUBILEU: EMANCIPACIÓ DE TOTS ELS NECESSITATS D'ALLIBERAMENT

En Jesucrist, Déu no solament parla a l'home, sinó que el cerca. L'Encarnació del Fill de Déu dóna testimoni que Déu cerca l'home. Una recerca que neix del més íntim de Déu i s'introdueix en la història de l'home. En Jesucrist, Verb encarnat, el temps esdevé una dimensió de Déu. En i amb Jesús arriba la plenitud del temps, permanent any de gràcia.

Les paraules i les obres de Jesús constitueixen l'acompliment de la tradició dels jubileus de l'AT. Cert que els preceptes de l'any jubilar no passaren de ser una expectativa ideal, una esperança o una profecia del futur, que avui encara ens apressa i ens constreny.

L'any jubilar havia de tornar la igualtat entre tots els fills d'Israel i, per tant, calia l'emancipació de tots els habitants necessitats d'alliberament i calia considerar les riqueses de la creació un bé comú a tota la humanitat. L'any jubilar havia de servir per restablir la justícia social que, segons la llei d'Israel, consistia sobretot en la protecció dels febles. (TMA 5-13).

I a continuació (14) se'n treu una conseqüència, il·lògica en el discurs i bíblicament incorrecta. «El jubileu, per a l'Església, és veritablement aquest "any de gràcia", any de perdó dels pecats i de les penes dels pecats, any de reconciliació entre els adversaris, any de múltiples conversions i de penitència sacramental i extrasacramental. La tradició dels anys jubilaris està lligada a la concessió d'indulgències d'una manera més genero-

sa que en altres anys.» De la injustícia, de la desigualtat i de l'opressió s'ha passat al pecat, a la confessió i a les indulgències. S'ha abandonat la víctima i s'ha mirat el pecador. Un gir o un accent prou important que marca encara en els creients dues formes de conèixer Déu, d'entendre la vida cristiana, de contemplar el perdó, de concebre l'Església i de fer teologia.

Potser un exemple, entre d'altres més econòmics i socials, de traducció actual del jubileu, seria l'afirmació del manifest del Xè encontre de Dones i Teologia (Madrid 24-26 març 2000): «Treballam perquè ens sigui restituïda la terra sagrada que ens pertany: la terra de la paraula, del pensament, del poder, de la capacitat de decisió i de la presència pública en la política, l'economia i les esglésies.»

INDULGÈNCIES? NO, GRÀCIES. INDULGÈNCIA? SÍ

Déu continua veient els dolors i el sofriment de la humanitat. Déu estima. Per a Ell els darrers són els primers. Els qui pateixen són acollits i consolats. Pietat i misericòrdia per als desvalguts i exclosos. Déu és així. Siguen bons del tot, com el Pare, ens dirà Jesús. Sigues indulgent. Perdona. Demana perdó. El jubileu ens recorda la fecunditat en el Verb del verb «donar»: per-donar tothom i con-donar els deutes.

Però la butlla IM, deixant de banda aquesta ruta, ens fa avinent que la institució del jubileu s'ha enriquit amb signes que testimonien la fe i afavoreixen la devoció del poble cristià: el pelegrinatge (7), la porta santa (8) i la indulgència (9 i 10), que és un dels elements constitutius —insistesc— del jubileu. Amb la indulgència és condonada al pecador penedit la pena temporal pels pecats ja perdonats pel que fa a la culpa. Pecador que té necessitat de purificació o bé durant la vida o bé després de mort, en l'estat que s'anomena "purgatori".

¿Com parlar avui, i a la vegada, de «guanyar les indulgències» i del fet que l'Església és presència viva de l'amor de Déu que s'inclina sobre tota feblesa humana per acollir-la en l'abraçada de la seva misericòrdia, puix el seu amor [de Crist] sobreabundant ens salva a tots? ¿Parlar de guanyar, quasi de compravenda, de fer mèrits, del purgatori (I. Congar deia que s'havia de «purgar el purgatori»), de llocs, de temps, de pregàries i d'obres apropiades i assenyalades i, ensems, de gràcia, gratuïta, perdó i amor? Acabava l'Església catòlica i romana de firmar, de rubricar (1997) amb la Federació Luterana

Mundial la declaració comuna sobre la doctrina de la justificació per la gràcia i per mitjà de la fe i se n'oblida de seguida per tornar a la història i a la teologia «de sempre». Sorpren per antiquat i anticumènic que encara es parli d'indulgències o del purgatori, dos temes que el concili Vaticà II va passar de puntetes i que els teòlegs han anat silenciament prudentment (sobre la doctrina de la justificació, cfr. *Doc. d'Església*, 691, 1 de febrer de 1998, p. 90-96; sobre el purgatori i també sobre el cel i l'infern, cfr. les catequesis de Joan Pau II, *Doc. d'Església*, 729, 1 de novembre de 1999, p. 577-581).

D'interès m'ha semblat, per un estil de viure cristià, el següent toc d'atenció (que no dic que s'hagi escrit amb aquesta intenció): «Àdhuc en l'àmbit espiritual ningú no viu per a si mateix. La saludable preocupació per la salvació de la pròpia ànima s'allibera del temor i de l'egoisme només quan es preocupa també per la salvació de l'altre... per obrir-se totalment als altres» (IM 10). Com Pau, que desitja ser tingut per proscrit, perdut i condemnat per tal de salvar algú, el germà (1 Cor 4, 9-13; 9, 19-23; 2 Cor 11, 29-30).

LA PURIFICACIÓ DE LA MEMÒRIA

Altres possibles signes de la misericòrdia de Déu que exposa IM, i que per cert treu de TMA, són: la purificació de la memòria, la caritat i la memòria dels màrtirs. El signe de la purificació de la memòria demana a tothom un acte de valentia i d'humilitat per reconèixer les faltes comeses pels qui han portat i porten el nom de cristians. Ja la TMA demanava coratge i un compromís renovat en l'aplicació dels ensenyaments del concili Vaticà II a la vida de cada persona i de tota l'Església i, per tant, una confessió sincera del «refús del Concili» (36) i de la no aplicació conciliar, «esdeveniment providencial» (17).

És just que l'Església assumeixi, amb una consciència més viva, el pecat dels seus fills —que reconeix sempre com a propis— recordant totes les circumstàncies en les quals, al llarg de la història, s'han allunyat de l'esperit del Crist i del seu Evangeli i han ofert al món, en lloc del testimoniatge d'una vida inspirada en els valors de la fe, l'espectacle de maneres de pensar i d'actuar (errors, infidelitats, incoherències, lentituds) que eren veritables formes d'antitestimoniatge i d'escàndol (33). Pecats «passats i presents» (IM 11) contra la unitat volguda per Déu, pels mètodes consentits d'intolerància i fins i tot de violència en el servei de la veritat (es podria aquí recordar la violència en el sistema penitencial?), per la manca de discerniment, i fins i tot d'aprovació, de la violació de drets humans fonamentals per part de règims totalitaris, per greus formes d'injustícia i de marginació social.

Joan Pau II, en el missatge per a la diada mundial de la pau (1 gener 2000), fa un repàs de les causes de la manca de pau: les ideologies totalitàries, els nacionalismes centralistes i excloents, les guerres devastadores i totals i les de «baixa intensitat», el terrorisme, la misèria letal, mortal de poblacions enteres, les situacions humiliants de fam i d'atur, de marginació i d'exclusió (*Doc. d'Església*, 737, 2000, núm. 3 i 8). També el Papa ha demanat perdó en múltiples ocasions i de gairebé totes les esferes (errors i horrors) en què s'ha mogut l'Església amb esperit arrogant, antisemita, violent, inquisitorial i de croada. Ho ha recordat el Papa —cert és que amb molta resistència cardenalícia i curial— i la Comissió Teològica Internacional, per ajudar a la purificació de la memòria com

(Foto: El Mundo)

vol Joan Pau II en IM i en TMA, en el document *Memòria i reconciliació. L'Església i les culpes del passat* (any 2000), un text una mica embullat i mancat a moments de valentia sincera i claredat; defuig, pels viaranys de les indagacions i les interpretacions de la història, el discerniment profètic i la responsabilitat moral ben actuals.

ELS BISBES ESPANYOLS: MENYS PAPISTES QUE EL PAPA

Els bisbes espanyols, en el document que repassa el segle XX del 26 de novembre de 1999 (*Doc. d'Església* 737, 1 de març de 2000, núm. 14), amb una mirada —diuen— de fe, s'expressen de manera fluixa, ambigua i sense implicar-s'hi, ni ells ni l'Església, respecte d'un fet (la Guerra Civil) que semblava exigir més sinceritat i valentia, puix la sang de tants —diuen— continua clamant al cel per demanar la reconciliació i la pau. Demanen que Déu ens perdoni a tots, però ells no demanen perdó per la part que en una família pertoca als qui en són continuadors. No han purificat encara la memòria.

Cal recordar (per no perdre del tot la memòria) que un dels moments cabdals per a la reconciliació —per purificar la memòria— que tingué l'Església espanyola fou l'Assemblea Conjunta Bisbes-Capellans de l'any 1971. Així ho afirmen molts bons historiadors. Assemblea de posada en sintonia conciliar de l'Església espanyola, però que varen fer malbé diplomàcies i cúries vaticanes descreditant els documents, les resolucions i els bisbes mateixos. El desencís, que provocà la paràlisi de tot quant s'havia fet, fou la guspira o l'empenta per a moltes desercions de clergues i religiosos.

Una proposta que s'estudià, i que no obtingué la majoria de vots per ser oficialment aprovada (requeria els dos terços) com a resolució, deia: «Si deim que no hem pecat feim a Déu mentider i la seva paraula no roman en nosaltres (1Jn 1,10). Així, doncs, reconeixem humilment i demanam perdó perquè

nosaltres no [sempre] vàrem saber ser al temps degut vertaders «ministres de reconciliació» en el si del nostre poble, dividit per una guerra entre germans» (Ponència 1ª, núm. 34). Els recitents conservadors eren contraris a una declaració sobre aquesta qüestió. I sembla que, perquè passàs més bé en la segona votació, es col·locà el mot «sempre», que els més avançats cregueren que afeblia el text. D'aquesta manera s'ajuntaren vots contraris i no s'aprovà la resolució. Gran ocasió perduda! I un altre cop també perduda amb el que han escrit els bisbes i han comentat molts d'ells en els mitjans de comunicació.

MEMÒRIA DELS MÀRTIRS

Un signe perenne, avui particularment significatiu, de la veritat de l'amor cristià és la memòria dels màrtirs. Que no s'oblidi el seu testimoniatge de l'Evangeli donant la vida per amor. Màrtirs a causa del nazisme, del comunisme, de les lluites racials o tribals i de règims dictatorials (IM 13). Una nota significativa, l'aporta la TMA (37) quan escriu que el record dels qui han sofert el martiri ha de tenir també un rostre i una forma ecumènics, puix l'ecumenisme dels sants i dels màrtirs és potser el més convincent.

Joan Pau II creà una Comissió dels Nous Màrtirs per enaltir en el Jubileu (7 de maig del 2000 en el coliseu romà) la memòria dels creients morts en defensa de les seves conviccions religioses. En un simposi el 20 de gener a Roma, el president de l'esmentada comissió afirmà que els bisbes espanyols han preparat un catàleg de 10.000 noms. Després ve Mèxic, amb uns centenars. Inquietant? Banal? Evangèlicament convenient? Els «màrtirs» (rojos), martiritzats per una Espanya «catòlica», hi són a la llista? Els màrtirs de la Guerra Civil espanyola en els dos bàndols presenten ambigüitats i el seu record provoca incomoditat. Els bisbes catòlics nord-americans han inclòs Luther King, «protestant», en la seva llista.

AMOR DE VERES

La caritat és el signe de la misericòrdia de Déu especialment necessari perquè tinguem sempre els ulls ben oberts a

les necessitats dels qui viuen en la marginació, la immigració, la debilitat dels anys, les opressions, el deute, l'extrema pobresa, etc. El jubileu és una crida al canvi de vida. (IM 12). El Penitencier Major Card. Baum, el 29 de novembre de 1998 (*Ecclesia* 2.923, 12 desembre 1998, 29-30), feia conèixer les disposicions per obtenir la indulgència jubilar: les disposicions de sempre. Afegia —cosa que cridà l'atenció dels mitjans de comunicació— que a cada lloc pot servir per guanyar la indulgència jubilar la visita als necessitats (malalts, empresonats, ancians sols, minusvàlids, etc.), com si fóra un pelegrinatge cap a Crist en ells (cf Mt 25, 34-36); o també les iniciatives afavoridores, de manera concreta i generosa, de l'esperit penitencial, ànima del jubileu: abstinència o dejuni de coses supèrflues (tabac, alcohol, etc.) donant una suma proporcionada als pobres, sostenint obres de caràcter religiós o social (infància abandonada, jovent en dificultat, ancians necessitats, immigrants) o dedicant temps lliure a activitats en bé de la comunitat. ¿Sols una anècdota o ressò dèbil del jubileu bíblic i expressió del signe decisiu de l'amor?

Una paraula final que ens retreu el títol. ¿S'insinua, des d'un Card. Etchegaray, president del Comitè del Jubileu 2000, i en el document TMA un camí d'anada, obert i sense retorn? ¿O s'afavoreix una tornada nostàlgica cap enrere des d'un Ratzinger, el document IM, la CTI i altres? Podia haver titulat «De Joan Pau II a Joan Pau II passant pel jubileu 2000». La barreja d'un pas endavant i d'un altre enrere a la vegada no afavoreix la caminada. Ben al contrari.

Per això, inquiet i amb la gosadia irònica pertinent, exclamaria amb sant Pau: «En altre temps vosaltres no coneixíeu Déu i éreu servidors i esclaus d'uns déus que, en realitat, no existeixen. Però ara coneixeu Déu, més ben dit, heu estat reconeguts per ell. Ara no podeu tornar a fer-vos esclaus dels pobres i dèbils poders d'aquest món! Tanmateix sembla que vulgueu tornar a fer-vos-en esclaus: veig que sou molt observants de dies, mesos, estacions i anys. Tenc por que se'n vagi per terra el meu treball entre vosaltres» (Gal 4,8-11). ■

Bartomeu Bennàsar

B O L L E T Í D E S U B S C R I P C I Ó

LLUC

Nom.....

Adreça.....

Població..... C.P.....

es fa subscriptor de la revista LLUC per l'any Pagarà l'import (2.500 ptes.) (estranger 3.100 ptes.)

per 6 números enviant un gir postal o taló barrat

per un rebut domiciliat a Banc o Caixa.....

Oficina.....

Signatura

Núm. compte.....

Marcau amb una **X** la forma de pagament que us interessi.

Retallau i enviau aquest bolletí de subscripció a LLUC, apartat de correus 619, 07080 Palma (Mallorca), i rebreu puntualment al vostre domicili la nostra publicació bimestral.

■ TEODOR SUAU

DOSSIER:

GRAN JUBILEU 2000

Un any de gràcia, un any per a la memòria que salva

Les commemoracions serveixen per recuperar la memòria. Per això són tan importants i es troben presents en totes les cultures i societats.

Retrobar les arrels per tal de refer la pròpia visió de la vida i de les coses és sempre una tasca ineludible, necessària per al tipus de realitat que és la persona humana, propensa excessivament a l'oblit de tot allò que no pot abastar en el moment que passa.

L'any 2000 ens ha portat, a més de moltes altres sensacions, la celebració de l'any jubilar, una tradició antiga de segles, creada per la rica tradició d'Israel i assumida per l'Església cristiana. I res millor per assaborir-lo i aprofitar-lo que pegar una ullada als orígens, als continguts, als anhels i a les esperances que n'estan a la base.

Aquest és l'objectiu de la present reflexió.

Ens orientarà una pregunta: per què en un moment concret de la seva història la ideologia religiosa d'Israel sent la necessitat d'articular una proposta semblant?

Recordem: el poble escollit es troba en un moment de crisi. Les crisis han estat sempre la gran oportunitat d'un salt cap endavant. Formen part de la pedagogia del Déu que es manifesta originàriament en l'esbarzer que crema i no es consumeix. Per marcar definitivament les distàncies amb totes les altres divinitats de les nacions, atentes sobretot al fet que no es discuteixi el seu senyoriu sobre vides i hisendes. Aquest Déu és un altre Déu. I un Déu "altre": des de sempre es mostra com un Déu insòlit, diferent, estrany. Per això, els homes i les dones que es deixaran captivar per Ell elaboraran tot un estil de viure també alternatiu.

L'experiència de la monarquia ha donat uns resultats prou diferents dels que hom hauria volgut. Els monarques, lluny de ser pares de l'orfe i de la viuda, servidors del poble, mediació que acosta la realitat a la Promesa, han acabat per esdevenir mestres en l'art d'acumular poder i riqueses. Amb ells, a la seva vora, ha nascut i crescut una fracció del poble que lluita aferrissadament per participar el més possible en el poder. L'abisme que separa els pobres dels rics, per no dir la massa de la població, es fa més gros. Un israelita ven un altre israelita pel preu d'unes sandàlies. I la religió lentament pren el lloc de l'última justificació de l'estat actual de les coses.

En aquest context, una minoria d'inconformistes se senten malalpler dins els esquemes socials i culturals que es veuen

GRAN JUBILEU DEL 2000

ESGLÉSIA DE MALLORCA

Jesucrist, ahir, avui i pels segles

Inauguració de l'any sant
i missa estacional
del Bisbe de Mallorca a la Seu

Diada de Nadal, 25 de desembre de 1999, a les 19 h.

obligats a patir. I creen un moviment de reforma, que trobarà la seva expressió literària en el llibre del Deuteronomi.

El seu horitzó referencial és la memòria de l'Èxode i de l'Aliança.

Cerquen recuperar amb tota la seva força l'experiència fonamental de l'ésser d'Israel com a Poble Escollit, constituït per portar a tot el món una nova manera de veure i de viure.

Parlen d'un Déu gelós del dret del pobre.

Reivindiquen un culte que celebri la llibertat i mogui a la recerca de la fraternitat i la justícia.

Des d'aquí elaboren una crítica radical de la situació. N'assenyalen les mancances. Posen el dit en les nafres que podrà

destruir la nació. I proposen una alternativa que, com sempre, exigirà la reforma de la religiositat i de les relacions socials.

Una de les seves propostes és l'any jubilar.

Expressió del fort sentit utòpic del grup, estableix en forma d'imperatiu legal la necessitat de refer constantment aquells costums que més s'allunyen del projecte volgut per Déu i escrit a la Llei.

Una mesura legal destinada a salvaguardar els valors suprems que poden fer de l'Estat jueu el signe del Regne de Déu en el món.

Desgraciadament, i com era d'esperar, mai no es varen dur a la pràctica aquestes mesures. I no és gens estrany, perquè la mateixa societat d'aleshores, com la nostra d'avui, no ho hauria pogut suportar!

El signe més eloqüent és que de totes les propostes de l'any jubilar només en va quedar el seu anunciat en el temps establert pel toc del corn, el "jubal".

Però això no resta gens de valor a la voluntat reformadora dels continguts proposats.

De fet, Jesús de Natzaret, en el discurs inaugural del seu ministeri tal com el recull Lluc en el capítol quatre de l'evangeli, es refereix a aquesta institució parlant d'un «any de gràcia del nostre Déu», suprimint, això sí, l'al·lusió al judici i al càstig de manera prou significativa.

De fet, el text aporta dues coses molt interessants.

La primera: l'amor al marginal i al pobre és l'actitud que pren el lloc de la Llei.

Segons: l'amor al marginal i al pobre esdevenen els signes de la vinguda del Regne de Déu predicat per Jesús.

La utopia, doncs, s'identifica amb la lluita a favor d'un món nou, l'absolut del qual és l'amor predicat per Jesús i viscut per Ell fins a les últimes conseqüències.

D'aleshores ençà, la comunitat cristiana, almenys des de fa segles, ha continuat la tradició i proposa als seus membres aquest temps de gràcia per a la conversió.

Ho podem concretar en una societat com la nostra, sense caure en el mateix perill que va convertir l'any jubilar d'Israel en el toc d'una trompeta?

Crec que sí.

L'any jubilar és una crida. Una crida a la conversió. Des de la memòria viva del Crucificat-Ressuscitat.

Per això demana una revisió en profunditat de les nostres actituds enfront de la solidaritat i de la justícia. No de manera abstracta, sinó ben concreta. Caldrà, doncs, analitzar les causes reals de la injustícia i descobrir els noms que avui té entre nosaltres per tal de posar-hi remei.

En conseqüència, és també una crida a no defugir l'actitud crítica enfront de la societat, en els seus àmbits econòmics, polítics i socioculturals.

Els desafiaments sens dubte no són els mateixos. Hi ha problemes nous, inèdits. Però la crida a la construcció d'un món nou per mitjà de la creació amb imaginació de mediacions, institucions i propostes eficaces, resta com la gran lliçó que cal aprendre de la gent que va inventar l'any jubilar.

Així, doncs, lluny de ser un temps especial o més sant que qualsevol altre temps, aquest any de gràcia troba la seva veritat en la mesura que cada un dels cristians en fa un temps oportú per a la conversió als valors del Regne. ■

Teodor Suau

vent el dissabte dia 10 de juny de 2000 foc

celebra

aigua el jubileu a son peretó terra

**NOU TELÈFON DEL
SANTUARI
DE LLUC**

971 87 15 25

DOSSIER:

GRAN JUBILEU 2000

La petició de perdó per part de l'Església: ressons

No sé si és necessari

per Pere Fullana Puigserver

La jerarquia eclesiàstica viu, segurament, un dels moments de més desprestigi social de tota l'era cristiana. Mai no havia tengut tan poc poder —la qual cosa segurament és positiu—, però paral·lelament mai no havia tengut tan escàs crèdit popular. En el cas espanyol, la manca de valentia per demanar perdó als vius, sobre les morts i la mort que l'Església ha legitimat durant el segle XX, és una prova més de l'orgull i de la síndrome farisaica d'aquells que mantenen el poder en la jerarquia eclesiàstica espanyola actual. No obstant això, potser no és el moment d'enverinar més un col·lectiu que a hores d'ara no ha sabut escoltar com pertoca el poble, que ha volgut —sense aconseguir-ho— posar els creients al servei de la norma i de teologies obsoletes i que ha preferit mantenir-se encastellat en els palaus ideològics del conservadorisme sociològic.

Tanmateix, la jerarquia tan sols és una part de l'Església, una part afeblida sistemàticament en un temps en el qual la majoria de representants i servidors públics estan desacreditats, tot i que han estat elegits democràticament. És igual si la Conferència Episcopal Espanyola no vol demanar perdó per la seva vinculació partidista i sectària en la història contemporània. Tampoc no accepta la llibertat d'ensenyament religiós, ni el celibat voluntari, ni l'accés de la dona als ministeris, ni el compromís cívic a favor dels més pobres, ni els trets

Pere Fullana

identitaris de les nacions integrades en l'Estat espanyol, ni tantes coses considerades essencials per a la majoria de ciutadans creients que han deixat de considerar-se servents. La Conferència Episcopal només és, recordem-ho, una part de l'Església, un sanedri togat, allunyat de la majoria i ocupat, sobretot, en el manteniment de les essències del catolicisme, però aparentment allunyat del cristianisme.

Malauradament, a l'Estat espanyol persisteixen, en bona part, les actituds eclesiàstiques que va denunciar el canonge català Carles Cardó el decenni de 1930 i a la postguerra. Encara no s'han digerit actituds com la del cardenal Vidal i Barraquer, ni els particularismes de les esglésies perifèriques. L'única història que sembla interessar és la dels historiadors àulics, mentre es persisteix a reproduir una teologia de la història excessivament vinculada als valors de la hispanitat, la

grandesa i el poder d'un temps que, sortosament, mai més no tornarà.

Tanmateix algun dia el temps farà justícia. El poble, com a portador de la veritat i de la transparència, ja ha perdonat i ja ha sabut ponderar les actituds d'aquells que en temps de crisi foren fidels a la seva consciència, foren perseguits per les seves idees i represaliats per no vincular-se als trets dominants i dominadors. Ningú no podrà silenciar el testimoni dels creients modernistes, sindicalistes, intel·lectuals, polítics o dinamitzadors socials que foren desprestigiats, anorreats i abandonats pels totalitarismes, tant de signe dretà com esquerrà. Aquell silenci ha esdevingut, per a molts, una veu profètica i una llum que ningú no podrà apagar.

La grandesa de l'Església passa, sobretot, perquè la fe popular continuï produint actituds humils i dialogants. Ningú no té la veritat absoluta, però sobretot no la té la jerarquia quan s'alinea amb aquells que fan del silenci un element de confrontació i de divisió. Si la jerarquia ha de continuar així no sé si és necessari que demani perdó. ■

Molta Església i pocs perdons

per Pere Rosselló Bover

No som una persona que coneguï gaire la institució eclesiàstica, ni tampoc estic avesat a opinar sobre qual-

Pere Rosselló

sevol tema. Per aquest motiu, únicament puc donar la meua opinió personal, que no té més valor que la de qualsevol altre mortal.

Si deïm «Déu mos guard d'un "ja està fet"» és perquè som conscients que no podem desfer el mal comès. No poder tornar enrere el temps per poder-nos corregir no és una excusa vàlida per no reconèixer els nostres errors. És cert que demanar perdó no refà el que hem espenyat; però sí, en canvi, pot contribuir a posar pau entre els ofensors i els humiliats.

A més de tot això, se m'ocorre un altre argument —frívol, si voleu— a favor de demanar perdó: excusar-se és un gest elementalíssim de bona educació. En aquest sentit, qualsevol petició de perdó pels pecats passats i presents de l'Església catòlica que el Papa pugui fer em sembla positiva. No és admissible que l'Església prediqui la humilitat i, en canvi, sigui incapaç de dur a la pràctica aquesta virtut. Fent ús dels nostres modismes, podríem dir que durant segles l'Església «ha tocat amb un dit al cel» en lloc de fer costat als que tenien «el sant d'esquena». I, amb aquesta actitud, tossuda i orgullosa, només ha aconseguit tenir «la Seu plena d'ous».

En el fons, la demanda de perdó del Papa no és més que un gest, que no puc entendre per què costa tant. No és gaire més que demanar a les víctimes que tinguin «més paciència que un sant», per tal de fer-los veure que tanmateix no els quedarà més remei que «dur-ho a estampar a Lluc»... ■

tres frares, dels quals ignor si es lliuren igualment a pràctiques pederàstiques amb contacte físic, convertien la confessió en una espècie de pel·lícula "porno" a força d'exigir el relat més detallat possible dels actes "impurs" comesos en solitari o en companyia. La morbidesa moral d'aquells personatges abjectes —i en podria dir alguns noms i el doble de llinatges, però no passeu pena, pares X, Y, Z i altres: per ara— constituïa per si mateixa una agressió infame a la dignitat de les persones, perpetrada amb traïdoria i abús de poder, amb tota casta de coaccions —físiques, també. Però és a l'estratègia pornoconfessional que voldria tornar un instant, per dir que aquells interrogatoris malaltissos tenien una coartada: les respostes no presentaven cap problema a qui haguessin fet un examen eficaç de consciència, condició *sine qua non* per saber en què havies pecat i per obrir el cor al sentiment de la contrició.

La pantomima del cap d'Estat vaticà, el papa dels catòlics, difícilment pot ser valorada com a efecte d'un examen de consciència a fons, previ a la confessió i al penediment. És ben possible que, per raons d'ordre estrictament biològic, aquest insigne baluard del fanatisme religiós, comparat en l'Opus i destructor sense contemplacions de la teologia de l'alliberament, no sàpiga o no recordi ben bé de què li fan demanar perdó tan sumàriament en nom de l'Església catòlica. Però nosaltres, per un intent maldestre de masturbació, havíem de respondre a tantes preguntes, havíem de donar tantes explicacions, ens haví-

em de sentir tan repugnants, si volíem accedir a l'*ego te absolvo a peccatis tuis*, que ara se'ns fa d'allò més difícil entendre que s'ho puguin posar tot a l'esquena, amb un rutinari us deman perdó si us he agraviat. Servidor no m'he sentit al·ludit com a ofès o perjudicat per l'Església i els seus agents. I, com que no m'han demanat perdó per la religió que m'imposaren, ni per fer front comú amb un règim dictatorial i sanguinari, ni per la pedagogia sàdica que aplicaren —"eren altres temps", et diuen aquests bandarres com a tota explicació, i queden tan xalests—, per tot el que vaig haver de veure, de sentir i de patir: òbviament, no els he perdonat. Perdonaríeu qui no ha fet examen de consciència, no ha demanat perdó —perquè ells sí sabien ben bé el que feien— i no ha manifestat l'ànim d'esmena? És clar, direu, cadascú es grata on li pica, i és ben vera, però també si voleu mirar una mica més enllà del nostre llombríngol, no ens farà cap mal llegir, ara que encara és fresc, *El Papa de Hitler. La verdadera historia de Pío XII*, de John Cornwell (editorial Planeta, 2000), botó de mostra d'una llarga història per a la qual, si servidor fos confessor, no sé quina penitència podria imposar. Sepulcres emblanquins... No els únics, però sí els més ben organitzats —els més poderosos— per fer el bé i per causar el mal. ■

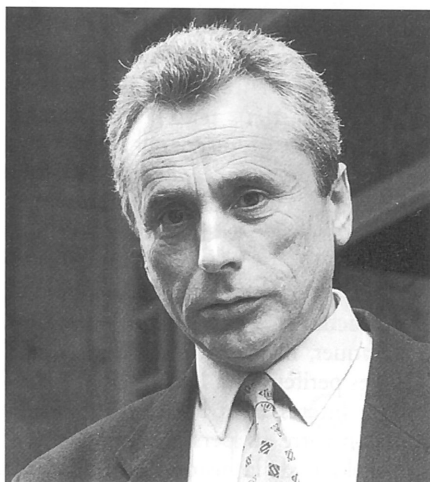
La demanda de perdó...

Per Xesc Bujosa

La contrició i la penitència

per Guillem Frontera

No sé com està la cosa, ara, però el clero de darreries dels 50 i principi dels 60 aixoplugava sota hàbits negres de variable confecció una partida de pederastes que avariaren la vida de molts d'al·lots. El meu pas pel seminari seràfic —així tenien la barra de dir-ne— de la Porciúncula, dels frares franciscans de la TOR, me'n va fer, si no víctima, sí testimoni consternat. D'al-

Guillem Frontera

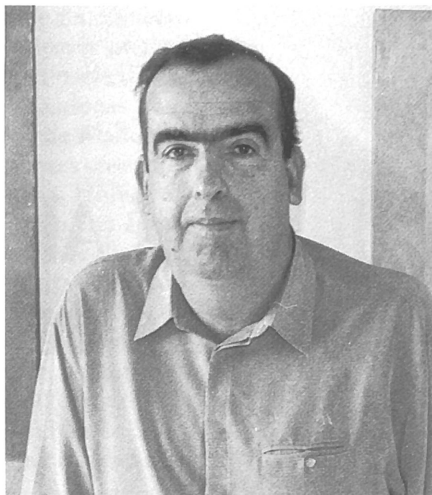
Sembla que, amb motiu de l'any jubilar, hi ha un moviment dins l'Església catòlica, la finalitat del qual és demanar perdó pels errors comesos. És una tendència que no sembla marginal, sinó que el Papa i tot hi està involucrat i que ha tengut distinta recepció als països europeus. Els catòlics alemanys es mostren disposats a demanar perdó per la seva connivència amb l'holocaust jueu i, en canvi, l'Església espanyola és més reticent a admetre que va col·laborar amb el franquisme i que fou un error aquest estaloniament de la figura del dictador.

Vull dir, abans de res, que el concepte del perdó em sembla una de les gans

aportacions de la cultura moderna. I quan dic aquí “moderna” em referesc a la que vivim a partir del naixement de Crist. Foren precisament els deixebles de Jesús de Natzaret els que amb més entusiasme començaren a predicar aquella magnífica idea del perdó. Un perdó que s’havia d’atorgar, recordem-ho, fins i tot al que encara era enemic. No es tracta, tanmateix, ara —ja ho sé— de perdonar, sinó d’una cosa que per ventura costa més: la de demanar perdó pels errors comesos. Però detectar i admetre que s’han comès errors és també una actitud ben civilitzada i digne de tota lloa.

No tenc informacions fidedignes per saber si aquests errors que es reconeixen són els d’alguns membres de l’Església, o de les autoritats de l’Església, o de l’Església en el seu conjunt. I el matís em sembla important. Tampoc no sé amb certesa quins són els errors. Entre d’altres, sembla que hi ha la persecució d’altres vies d’espiritualitat, la implicació a favor d’alguna opció política que exercia la violència contra el seus adversaris i, finalment, la condemna explícita o implícita d’algunes teories que venien a explicar com era i com funcionava la naturalesa i que ara són admeses per la immensa majoria dels científics: són unes teories que elaboraren en el seu dia Giordano Bruno, Galileu o Darwin, per posar els exemples més coneguts. Tots ell foren agraviats.

Res per objectar, idò, al fet que l’Església demani perdó pels errors comesos: és un exemple que molts haurien d’imitar. El problema —em sembla— és

Xesc Bujosa

veure si es posaran els mitjans a bastament per evitar de tornar a cometre el mateixos errors. I, segons la meua manera de veure les coses, hi ha dos trets de l’Església que fan pensar que els errors es poden repetir. El primer tret és la seva organització jeràrquica: els poders de l’Església no reben l’autoritat dels membres d’aquesta associació, sinó que és Deu que atorga aquesta autoritat. El problema no és intern: qui pertany a l’Església ja sap que no votarà per elegir els seus superiors i, si s’hi avé, no hi ha cap conflicte. Els problemes poden sorgir si la idea que té l’Església de com hauria de ser l’ordre social no és la mateixa que la d’aquells que són els representants legítims de la majoria social. No és una qüestió teòrica. Alguns exemples pràctics podrien ser l’avortament o la pena de mort. Amb quina legitimitat

pot l’Església demanar que es prohibeixin pràctiques amb les quals està d’acord la majoria de la societat? En nom de qui o de què ho ha de sol·licitar?

L’altre tret perillós és el coneixement o, millor dit, l’origen del coneixement. L’Església ha rebut les idees per mitjà de la revelació. És a dir, perquè un ésser superior ha comunicat als homes aquells coneixements que els convenien. La societat moderna —i ara, quan dic “moderna” em referesc a la societat des de quatre o cinc segles ençà— sap, en canvi, que el coneixement és un bé que cal construir passa a passa, que els sabers que ara posseïm sobre la naturalesa han estat possible perquè la humanitat ha esmerçat hores i esforços a la reflexió i, més encara, a l’observació i a l’experimentació. Dos orígens i dues formes distintes de coneixement, idò. N’hi ha que pensen que el món de la ciència i el món de la fe es refereixen a àmbits distints, però existeixen alguns problemes, com és per exemple saber quin és, o ha de ser, el lloc de l’home dins la naturalesa o fins a quin punt són convenients certes pràctiques que ara permet la biotecnologia, que afecten tant el món del saber revelat com al del provat experimentalment. I cal solucionar pacíficament la més que possible discrepància.

Alguns podran pensar que l’organització jeràrquica i el caràcter revelat dels sabers religiosos —aquests dos trets als quals m’he referit— no són trets realment substancials de l’Església. Jo he de confessar que la meua ignorància és, també en aquest assumpte, oceànica. ■

LLUC

ANY 1999

- **Sínodo de Mallorca**
Número monogràfic
- **La recuperació del patrimoni històric i arqueològic de procedència subaquàtica de Mallorca**
Entrevista a Antoni Quintana
Palau i Fabre: vint-i-cinc anys després
- **Homenatge al pare Rafel Ginard i Bauçà**
Ordes i congregacions religioses masculins a les Balears
La socialització a la societat de la imatge

- **La joventut a Mallorca a través de la història**
Primer centenari de la mort d’Eça de Queirós
Homes magres, de Ralp Bates: Barcelona vista per un anglès
- **David Nash: l’escultura com a paisatge**
El Dr. Jeroni Frontera: un matemàtic del segle XIX
Recuperació de l’arquitectura tradicional

■ MARIA ANTÒNIA PERELLÓ FEMENIA

El Jardí desolat de Joan Alcover i els jardins abandonats de Santiago Rusiñol

Joan Alcover, com Miquel Costa i Llobera, per raons cronològiques se situa en un context modernista. Malgrat que bona part de la seva poesia traspua un cert aire de tristesa, vinculat a la tradició simbolista, no assumí plenament els seus principis estètics. Joan Alcover durant la seva joventut havia cultivat la poesia en llengua castellana —*Poesías* (1887), *Nuevas Poesías* (1892), *Poemas y armonías* (1894) i *Meteoros...* (1901)— a imitació de Campoamor: una poesia aleshores de moda, una mica superficial, entesa com un joc d'enginy i d'artifici, amarada de fragància filosòfica, amb la qual cercava més aviat el prestigi social i literari que la vera comunicació. La nova sensibilitat de la poesia del canvi de segle, basada en l'expressió sincera dels sentiments, arrelà en el nostre poeta i li descobrí l'autèntica poesia. La nova descoberta anà acompanyada d'un canvi de veu, que li revelà la genuïna essència del verb, la llengua materna, com a única expressió possible de les seves creacions artístiques. El poeta recuperà l'ànima en recobrar l'amor a la llengua catalana com a llengua poètica, perquè, segons Alcover, «el país canta per boca del poeta». Ella —diu a *La llengua materna*— «té la virtut d'atreure els esperits a les fonts naturals i eternes del sentiment». I, en el *Discurs pronunciat a l'Ateneu Barcelonès l'octubre de 1906...*, confessa que «llavors tota parla que no fos la materna va refusar-la el llavi febrósenc, com el contacte de quelcom inexpressiu, fred, i metàl·lic». Aleshores, l'aspirant a poeta, que inicialment preferí la "Musa de l'enginy", esdevingué a la plenitud dels seus dies el gran poeta de *Cap al tard* (1909), que es decantà per la "Musa del sentiment". Aquest procés de sinceritat l'acostà al seu jo més íntim i li deixondí l'amor a la terra i a la seva gent. Així, les trenta-sis composicions de la primera edició de *Cap al tard* traspuen aquesta sensibilitat novella en l'observació impressionista de la natura, en la imitació de les formes populars i en la reivindicació d'un art basat en la sinceritat.

Encara que Joan Alcover no s'identificà amb l'esperit de revolta del Modernisme, conservador com era, el considerà un crit de llibertat, que sorgeix com una reacció romàntica contra "el realisme eixorc i fotogràfic", contra el positivisme de final de segle i contra l'esperit materialista de la societat burgesa: una resposta al prosaisme que sofreix la societat de la cruïlla del XIX i del XX com a conseqüència de la revolució

Santiago Rusiñol

industrial. En aquest sentit, coincidia amb les aspiracions de l'artista Santiago Rusiñol, que peregrinà pel món sempre a la recerca de l'ideal. Impulsat per aquest esperit, el vint-i-cinc de febrer de 1893, l'autor d'*Anant pel món* (1896) arribà a Mallorca, com un pelegrí i «amb la roba de bohemí». Visità l'illa per pintar alguns dels seus jardins abandonats i, fascinat per la blavor de les cales, s'hi refugià fins al dos de maig fugint del "mal de prosa", bressant-se en aigües de poesia. Pel 1901, tornà a l'illa de la calma encara convalescent d'una cura de

desintoxicació de morfina; acudí a la redacció de *La Almudaina* i assistí a les tertúlies literàries que Joan Alcover oferia a casa seva els diumenges capvespre. En aquest cenacle distingit, en el salonet que donava sobre el jardí abandonat de la casa del poeta, es reunien intel·lectuals d'arreu de Mallorca i de fora de l'illa per exposar les primícies de les seves creacions. Rusiñol els seduï a tots amb el pinzell i la ploma. Hi llegí algunes de les seves composicions teatrals, com *Els Jocs Florals de Camprosa* (1902), *La bona gent* (1905) i *La llei de l'herència* (1908). Ràpidament entre Alcover i Rusiñol s'establí un corrent de simpatia i d'admiració mútues que es plasmà en un seguit de col·laboracions. Les possibles diferències temperamentals que separaven ambdós poetes —Alcover, conservador i magistrat de l'Audiència de Palma, i Rusiñol, artista de la bohèmia daurada— s'esvaïren per la concomitància de certes afinitats artístiques i per la bonhomia d'una amistat sincera.

Joan Alcover, en la conferència *Rusiñol i el modernisme a Espanya* —llegida el 1902 entre els assistents a la tertúlia dominical—, es manifestà contrari al moviment per algunes extravagàncies i afectacions, pels «jocs de pirotècnia gramatical» i per l'excés de «ritmes trencats i sanglotants». Però estimà que el Modernisme havia posat una nota de llum i color dins la grisa monotonía de la societat. I declarà que Santiago Rusiñol, insígnia del Modernisme, representava l'autèntic creador que ha aconseguit realitzar «amb la paraula, el pinzell i la ploma» el concepte d'Art total.

A més, Joan Alcover, a l'«Endreça» titulada *El Cacic*, es fa ressò de la personalitat bohèmia i de l'esperit malalt d'ensomni, de bellesa, de pau i de poesia de Santiago Rusiñol i hi perfila el retrat del pelegrí d'*Anant pel món* amb pregona exactitud:

Ardit, la pipa als llavis i pàl·lida la galta,
tu anaves onsevulla que l'art trobés hostal,
un poc amarg el riure, l'ànima un poc malalta
de febre d'ideal.

En aquest recer de pau, els jardins i els paisatges de Mallorca —de Raixa, de Biniaraix, d'Alfàbia, de Pollença...— i el perfum dels seus tarongers despertaren els somnis de l'ànima del pintor i encisaren sa retina, la impressió dels quals quedà estampada en les teles perennes del seu art, tal com el definí Joan Alcover:

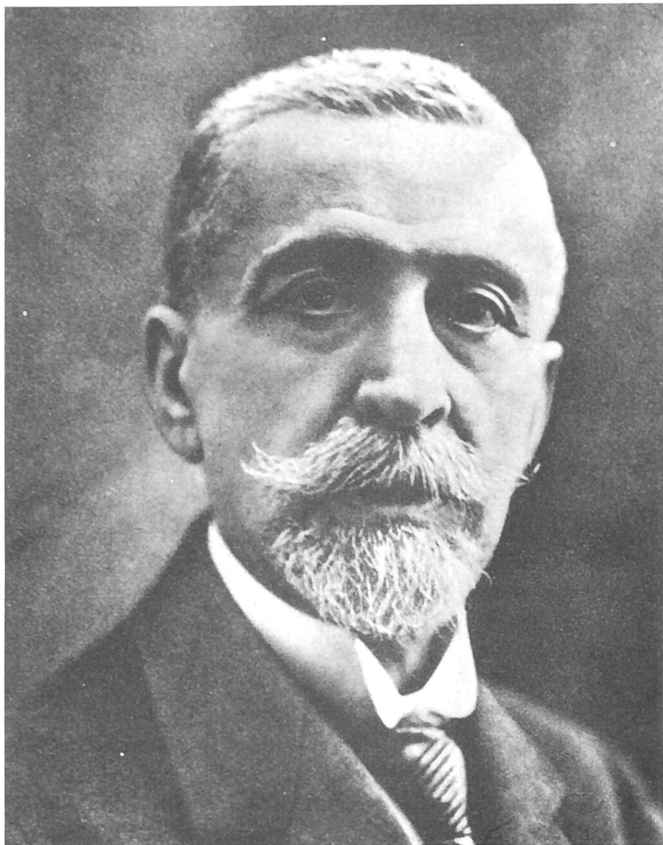
Tu has fet de la nostra illa refugi predilecte;
de tos millors ensomnis ella és el niu matern;
i mai s'havia vista com ara és el reflecte
de ton mirall intern.
[...]
Tu en la viventa flama del sol, aboques l'oli
de l'íntima il·lusió.

D'altra banda, Santiago Rusiñol en l'article titulat *Versos de Joan Alcover* (1909) també elogià els poemes de *Cap al tard*, tot afirmant que la grandesa i l'essència de la seva bellesa rau en l'ànima que hi batega, al marge d'escoles, la qual cosa palesa que «només n'hi ha una d'estètica: l'estètica de no tenir-ne». Joan Alcover, que a *Humanització de l'Art* (1904) s'havia declarat en matèria literària «partidari de la llibertat absoluta», car creia «més en els individus que en les escoles», assaborí amb delit les paraules exquisides i encertades que Rusiñol li dedicava.

El pati blau (S. Rusiñol 1891-92)

Tanmateix, un i altre es trobaven davant l'estètica de fi de segle, que es complau en la contemplació dels ambients decadents i solitaris, fressats de flors esfullades i de colors malaltisos, de frescors marcides i de perfums esmoreïts, branques caigudes amb delitosa indolència, que són metàfores de la voluptuositat perduda i de la joia esvaïda. L'esclat decadentista, sorgit com a tendència del Simbolisme que destil·la delicades suggestions i aguditza tristeses melangioses, arrelà en la lírica catalana i va commoure la sensibilitat artística de Santiago Rusiñol, Emili Guanyavents, Joan Alcover, etc. Heus ací que la prosa poètica de l'autor d'*El jardí abandonat* (1900) s'emmiralla en aquesta aroma marcida dels jardins abandonats, on sura l'enyorament de la grandesa caiguda, com una florida tardoral. Els jardins, per al pintor poeta, representen les darres flors de la Poesia que sobreviuen a la Prosa, que ara ho va envaint tot: «els jardins són el paisatge posat en vers, i els versos escrits en plantes van escassejant pertot arreu; és que els jardins són versos vius, versos amb saba i amb aroma». El jardiner poeta es lamenta en el pròleg dels seus *Jardins d'Espanya* que els homes «ja no estan per poesies, ni el temps per magnificències; els versos escrits en el jardí se van omplint d'herba de prosa, en l'aspere terror d'Espanya». La nostàlgia d'una grandesa esfondrada es traduí en una florida primavera de

Joan Alcover

jardins abandonats, perquè «de la seva mort en brotava una nova poesia: la poesia de les grandeses caigudes».

El jardí desolat, com a símbol de la joventut perduda i de la felicitat irrecuperable, apareix dibuixat amb pinzellades grises i solemniales a *La relíquia*, una de les millors elegies de Joan Alcover, que figura en el llibre *Cap al tard*. Fou escrita el 1903 a invitació de Santiago Rusiñol per figurar entre els vuit poemes de diversos autors catalans que il·lustren l'àlbum *Jardins d'Espanya*, confeccionat per l'autor d'*Oracions* (1897). En la carta del 15 de març de 1903, Rusiñol expressava, radiant d'alegria, la seva admiració per *La relíquia* amb aquests mots: «ja sé la magnífica impressió que ha causat la seva poesia a tots els que l'havem llegida. Dec afegir-hi el parer que per mi val molt, d'en Guanyabens, que em va dir que era de lo millor que havia llegit de poesia catalana. En quant a mi, ja pot figurar-se lo molt que m'ha agradat, perquè a més dels motius literaris hi entren els d'amistat, i una mica els de vanitat de què vagi a n'el meu àlbum de jardins.»

El jardí desolat de *La relíquia* s'emmarca en aquesta ambientació esmoreïda i decadent, amarada de tristeses esllangides. La solitud d'aquest escenari esbucat per l'acció implacable del temps conserva l'ombra dels somnis perduts del poeta. I ara cadascuna de les seves ruïnes li retorna les imatges esplendoroses del passat: les il·lusions diluïdes de la joventut i els instants de la felicitat efímera, en què assaboria l'esplendor de la seva joia. La devastació d'aquest jardí, com a record de ventures fugides i de bel·leses apagades, batega en el fons dels versos de *Cap al tard*, en un intent de perpetuar sa noble me-

mòria. La lenta destrucció del temps que socava la vida de l'home s'expressa en els versos d'Alcover tant des de l'angle individual com col·lectiu. La reflexió sobre la joventut i la felicitat fugitives i la mort dels éssers més estimats, que ens remeten al tema de l'*ubi sunt*, són els termes d'un discurs únic que palesen la devastació moral que pateix el poeta al llarg del seu itinerari líric.

Per aquest motiu *Jardí desolat*,¹ que dona nom a la nova antologia poètica de Joan Alcover, es presenta amb l'ànim de reflectir en el títol tota l'essència poètica del paisatge interior de l'escriptor mallorquí. La desolació que acompanya el llarg itinerari de Joan Alcover és conseqüència d'un seguit de desgràcies que lentament van esqueixant la vida del poeta: el 1887 la mort sega la vida de la seva primera muller, Rosa Pujol i Guarch; la dissort continua colpint-lo el 1901, en què la tuberculosi arrossega la filla Teresa a la fossa, i de bell nou el 1905 el tifus s'emporta el seu fill Pere «al mateix vas de sa germana morta». Heus ací que el jardí desolat de Joan Alcover sintetitza els sentiments més pregons del poeta, per la qual cosa esdevé el plany d'una melodia punyent, on canta amb música de ritmes afligits per perpetuar la memòria dels éssers perduts.

L'edició de l'antologia *Jardí desolat* recull quinze poemes del llibre *Cap al tard* (1909), entre els quals destaquen les sis magnífiques "Elegies", quatre composicions de *Poemes bíblics* (1918) i un fragment de la conferència *Humanització de l'Art*, pronunciada el 1904 a l'Ateneu Barcelonès. Els poemes van acompanyats de notes il·lustratives per tal d'acostar alguns referents culturals —sobretot en els *Poemes bíblics*— al lector poc iniciat. El poemari s'inaugura amb un llarg prefaça que recorre els camins desolats del poeta i esbrina els mecanismes lingüístics i estètics que induïren Alcover a la construcció d'una poesia, que al marge d'esteticismes, es defineix com una obra d'art eminentment humana i sincera. En aquest sentit, Joan Alcover es considerava poeta en tant que home i feia seva la dita de Terenci: «*Nilhil humanum a me alienum puto*; i, a la inversa, *a me alienum puto* lo que no faci olor d'humanitat...» El poemari es tanca amb una selecció bibliogràfica, precedida del comentari a quatre de les composicions líriques més excel·lents de *Cap al tard*: *La Balanguera* (de la secció "Cançons de la Serra") i *La relíquia*, *Desolació* i *Col·loqui* (de la secció "Elegies"). Aquestes quatre poesies reflecteixen dos dels grans temes de Joan Alcover: la devastació implacable que produeix el pas del temps sobre l'ésser humà i el dolor que provoca la mort dels éssers estimats sobre l'ànima del poeta.

Heus ací que el jardí desolat d'Alcover, a diferència del jardí abandonat de Rusiñol, representa les flors vives que el poeta ha perdut en el camí de la vida. Són versos vius que contenen tota la saba del seu dolor i l'aroma afligit del seu cor lacerat per la mort. Són els fulls vius d'una existència desolada per l'acció implacable del destí tràgic. Així, mentre Rusiñol es complau en la contemplació dels jardins abandonats, on sura la nostàlgia d'una grandesa caiguda, com a joc literari, Alcover contempla les flors esfullades del seu jardí desolat, on els versos palpiten de dolor autèntic i brollen llàgrimes vives. ■

Maria Antònia Perelló Femenia

(1) Joan Alcover i Maspons, *Jardí desolat. Antologia poètica*. Introducció, comentaris i edició a cura de Maria Antònia Perelló Femenia. Barcelona, Edicions de la Magrana (L'Esparver Llegir, 104), 2000.

■ PERE ALBERTÍ

La condonació del deute extern: oportunitat i possibilitats reals

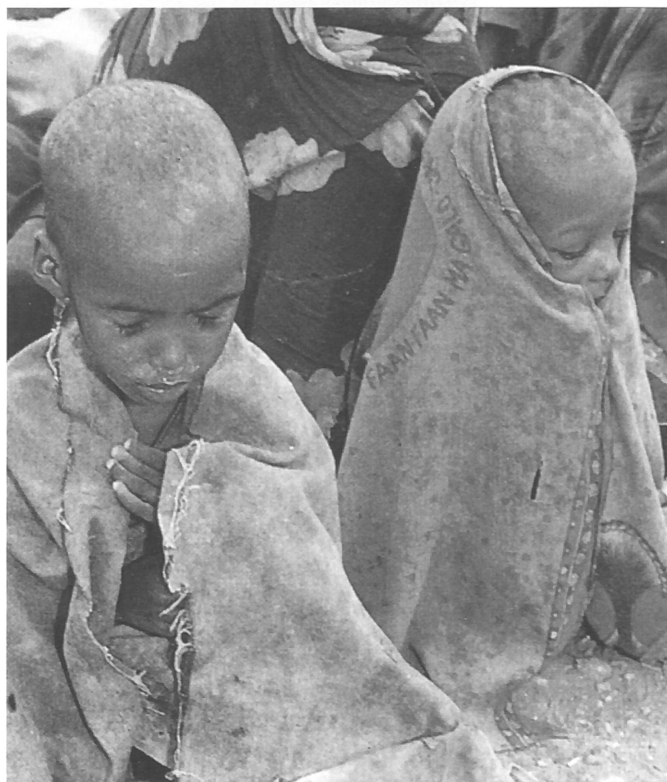
L'any 1998 un grup d'organitzacions va decidir promoure la campanya «Deute extern, deute etern?» al conjunt de l'Estat espanyol. Una de les iniciatives va ser la recollida de signatures per demanar la condonació del deute que tenen els països més pobres. Ara, en el primer trimestre de l'any 2000, és hora de fer-ne balanç.

Aproximadament un milió de signatures s'han recollit arreu de l'Estat, la qual cosa palesa que hi ha un ampli sector de la ciutadania que n'és partidari. La campanya ha aconseguit mobilitzar més d'un centenar d'organitzacions, els membres de les quals han fet possible aquest resultat important. La legislació estatal no contempla, per a aquest cas, que la consulta popular tingui validesa jurídica i, per tant, no pot ser acceptada com una "Iniciativa Legislativa Popular", per la qual cosa el Parlament de l'Estat no està obligat legalment a prendre cap decisió en aquest sentit.

Tot i que les institucions estatals no tinguin cap obligació legal, hi ha més d'un 2 per cent dels ciutadans de l'Estat espanyol que han manifestat d'una forma activa l'opinió favorable a la condonació del deute. Aquest fet hauria de fer pensar als responsables polítics en l'obligació moral de no deixar sense resposta iniciatives constatades com a solidàries i de tant de ressò popular.

Una vegada assolit aquest nivell important de conscienciació popular, potser també hagi arribat l'hora d'analitzar el deute extern des de l'òptica de saber qui són els deutors i qui són els creditors. Encara que se n'ha fet esment, és necessari insistir que els deutors pels quals se sol·licita la condonació són, en primer lloc, els "Països Pobres Altament Endeutats". En aquesta relació, hi són inclosos els països més pobres i més endeutats del planeta, que tenen els pitjors indicadors socials i de desenvolupament humà; això vol dir que la seva població es troba en situació molt extrema de misèria i de marginació. Aquests països estan hipotecats i ja mai no podran tornar el deute que tenen i els pagaments que van realitzant sols s'apliquen a cobrir part dels interessos. Per a ells, l'esforç del deute extern repercuteix cada vegada més negativament sobre la població en la mesura que suposa retalls en els pressupostos per a la sanitat i l'educació.

De la llista dels 41 PPAE —Països Pobres Altament Endeutats— classificats pel Banc Mundial, 33 són de l'Àfrica

(Foto: Arxiu Missioners SS. CC.)

subsaariana. A aquests països, el fet del deute extern els impedeix impulsar el desenvolupament. Com a exemple per avaluar de què parlem es poden citar el cas del Congo i de la República Democràtica del Congo (abans el Zaire), on, per a l'any 1995, el deute acumulat representava el 86,5% i el 81,4%, respectivament dels seus pressupostos nacionals.

També convé citar que el total del deute extern d'aquesta àrea de l'Àfrica sols representa el 9,6 per cent del total, és a dir, uns 32,5 bilions de pessetes, encara que les repercussions socials que generen són extraordinàriament negatives. Tot i que la iniciativa PPAE, enllestida pel Banc Mundial i el Fons Monetari Internacional, té la pretensió d'alleguerir el deute

(Foto: Arxiu Missioners SS. CC.)

fins a nivells "sostenibles", obliga a uns terminis i uns ajustaments pressupostaris a les economies, que s'endevenen excessius per a la majoria dels països pobres i, per tant, amb tota seguretat no podran ser complits i, en conseqüència, no podran beneficiar-se de les reduccions previstes del deute.

Ens trobam davant la paradoxa següent: l'exigència que s'imposa als països és molt més superior que la que s'aplica als particulars; cap jutge no permetria que el pagament d'un deute posàs en perill la supervivència de la família deutora, prioritzant el dret d'una vida digna enfront del dret a cobrar que té el creditor. D'altra banda, en l'àmbit internacional són els creditors i no els tribunals que decideixen el límits i les condicions dels pagaments i els ciutadans no hi poden dir res. No existeixen procediments per declarar en fallida els governs o per jutjar la seva incompetència.

Pel que fa als creditors, convindria saber qui són, és a dir, a qui es deu. El deute extern està repartit aproximadament de la manera següent:

- el 43% és deute comercial d'entitats financeres privades.
- el 36% és deute bilateral de governs.

I el 21% és deute multilateral d'institucions financeres internacionals (Banc Mundial, Fons Monetari Internacional, Bancs de Desenvolupament, etc).

La campanya de condonació del deute es dirigeix, ara per ara, als governs i institucions financeres internacionals, els quals representen aproximadament un 57% del total del deute.

A l'Estat espanyol, aquest percentatge s'apropa al 40%. Queda, per tant, molt de camí per aconseguir la condonació completa. El Banc d'Espanya va sol·licitar del Ministeri d'Hisenda la concessió de bonificacions fiscals per les provisions comptables que en el seu moment constituïren els bancs creditors privats; per tant, aquestes entitats ja han tingut una

certa compensació a les seves pèrdues. Iniciatives com aquesta són un camí cap a la condonació.

L'informe d'Amnistia Internacional de l'any 1998 fa expressament referència als desequilibris existents entre els drets econòmics i els drets humans. Quan els governs no protegeixen els ciutadans del seu país davant els efectes perversos de la globalització s'imposa, més que mai, garantir la no-dissociació dels drets econòmics i els altres drets humans.

El drama del deute extern és de tal magnitud que no es poden obviar, per més temps, els plantejaments de caire ètic i humanitari, deixant de banda les qüestions estrictament financeres.

Els ciutadans i les ciutadanes de l'Estat espanyol haurem de continuar reclamant amb insistència al govern propostes-solucions de més contingut solidari i actituds més compromeses en els fòrums internacionals per arribar a la condonació del deute extern. ■

Pere Albertí

Bar Restaurant

CA S'AMITGER

ESPECIALITAT EN MENJARS MALLORQUINS

07315 LLUC (Mallorca) Tel. 971 51 70 46

L'ESGLÉSIA NOSTRA

■ JOSEP AMENGUAL I BATLE, M.SS.CC.

En el tercer centenari del Seminari de Sant Pere de Mallorca

Una de les institucions emblemàtiques de la reforma tridentina és el Seminari Conciliar. La qualificació indica que va ser precisament el concili de Trento que va disposar que els futurs preveres rebessin una formació específica. En el text d'aquesta assemblea, es llegeix que el centre o col·legi que s'havia de fundar als bisbats havia de ser de tal manera «*ita ut hoc collegium Dei ministrorum perpetuum seminarium*», o sia, s'havia d'educar de tal manera «que aquest col·legi sigui un permanent planter de ministres de Déu».¹

Efectivament, l'Església catòlica no va disposar fins a l'edat moderna d'una institució que formés els seus ministres. Les universitats medievals i les posteriors preparaven teòlegs, canonistes, etc., però no pastors.²

Aquí solament volem fer algunes aportacions molt curtes, des dels informes de les visites *ad limina* i d'alguna altra font poc estudiada. Allò que queda per fer, o almenys per publicar, segons el meu parer, és més que allò que ja coneixem. És una llàstima que tantes fonts arxivístiques, com són ara les sinodals, les visites pastorals i les visites *ad limina* hagin deixat tan poc rastre en els arxius, o almenys així ho sembla.

L'APRENTATGE DE LA TEOLOGIA

A Mallorca, aquesta preparació teològica es feia escoltant les lliçons que donava a la Seu un dominic, especialment comissionat per a tal fi, fins que a final del s. XVI va ser instituïda la Canongia Lectoral, que havia de continuar explicant teologia a la Seu.³ Ara bé, si resseguim les informacions que enviaven els bisbes a Roma, els curials papals, l'any 1592, advertiren el bisbe Joan Vic i Manrique que no havia informat ni del Seminari ni de les prebendes de Teologia i del Penitencier. Des de l'any 1594, s'introdueix un estereotipus, segons el qual existeixen el penitenciar i el lector.⁴ Efectivament, l'any 1593 es va instituir a la Seu la canongia del lectoral, amb l'objectiu d'ensenyar teologia,⁵ fins que el 1626 començà a ensenyar-se a l'Estudi General.⁶ La disciplina sinodal⁷ té cura d'assignar al *Canonicus Theologalis, seu Lectoralis* les seves obligacions.⁸

Doncs bé, l'arquebisbe-bisbe Bernat Cotoner, el 1675 i el 1681, denuncia a Roma que el magistral no es creu obligat a exercir el seu ofici⁹ i demana a la Congregació del Concili que li donin instruccions. L'altre arquebisbe-bisbe Pere d'Alagó,

Seminari Conciliar de Sant Pere, edifici del Seminari nou
(Foto: Arxiu *Diari de Balears-Ultima Hora*)

els anys 1685, 1688 i 1692, repeteix la mateixa denúncia i, més encara, envia cartes sobre l'assumpte. Al bisbe Cotoner sembla que, de Roma, li enviaren ja instruccions. Un apunt gairebé il·legible diu que el bisbe *cogat* obligui el lector a exercir el seu ofici, com havia manat el concili de Trento. Caldrà entrar més en els arxius per acabar d'esbrinar la qüestió. El fet és que, o bé es va resoldre la causa o bé el bisbe d'Alagó es va cansar d'aficar-se en un problema que en 20 anys havia anat a Roma en cinc informes obligatoris i en altres diversos ocasions, per pròpia iniciativa dels bisbes, però la relació de 1696 ja no parla més de la situació anòmala.

Per tant, l'optimisme de Rotger, quan dóna a entendre que el Capítol de la Seu «protegia i conservava» la institució que havien sostingut els dominics, s'ha de matisar molt. Hi havia qui fruí de les rendes d'un títol, però no sabem si alguna vegada es va exercir. Cal escorcollar més documentació.

Ara bé, la teologia s'aprenia a diversos centres, com eren les escoles dels dominics, dels franciscans i dels jesuïtes, fins que el 1626 començà a ensenyar-se a l'Estudi General.¹⁰ D'altres assistien a les escoles particulars d'algun graduat en teologia o canons i molts anaven a Tarragona, Barcelona, Lleida i València.¹¹ Fins i tot, el bisbe Alfonso de Laso, l'any 1607,

s'hagué de queixar en el seu informe que els canonges havien introduït el mal costum d'enviar a Roma joves ignorants i poc recomanables, «*adolescentulos ignaros, et minus bene moratos per romanam curiam*», a caçar beneficis. Laso demana ajut perquè aquest costum pernicios s'estronqui d'un cop.

Abans de l'ordenació, els aspirants eren examinats degudament, tot i que els bisbes es queixen de la ignorància d'un bon nombre de preveres. De tota manera, Vic i Manrique comunica a Roma que els exàmens d'ordes es fan davant tres doctors. Juan de Santander, després d'haver fet vuit ordenacions generals i moltes altres de privades, va decidir fer una reducció dràstica, de manera que solament hi hauria una ordenació general a l'any, per tal que no s'introduïssin candidats no idonis. Els aspirants eren examinats de cant i de llengua llatina, segons consta l'any 1641. En aquesta avinentesa informava Roma, que volia que s'acomplissin les normes canòniques sobre l'edat i els intersticis, o sia la durada d'un cert temps entre orde i orde. Demanava el testimoni dels rectors, etc.

Observem que ni la Sapiència ni el Seminari, fins ben entrat el s. XIX, no varen ser pròpiament centres de docència, sinó residència dels futurs ministres, que hi rebien una formació espiritual i pastoral i alguns complements d'ordre acadèmic. Tot això ja s'ha explicat en els estudis sobre la Universitat Literària i entorn del Seminari de Mallorca. No hi incidirem gaire. A través de la sumària bibliografia que citam en les notes, hom pot arribar a un panorama més ampli, encara que insuficient del tot.

LA FORMACIÓ RELIGIOSA I PASTORAL

Si ens atansam a allò que passava en l'aprenentatge pastoral dels futurs ministres de l'Església a Mallorca, observam que era cosa de temps, al costat dels preveres que exercien a les parròquies.

El temps va passar lent, fins que a Mallorca començaren a respondre al decret tridentí, sobre la formació pastoral dels aspirants al ministeri. La formació doctrinal, que Trento també encomanava al Seminari, va continuar fent-se en les institucions que hem esmentat fins passat 1830.

Després de fer una curta al·lusió a la Sapiència, ens detindrem una mica més en el Seminari. Però cal treure comptes i veurem que, fins ben entrat el s. XVIII, el Seminari no pesa més que la Sapiència, si ens atensem al nombre de col·legials o seminaristes, perquè el Seminari va començar amb molt pocs interns. Més encara, hagué de passar molt de temps per arribar al moment que la majoria dels preveres ordenats havien estat interns en una de les dues institucions formatives.

LA SAPIÈNCIA

L'any 1589 els jurats demanaren al papa Sixt V la constitució d'una confraria sota l'advocació de la Mare de Déu de la Sapiència i de l'Àngel de la Guarda, que havia de recaptar fons per erigir un col·legi-seminari per formar aspirants al ministeri.¹²

Així, al cap de 72 anys del decret sobre l'establiment dels seminaris, a Mallorca Mn. Bartomeu Lull, per iniciativa pròpia, l'any 1635 va crear el Col·legi Major de la Mare de Déu de la Sapiència. Es va regir per uns estatuts que li donaven una autonomia disciplinar de bona qualitat. Els seus dotze becaris tenien alguna activitat acadèmica interna, mentre que per seguir els estudis establerts acudien al col·legi de Monti-

sion dels jesuïtes. No era obligatori seguir el lul·lisme, com expressà l'abat Pasqual de la Real.¹³

Els informes episcopals adreçats a Roma comencen el mateix any de la fundació, quan el bisbe Juan de Santander parla del «*collegium de novo erectum*». Ell i els successors repeteixen una sola frase, en la qual remarquen que els dotze sapientins oferien una esperança a l'Església. L'any 1641 de Santander fa una excepció i afegeix que els col·legials eren pobres i donaven moltes esperances per al servei de les parròquies. Es tracta d'un reflex del que manava el concili de Trento per als seminaris. Però, en aquest cas, la iniciativa no era pròpiament diocesana. Per això, no li mancaven motius al bisbe Pere d'Alagó quan l'any 1696, cansat de repetir el mateix —així ho creim— al·legava que la Sapiència substituïa el Seminari.

En principi, tal com algun cop assenyalaren els bisbes, els sapientins no foren d'extracció nobiliària, com sembla que passava en altres institucions semblants.¹⁴

EL SEMINARI CONCILIAR DE SANT PERE

El bisbat com a tal es va torbar 65 anys més que els jurats i que Mn. Bartomeu Lull a donar resposta al decret tridentí, perquè va topat amb moltes dificultats, sobretot d'ordre econòmic. Ni els bisbes ni el Capítol de la Seu ni els clergues que fruien de les millors prebendes del sistema beneficial no es resignaven a destinar una part dels seus emoluments per a l'erecció d'aquesta institució. A vegades preferiren invertir en obres d'art o en construccions de temples, en l'acabament i la restauració de la Seu, etc. El poble ja estava prou aplanat amb els delmes, perquè encara hom pogués demanar-li una aportació més gran.

INTENTS EPISCOPALS

Els primers intents per erigir el Seminari tridentí daten del 3 de novembre de 1564, quan, per ordre del bisbe Diego de Arnedo, es reuniren quatre preveres, elegits segons el cànon 18 de la sessió 23 del concili de Trento, és a dir, dos capítulars, un elegit pel bisbe i l'altre pel Capítol i dos membres del clergat de la Ciutat, elegits igualment, o sia un pel bisbe i l'altre pels col·legues.¹⁵ Havien d'estudiar el problema de l'erecció del Seminari. Poc més podem dir d'aquesta comissió.¹⁶ Les dificultats eren de tota casta.

Del darrer decenni del s. XVI daten les primeres visites *ad limina*, en les quals, contra allò que seria de suposar, no sempre esmenten la mancança del Seminari. I, ben prest, el bisbe Joan Vic i Manrique s'hagué de témer que a Roma tenien ben clar que aquesta institució formativa era cabdal en tot el conjunt de la reforma. Per això, ja des de la resposta al primer informe d'aquestes visites, que correspon a la de 1590,¹⁷ a Roma varen manar que s'erigís aquest lloc de formació,¹⁸ tot i que no sembla que els curials romans fessin observacions molt peremptòries quant al cas.

De tota manera, no interpretaríem correctament les dades de què disposam si creguéssim que els bisbes romangueren en la inèrcia.¹⁹ Hi ha més que bons desitjos en la seva trajectòria. Vic i Manrique el 1594 exposa que els beneficis donen unes entrades molt minses.²⁰ I així es clogué el segle de Trento.

L'AVORTAMENT DEL SEMINARI, A CAUSA DEL SISTEMA BENEFICIAL

Trento va donar pautes per millorar la vida de l'Església, però dins l'estructura beneficional i comptant amb aquesta. No va gosar, ni tal volta besllumar un canvi, ni anc que fos a llarg termini. I això explica la quasi impossibilitat de fer néixer una institució que seria improductiva econòmicament i culturalment, com és ara un Seminari. La creació dels hospitals era més senzilla, perquè l'atenció als malalts i marginats té arrels evangèliques, condició que no podia al·legar el Seminari. El culte i la seva esplendor pertanyen a la cultura del barroc; per a aquesta finalitat hi havia prou recursos. Els bisbes informen de quina manera canonges i rectors aportaren els fons necessaris per restaurar la Seu, que amenaçava d'esbucar-se en alguna de les seves estructures. També, des del vessant cultural, es podien comptar a Mallorca entre 600 i 700 beneficis eclesiàstics, la majoria dels quals no eren vinculats a la pastoral, sinó al culte.

No cal, per tant, anar a cercar unes causes de caràcter interior, com podrien esser més fervor o la tebior espiritual, ni mesurar un impossible, com és el grau de l'amor a l'Església. Entrar per aquest viarany ens duria a subjectivismes i a situacions no verificables, és a dir, ens trauria de la història. El gran fracàs pastoral de Trento, vora els seus enormes progressos, és no haver romput amb el sistema beneficional. Els retocs milloraren la situació, però el clergat s'havia des d'abans de l'ordenació ministerial a mesurar la tasca pastoral, no perquè les messes fossin moltes, sinó per la correspondència que existia entre el compromís pastoral o cultural, que li exigia el benefici al qual quedava adscrit, i unes entrades, que li venien en virtut de tal adscripció. En principi, aquesta estructura mai no oferia al jove ordenat un projecte de gran volada. A més, sempre era un projecte essencialment clerical; poques vegades hom tenia l'oportunitat d'enfrontar-se cruament amb les urgències de la missió. Trento va ser, en definitiva, injust amb el clergat i va creure poc en les seves possibilitats.

La primera embranzida reformadora, de la qual era una peça estructural el Seminari, va quedar contrarestada per la resistència i per la negligència dels grans beneficiats.

LA SEGONA GENERACIÓ DE LA REFORMA CATÒLICA

És prou sabut que els processos, en els segles passats, es gestaven molt lentament. Per això, hem de parar esment al fet que Trento conegués un postconcili molt llarg. Tot i això, l'acumulació d'anys no afavorí l'entusiasme. De tota manera, els bisbes de Mallorca no es varen retre. Però durant tot el s. XVII els veim com ensopegen en la mateixa pedra. Quin bisbe podia tenir coratge d'investir una política de carregar d'exaccions els poderosos canonges i els grans rectors, si ells, amb unes entrades molt altes, es queixaven sistemàticament a Roma que el seu poder adquisitiu baixava progressivament, cosa que no correspon sempre a la veritat?

El Capítol de la Seu era molt sòlid i poderós. De fet, els contenciosos entre el bisbe i el Capítol, que els bisbes deixen besllumar, duren anys i anys i de Roma no sembla que es decantassin per les solucions pastoralment més clares. En definitiva, els curials també eren beneficiats d'alta cotització.

A la primeria del s. XVII, l'exposició que l'any 1607 envià a Roma l'arquebisbe-bisbe Laso és prou detallada. Havia creat

Una de les dependències del Seminari (Foto: Arxiu Diari de Balears-Ultima Hora)

una comissió de dos canonges i de dos preveres de Ciutat; però s'havia prescindit de la Part Forana. Volia que el decret tridentí s'acomplís al peu de la lletra, *ad unguem*, perquè havia trobat molts de preveres submergits en greu ignorància. Però la precarietat econòmica, agreujada per males anyades, no li permetia emprendre l'erecció del Seminari. Malgrat això, no sobrevolem una observació: el Capítol i determinades parròquies frueïen d'envejables ingressos. Així s'expressa: «*Licet enim praebendae canonicae fructuum quarumdam Parochiarum sint pinguiore*». Ara bé, sembla que pesava més que la majoria dels beneficis fossin magres. És a dir, un altre cop els privilegiats quedaven alliberats de càrregues, perquè la majoria, ja depauperada, no podia ser més agreujada amb impositcions pecuniàries.

Davant aquest panorama, consultà què havia de fer. De Roma no sembla que vingués cap proposta que implicàs una reforma de la situació beneficional, com havia suggerit el bisbe. I en aquesta manca de reforma del sistema beneficional rau el fracàs dels intents dels bisbes de crear i, després dotar convenientment, el Seminari. De tota manera, Laso no va amagar una via de sortida. Des de 1315 s'havia concertat un sistema econòmic, basat en el repartiment del delme. La meitat, o sia, les dues quartes parts, eren per al rei o per al senyor alodial. L'altre 50% es distribuïa en dues quartes parts més. Un quart era per a la parròquia i l'altre es repartia entre el bisbe i el Capítol de la Seu. Aquesta distribució es va mantenir fins al s. XIX. Són els famosos quarts.²¹ El quart del rector es tornava dividir en quatre. Una quarta part anava al vicari o capellà ajudant, però aquest darrer quart sovint el varen distreure per a altres fins i per a diverses entitats.²² Efectivament, diu el bisbe, que aquests quarts a vegades s'havien unit a canonicats i a monestir, però altres vegades en frueïen persones físiques. Quan aquests agraciats morien, el quart respectiu l'encaixava la Cancelleria, entenem que era la romana, que era la que entenia de la provisió dels beneficis. Ara bé, afegeix Laso, aquests quarts serien suficients per aconseguir uns fons per poder erigir el seminari. Amb aquesta solució no caldria gravar ningú del bisbat.²³ El procés es realitzaria a mesura que morissin els beneficiats d'aquests quarts; el termini previsible no seria tan llarg, com avui podríem pensar, car aleshores la mortalitat era molt més prematura.

No sabem quina va ser la resposta de Roma. L'estat actual dels nostres coneixements no ens permet assegurar que hi hagués una reacció o no. El fet és que ni els grans beneficiats mallorquins ni la Cúria romana aplanaven el camí perquè el Seminari Conciliar fos una realitat a Mallorca. Els diners hi eren.

L'INTENT DE L'ARQUEBISBE-BISBE BERNAT COTONER

Cap relació dels bisbes Simó Bauçà (3), començant per la de 1611, Baltasar Borja, Juan de Santander (5), Tomàs Rocamora, Diego de Escolano, Pedro Fernández, no fa el mínim esment del Seminari. Tampoc no hem vist, fins ara, que els cridassin l'atenció sobre aquesta manca.

Arribam a 1675 i l'arquebisbe-bisbe Bernat Cotoner torna a obrir la qüestió, indicant simplement que Mallorca no té cap seminari, tal com mana Trento. No coneixem la resposta, però la seva informació fou anotada en set advertències i la quinta apunta el fet que ha d'erigir el Seminari. La segona relació, corresponent a 1681, torna a repetir la mateixa comprovació de la inexistència del seminari, però voldria saber com ho han fet les altres catedrals dels regnes veïnats,²⁴ perquè l'obstacle principal és que no veu d'on treure els recursos, essent així que el delme no solament el perceben els eclesiàstics, sinó també els seculars, com són el rei Catòlic i altres dignataris.

Això, pel que fa al text adreçat a Roma. Mn. Rotger va publicar una carta de Cotoner, adreçada al procurador que havia enviat a Roma, Dr. Cristóbal Torrente,²⁵ en la qual l'assabenta que el que ha escrit en la relació no el satisfà: «*No quedo satisfecho en lo que digo en la relación sobre la erección del Seminario; y lo que apunto más es excusa para dar por la entretenida, viendo las dificultades que ha de tener la execución. [...] He pensado un medio que es que la Sagrada Congregación ex officio et motu proprio, me dé comisión para oír las partes, tanto por lo tocante á la erección del Seminario, como á la observancia del ceremonial,*²⁶ *y que, oídas las partes y lo que el fiscal respondería, remitiese la información la Sagrada Congregación para que declarase lo que se debía haser...; y con esto no tendrían los Canónigos motivo de quejarse de mí por ser forzoso obedecer Yo lo que la Congregación me manda. Y con ocasión de mandarme oír las partes del Seminario se podría añadir comisión para oírles sobre otras cosas del gobierno de la Iglesia que tocan á la Mitra y en que ellos se quieren ingerir, etc... Si lo de dichas comisiones tiene dificultad, V. M. Por lo menos procure que la Sagrada Congregación del Consilio en la carta que me escribirá en respuesta a mi relación impresa, declare expresamente lo que devo hazer, sobre los dos puntos del Seminario, y de la observancia del ceremonial y entonces executándolo Yo que se me ordenare sobre estos dos puntos, procuraré á entrar en lo demás. [...] Mallorca y Octubre a los 12 de 1681.*»²⁷

Cotoner va acabar fracassant davant del Capítol de la Seu, com bé ell sospitava, perquè deia que si l'ensorrament havia estat la sort dels bisbes vinguts de fora, molt més anunciada era la pròpia incapacitat per resoldre el problema del Seminari.²⁸ I així va ser.

Tot té nom i llinatges, per la qual cosa no diríem que el retard en la creació del Seminari va ser deguda a l'egoisme ambiental.²⁹ Si des del punt de vista del Magisteri de l'Església Catòlica s'ha criticat una manera de parlar del pecat col·lectiu o estructural, menys fonament té introduir en la història la categoria d'egoisme ambiental. La història ha de disposar d'e-

lements precisos per conèixer un ambient i arribar a conjuntar-los és d'una feineda difícilment abastable. Més bo de fer és establir uns càlculs molt simples, que per a la història especialitzada en economia poden resultar rudimentaris. Però fem un petit intent. Si tenim present que el bisbe de Mallorca guanyava tant com 120 menestrals junts i que les entrades d'un any de la vintena llarga de components del Capítol de la Seu eren suficients per pagar més de 140.000 jornals d'un menestral; si el rector de Manacor guanyava cinc vegades amb escreix més que el d'Alcúdia i si aquest cobrava més de quatre voltes i mitja que un jornalero, no hem de parlar de l'ambient, sinó de les situacions reals, ben verificables.³⁰ Als pobres beneficiats els venia ben just malviure. Els comptes diuen ben clarament qui varen ésser els que no volgueren pagar la constitució del Seminari.

Aquesta situació ens convenç que el complex d'incapacitat que patia el bisbe Cotoner, davant els obstacles que havia de vèncer per respondre a les exigències de Trento i de Roma, era ben real i prou fonamentat. La relació de 1681 i l'esmentada carta que la completava ho demostren. Li mancaven facultats extraordinàries per decidir d'una vegada en quina mesura el Capítol de la Seu i els grans beneficiats havien de contribuir amb les seves rendes per poder instituir el Seminari. Ningú no li va atorgar aquestes facultats i hem de passar vint anys més per veure donar acompliment a un decret conciliar, que tenia més d'un segle de vigència.

LA CONSTITUCIÓ DEL SEMINARI DE SANT PERE DE MALLORCA

Ara bé, l'arquebisbe-bisbe Pere d'Alagó, en les seves relacions de 1685, 1688 i 1692, repeteix que a Mallorca no hi ha cap Seminari que es correspongui amb allò que va establir el concili de Trento; però, com hem indicat més amunt, l'any 1696 afegeix que la Sapiència supleix aquella mancança. Probablement hi hagi una connexió entre aquesta excusa, insòlita fins aquest moment, i les pressions que ja exercien els jurats. I aquí s'acaba la història del que aporten les visites *ad limina* del s. XVII.

Amb sorpresa, quan el llarg pontificat de Pere d'Alagó anava cap a la posta, encara produí un fruit que no havia madurat en temps que semblaven més propicis. No va acabar el segle sense que quedàs constituït i organitzat el Seminari i veié l'arquebisbe-bisbe que era admesa la primera fornada de seminaristes. Tot això és prou conegut.

Com ja havia esdevingut amb la Sapiència, aquesta fruita fora de temps madurà per la força del món civil. Pel que entrellucam, la darrera passa per erigir el Seminari no es degué a la voluntat dels eclesiàstics, sinó a les pressions dels jurats.³¹ El que va tombar el bisbe d'Alagó va ser la queixa dels jurats de Mallorca, adreçada al rei Carles II i exposada al Sínode de 1691, si hem d'atendre la veu poc coneguda, en aquestes matèries, de l'annalista Guillem Terrassa.³² Després de superar els seculars problemes, i empès per la carta reial del 13 de febrer de 1699,³³ el bisbe d'Alagó va poder fundar el Seminari de Sant Pere de Mallorca, el 29 de juny de 1700.³⁴

Per al finançament del Seminari, Terrassa explica com, al darrer cop, es va optar pel sistema de la contribució de part dels que posseïen els millors beneficis, i prou se'n dol. El Capítol de la Seu hagué de capitular, al cap d'una resistència de prop de

segle i mig. Allò que no s'havia aconseguit a través de la cúria romana madurava a cops d'autoritat reial. Prescindim de tractar una altra empena que l'arquebisbe-bisbe va rebre de la cort, arran de les seves invasions en el camp de l'ensenyament. Probablement aquesta doble pressió el va empènyer a jugar-s'ho tot per tal de culminar una etapa de lluites tan llarga.

Si els bisbes havien apel·lat a tota mena de solucions —com eren la imposició d'una contribució dels grans beneficiats, la cessió de la part del delme que percebia el rei, la transferència a un futur fons per al Seminari de la quarta que encaixava la Cancelleria romana—, es va arribar a la solució primera de les esmentades, que era la tridentina; però Guillem Terrassa, que en fou un considerable contribuent, quan era massa tard i sobretot inviablè, va observar que hi havia un recurs millor i més antic, com el que establia Benet XIII, reconegut per la Corona d'Aragó. La seva butlla, de 1401, havia previst la unió de la quarta parroquial i algun altre ingrés perquè un clergue mallorquí pogués estudiar teologia i quatre s'especialitzassin en dret canònic, per una durada de deu anys, a universitats del regne d'Aragó.³⁵ Terrassa és crític amb els bisbes que no varen saber aprofitar aquest recurs.³⁶ Cotoner ho havia insinuat a Roma, on no sembla que la proposta aixecàs gens d'entusiasme pel retall d'ingressos que la proposta incloïa per a la Cúria romana. Una història del seminari haurà d'esbrinar aquest punt negligit,³⁷ car és força greu i complicat i no sabem si el paborde escrivia queixant-se que els seus emoluments havien minvat, o si realment hi havia aquella alternativa més antiga, més poc conflictiva i més abundosa, car ell assegura que amb aquests recursos es podien atendre més de cinquanta seminaristes i no la meitat, com era el previst. D'altra banda, no sabem exactament quina va ser la motivació d'una prematura confirmació de l'erecció i de la dotació de Seminari, fetes pel bisbe Antonio de la Portilla, el 19 d'octubre de 1703.³⁸

El Seminari de Sant Pere va començar per ser residència de 12 seminaristes, que augmentarien fins a 24 quan l'edifici primitiu fos acabat.³⁹ Les Humanitats es cursaven a Montisio i la Teologia a la Universitat.⁴⁰ La nova institució era casa de formació espiritual, fins que al 1830 s'hi establiren les càtedres pertinents i així aquesta institució oferí també formació teològica. El cens de 1768-1769 ens dóna que hi havia 13 col·legials de la Sapiència i 16 seminaristes i el rector al Seminari. Amb relació al total de preveres, hem de reconèixer que els formats a la Sapiència i al Seminari eren una part exigua. Evidentment, quan havien passat dos segles llargs des de la cloenda del concili de Trento, a Mallorca la formació específica per al ministeri de la majoria dels aspirants es rebia fora de les institucions establertes. I, per complicar més la situació, el rei Carles III, en una de les seves innombrables invasions del terreny eclesial, amb la Reial Cèdula de 14 d'agost de 1768, núm. 21, posava els seminaris sota una forta dependència del seu poder.⁴¹

UNA HISTÒRIA DE FETS INCONNEXOS

Hem fet aquesta correguda, que ens ha menat a la creació del Seminari de Mallorca, com si duiguéssim unes cucales. Algun dia hi haurà algú que desenterrí altres viaranys. Si no fos abusar del pacient lector, diríem que més que haver mostrat una història, a través dels seus possibles capítols, hem descobert capítols inconnexos, que finalment acabaren en la cre-

Seminari Conciliar de Sant Pere, pati del Seminari vell
(Foto: Gran Enciclopèdia de Mallorca)

ació del Seminari; però gairebé cap indicatiu no ho feia preveure. Per això, no podem parlar d'un procés coherent, al final del qual hom podria esperar que nasqués el Seminari. El Seminari va ser creat fortuïtament i a força de pressions extraeclesiàstiques. Alguna cosa semblant es va donar en els precedents de la fundació de la Sapiència.

De tota manera, el s. XVII va veure néixer les dues institucions formatives del clergat mallorquí.

Hi ha un punt que produeix una certa coïssor. Com és que, començant el darrer decenni del s. XVII, els Jurats són instigadors de la cremadissa dels xuetes i de la publicació de la *Fe triunfante* i, contemporàniament, urgien al bisbe a fundar el Seminari i, ja que directament no aconseguiren el seu propòsit, apel·laren a la instància reial? Caldrà no quedar enlluernats per la decadència de Castella, que no repercutia igualment en tots els regnes de Carles II. Hi ha a Mallorca un reviscolament de la institució civil, en tombar el s. XVII? A més, s'ha dit que el s. XVIII a la monarquia hispànica comença l'any 1680. Podem afirmar que això es verifica a Mallorca? La conjunció de pressions i d'esforços del Jurats, que esdevingué dins els darrers anys del s. XVII, coincideix amb l'etapa de recobriment en tots els àmbits de la vida.

Arribats a aquest punt, bé podem dir que la síntesi històrica del Seminari ens queda encara ben lluny. Certament, els textos que hem manejat no permeten una interpretació molt adient per descriure una esponerosa vida pastoral del segle i mig que ens ha entretingut. No són tots els documents; però són instruments ben qualificats. No els va produir cap enemic de l'Església, sinó els bisbes que presidiren aquesta església local mallorquina. I aquesta documentació és la que ens ha menat, inevitablement, a descobrir com varen ser precisament els estaments eclesiàstics privilegiats econòmicament els que privaren Mallorca durant cent trenta-sis anys de tenir el gran bé —així ho celebrem— del Seminari Conciliar.

Venturosament, la celebració del tercer centenari no es refereix a allò que hem escorcollat, sinó al resultat d'aquest enutjós procés. De tota manera, la part de la documentació mallor-

quina tramesa a Roma, que hem aprofitat, no ens mostra la galta edificant dels orígens del Seminari de Sant Pere que, just abans de tancar el segon mil·lenni, acompleix el seu tercer centenari. La cara completa solament la podem contemplar quan hom basteixi els trets de la galta florida d'aquests tres segles de servei a l'Església que pelegrina a Mallorca. ■

Josep Amengual i Batle, M.SS.CC.

NOTES

- (1) Concili de Trento, Sessió XXIII, *Decreta super reformatione*, can. XVIII, a *Conciliorum Oecumenicorum Decreta*, ed. J. ALBERIGO - J. A. DOSSETTI, P.-P. JOANNOU, Claudio LEONARDI - P. PRODI - H. JEDIN, Bologna 1973, p. 750-753; la citació és en la p. 751, línies 2-3.
- (2) JEDIN, H: «Seminar», *Lexikon für Theologie und Kirche*, 9, 1964, p. 647.
- (3) ROTGER CAPLLONCH, Mateo (1909): *El Seminario Conciliar de San Pedro. Estudio Histórico sobre la enseñanza eclesiástica en Mallorca*, Palma de Mallorca, p. 12. Ens agradaria poder utilitzar l'obra que ens descriu Juan ROSSELLÓ LLITERAS, *Formación literaria del clero de Mallorca. El Seminario de San Pedro y sus antecedentes históricos*, Universitat de les Illes Balears, Departament de Ciències Històriques i Teoria de les Arts, tesis doctorals, Palma de Mallorca, 1987.
- (4) Vegeu les relacions de Simó Bauçà, 1611, 1616 i 1620; Borja, 1631; de Santander, 1634, 1635, 1636 i 1641; Rocamora, 1646; Escolano, 1647; i Fernández, 1664.
- (5) ROTGER CAPLLONCH, Mateo (1909): *El Seminario Conciliar de San Pedro. Estudio Histórico sobre la enseñanza eclesiástica en Mallorca*, Palma de Mallorca, p. 12. Malgrat aquesta institució, sembla que el canonge lectoral no exercia per sistema el seu ofici, segons consta en algunes visites *ad limina*.
- (6) LLADÓ Y FERRAGUT, Jaime (1973): *Historia del Estudio General Luliano*, p. 48-49. Les visites *ad limina* de 1592 i 1594 ens informen que la teologia s'estudiava amb els dominics i franciscans; però no parlen de la seva oposició al fet que es pogués cursar a l'Estudi General.
- (7) ESCOLANO, *Synodaliolum Constitutionum*, Pars I, Tit. III, p. 30-32; D'ALAGÓ, *Leges Synodales*, Pars I, Tit. 13. Cap. IV, p. 150.
- (8) Una ulterior redistribució de funcions s'atribueix al bisbe Garrido de la Vega, cf. Pere XAMENA FIOL-Francisc RIERA, *Història de l'Església a Mallorca*, Ed. Moll, Els Treballs i els Dies, 29, Mallorca, 1986, p. 173. Sembla que en les visites *ad limina* del bisbe Cotoner hi ha una confusió entre el canonge lectoral i el magistral, a no ser que en aquests moments es congruïssin les funcions del magistral.
- (9) En els folis 122r - 123v, del lligall *S. Congr. Concilii relationes*, vol. 480, de l'Arxiu Vaticà, el Dr. Joan Martorell, canonge afectat, exposa a la Congregació del Concili els motius per no ensenyar públicament l'Escriptura. Possiblement sigui el mateix Joan Martorell, degà, nomenat pel bisbe Pere d'Alagó com a integrant de la comissió per erigir el Seminari, cf. ROTGER CAPLLONCH: *op. cit.* p. 25 i 27, citant les *Constituciones del Seminario de San Pedro, que conforme a lo dispuesto por el sacro Concilio de Trento ha erigido en Mallorca el Ilustrísimo Señor Don Pedro de Alagón*, Mallorca, por Miguel Capó Impresor, Año MDCC, p. 4.
- (10) LLADÓ Y FERRAGUT, Jaime: *op. cit.* p. 48-49.
- (11) Visita *ad limina* de 1607.
- (12) AGUILÓ AGUILÓ, Estanislau de Kostka: «Primer proyecto de fundación del Colegio de la Sapiencia», *BSAL*, 2 (1887), p. 350-351.
- (13) TRIAS MERCANT, Sebastià (1973): *Filosofía de la sociedad. (Hacia una ecología del lulismo de la Ilustración)*, Diputación Provincial de Baleares. Instituto de Estudios Baleáricos, Palma de Mallorca, p. 64.
- (14) TRIAS MERCANT, S.: *op. cit.* p. 67.
- (15) *Conciliorum Oecumenicorum Decreta*, p. 751.
- (16) ADM, *Registrum Collationum*, 1562-1564, f. 233. Integren aquest grup de treball un canonge, en representació del Capítol de la Seu, el mestre d'Escriptura de la Seu, i un canonge i un beneficiat en nom del bisbe.
- (17) Les certificacions notariales sobre la impossibilitat del bisbe per anar a Roma comencen el dia 8 de març de 1590, f. 1r - 14r i es clouen el dia 30 de juliol del mateix any, f. 6r; però la relació que va presentar el seu procurador, Mn. Joan Torrents, podria ser posterior i la resposta de la Cúria romana podria datar del 7 de febrer de 1592. Almenys aquesta seria la data d'entrada de l'expedient a Roma, cf. f. 20v - 148v.

(18) Visita *ad limina*, 1590: hi trobam aquestes advertències: «*De Seminario et prebendis Theologiae ac Penitentiarii nulla fit mentio. Si non fuerunt erecta erigantur*».

(19) No ens sembla que reflecteixi la realitat dir que els bisbes no arribaren a fer res, com llegim a Llorenç ALCINA ROSSELLÓ, «La formació teològica per al ministeri presbiteral en la història de l'Església de Mallorca», *Comunicació*, núm. 40-41, 1985, p. 9.

(20) Els apunts complementaris de Mn. Joan Stelrich, que actuava de procurador del bisbe per a la visita, diuen «*Seminarium non est institutum nec potest ulla ratione episcopus erigere propter tenuitatem redditum beneficiorum simplicium totius civitatis et dioecesis quae si applicare possent.*» La frase queda trencada.

(21) XAMENA FIOL- RIERA: *Història de l'Església*, p. 45.

(22) *Ibid.*, p. 49. Hi hagué altres distorsions, com la donació de parròquies als canonges, etc. Però aquest abús fou tallat passat Trento. Per això no ens hi fixam.

(23) Ve't ací el text: «*Sunt enim in hac dioecesi beneficia dicta Quartos sive praestimonia quorum quaedam unita sunt Monasterijs et dignitatibus; alia non sunt unita ac nisi forte vacantiae quae cedunt in fructum Cancellariae rarioris fierent; haec praestimonia satis essent ad erigendum seminario post obitum possidentium. Nec opus esset grauar clerum et cenobia tenuiora per distributionem ab eodem Concilio designatam.*»

(24) El bisbe empra el terme catedral, perquè així s'expressa el concili de Trento, en el c. 18, de la sessió 23, ja esmentat, *Conciliorum Oecumenicorum Decreta*, p. 750.

(25) Aquest agent del bisbe Cotoner no va ser el procurador, comissionat per presentar la relació i visitar les basíliques dels apòstols. Fou el Dr. Miquel Sastre, tal com diu el bisbe en la introducció de la relació i com consta en els certificats que hi ha a l'Arxiu Vaticà, en el lligall 480, esmentat. Per tant, no diríem que el bisbe Cotoner va anar a Roma l'any 1681. De fet, cap relació de les que hem pogut llegir, des de final del s. XVI a la darrera del s. XIX, que van des del bisbe Vic i Manrique al bisbe Jacinto M^a. Cervera i Cervera, no va ser presentada personalment pel bisbe. Sempre enviaren un procurador. He de confessar que la documentació sinodal i de les visites *ad limina* duen damunt un malefici, car sembla que la major part ha desaparegut de l'Arxiu Diocesà de Mallorca. D'altra banda, almenys tres relacions manquen a l'Arxiu Vaticà, una del bisbe Juan de Santander, que es pot recobrar de la seva edició del sínodo, i dues del bisbe Pere-Joan Campins.

(26) Es tracta d'un altre contenciós amb el Capítol, esmentat en la relació enviada a Roma.

(27) ROTGER CAPLLONCH, M.: *op. cit.*, p. 23-24.

(28) ROTGER CAPLLONCH, M.: *op. cit.*, p. 22-23.

(29) ALCINA ROSSELLÓ, L.: *op. cit.*, p. 12.

(30) Basta consultar la p. 189 de XAMENA-RIERA, *Història de l'Església*, per adonar-se de la greu diferència en la retribució del clergat. Si llavors hi afegim la misèria de molts de beneficis, tenim el quadre més aproximat a la realitat de qui havia de sufragar la creació del seminari. Res d'ambient; institucions i noms ben precisos.

(31) ALCINA ROSSELLÓ, L.: *op. cit.*, p. 12, insisteix poc en la intervecció civil.

(32) CAMPANER Y FUERTES, Á.: *Cronicón Mayoricense*, p. 449 i Guillermo TERRASSA: *Anales del Reyno de Mallorca. Desde 1659 hasta el año de 1699. Siglo XII* [sic], BLR, MS II-128, II, p. 179-180.

(33) MIRALLES SBERT, Josep: «Sobre el Seminario Conciliar de Mallorca», *BSAL*, (1897-1898), p. 428-429.

(34) *Constituciones del Seminario de San Pedro*, p. 8.

(35) *Anales de Mallorca. Desde 1228-1500*, BLR, MS-II, 128, I, «Siglo decimo V^o», p. 4-5. Sembla que la butlla pertany a 1401.

(36) *Anales del Reyno de Mallorca. Siglo XVIII, desde el año 1700 hasta 1747*, BLR, MS II-128, III, p. 1-4.

(37) ROTGER CAPLLONCH, M.: *op. cit.*, p. 12-13. No esmenta el document com a possibilitat per crear el Seminari.

(38) MIRALLES SBERT, J.: *op. cit.*, p. 428-429.

(39) *Constituciones del Seminario de San Pedro*, Tit. I, Const. II, p. 53.

(40) *Constituciones del Seminario de San Pedro*, Tit. III, Const. IV, p. 65.

(41) MARTÍN HERNÁNDEZ, Francisco i MARTÍN HERNÁNDEZ, José (1973): *Los seminarios españoles en la época de la Ilustración. Ensayo de una pedagogía eclesiástica en el siglo XVII*, C.S.I.C.- Instituto Enrique Flórez, Monografía de Historia Eclesiástica, vol. VII, Madrid, p. 131. MARTÍN HERNÁNDEZ, Francisco: «La formación del clero en los siglos XVII y XVIII», a GARCÍA VILLOSLADA: *Historia de la Iglesia en España*, IV, p. 557-559, torna a reproduir bona part del document cf. p. 559.

La Ciutat dels Llibres

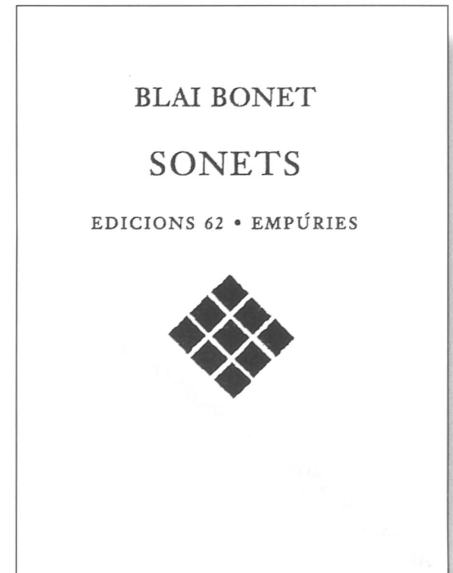
El sonet segons Blai Bonet

L'aparició dels *Sonets*¹ de Blai Bonet aporta un nou poemari, aparentment diferent dels llibres que l'han precedit, al conjunt de l'obra poètica de l'autor de Santanyí. Però el fet d'esser un llibre pòstum crea nombrosos dubtes sobre quina hauria estat la versió definitiva d'aquesta obra, si l'autor hagués pogut seguir treballant-hi fins al moment de veure la llum. Xavier Lloveras, que ha tingut cura de l'edició, ho deixa ben clar a la nota final: «a tots els poemes els falta l'últim repàs i de vegades una mica més i tot.»² El curador també assenyalava alguns dels «defectes» que el lector hi trobarà: rimes forçades, poemes que no es poden considerar acabats i nombroses vacil·lacions (que s'han resolt, de manera encertada, tot donant en notes a peu de pàgina totes les opcions, cosa que en alguns sonets permet «lectures» diverses). Al capdavant, ben poca cosa si considerem que es tracta d'una obra no conclosa, encara que dos mesos i mig separin el darrer poema de la mort del poeta.

En algunes ocasions Blai Bonet es va referir a aquest llibre quan encara era en procés de redacció. D'unes paraules reproduïdes per Biel Mesquida deduïm que els trenta-cinc sonets bonetians que ens han arribat són només una part del cent que s'havia proposat escriure. Igualment, constatarem la intenció de fer un llibre formalment sense màcula: «Sí, seran cent —deia Blai Bonet mateix—. Els escric amb una força i un lliurament forts perquè vull que siguin perfectes.»³ Un propòsit de perfecció que no venia motivat per cap actitud virtuosista, sinó només pel desig d'elaborar una obra

que resistís el pas del temps i encara pogués ésser llegida en un demà llunyà: «La gent ara parla dels sonets de Miquel Àngel i de Shakesperare, i també en el futur parlarà dels sonets de Blai Bonet.» I es posava a riure seriósament,⁴ explica Mesquida. És evident que la mort ha impedit que aquests sonets arribassin a ésser el que, tant quantitativament com qualitativament, Bonet havia somniat.

El títol d'aquest volum ens planteja un altre dubte. Segons l'article de Biel Mesquida, «El darrer poemari de Blai s'havia de titular *Els sonets de Blai Bonet*.»⁵ És a dir, el nom de l'autor havia de formar part del títol, la qual cosa, a més de reforçar-ne la idea de l'autoria, respondria a un dels recursos més usats per Bonet, l'autonominació —present des dels *Quatre poemes de Setmana Santa* fins a *Nova York*— i, en general, a la constant del poeta d'introduir-se en els seus llibres mitjançant autoretrats. De fet, *Sonets* no és només un aplec de composicions bastides amb aquest tipus d'estrofa, sinó un llibre tan unitari com qualsevol dels altres del nostre escriptor. Titular el poemari *Els sonets de Blai Bonet* hauria fet palès que ens trobam davant un «llibre», és a dir, un conjunt unitari de poemes enllaçats entre si, que responen a uns propòsits i a uns objectius únics. De fet, Bonet l'escriu d'una manera continuada, com ho hauria fet amb qualsevol altre poemari. I fins i tot hi notam una certa intertextualitat, car s'estableixen lligams entre alguns sonets (per exemple, la referència del sonet desè a «l'onze de setembre» ens remet al setè, en que dema-

na que «moreres em siguin el fossar»). Precisament, l'adopció d'un únic tipus de composició per a tot el volum reforça —més que no pas tot el contrari— aquesta intenció d'unitat.

«Un llibre de sonets és una cosa que no he fet mai en la meua vida»,⁶ deia Blai Bonet. Tanmateix, es tracta d'una obra innovadora, però no diferent del conjunt de la seva poesia. *Sonets* ens ofereix una visió nova del món poètic blaibonetianà, que ara precisament és condicionada —i, àdhuc, generada— per les limitacions mètriques i estròfiques que el tipus de composició elegida implica. Una limitació que pot sorprendre en un poeta que va conrear sobretot el vers lliure, però que també des dels seus inicis —i, també, en els llibres posteriors— havia fet ús de la mètrica i de la rima. Tanmateix, la gràcia d'aquests sonets no està en la seva perfecció formal o en l'adequació a la rigidesa dels dos quartets i els dos tercets, sinó més tost en la novetat que obté en encaixar la llibertat estilística i expressiva pròpia del poeta de Santanyí en els motlles rígids del sonet. D'aquesta manera, el llibre de Blai Bonet ens produeix un efecte nou, fins ara desconegut, que és originat per un joc de contrastos constant i pel xoc entre la mesura i la informalitat.

Els sonets blaibonetians ens parlen preferentment de l'amor i de Déu, encara que sobretot hi observam un jo poètic que, amarat de misticisme, es troba en un conflicte permanent entre la joventut i la vellesa. Per aquest motiu

el volum s'obre amb la declaració de l'edat del poeta: «Tenc setanta anys». Tots els poemes estan bastits sobre un esquema dual, basat en una sèrie de contraposicions constants: joventut / vellesa, cos / esperit, llum / fosca, solitud / companyia, individu / col·lectivitat, llibertat / esclavatge, poder / llibertat, terra / cel, viure / escriure, veritat / mentida, saber / ignorància, etc. Ni els temes elegits ni el llenguatge emprat són gaire lluny dels que trobam en els altres llibres del poeta i, fins i tot, els amara la mateixa simbologia. Hi són presents la Llum i la Verdor, el Color, l'aigua, el llamp, etc. També l'escriptura esdevé un dels temes recurrents: «No sé fer res, només se fer un escrit / que significa tot quant no puc fer», ens confessa ja en el segon sonet aquest poeta que acaba autoretratant-se com «un corb d'una bellesa / que en el bec dubta de si és escriptor».

Però sobretot el que més caracteritza *Sonets* és el llenguatge. Les expressions col·loquials travessen tot el poemari i contrasten amb l'ús d'unes formes més líriques. Així, hi trobam expressions tan sobtades com la del darrer vers del cinquè sonet: «fica els dits en el pèl de l'esperit». Algunes vegades el poeta introdueix modismes ben vius («fer el cor fort», «No em deixa res per verd», «Una mà renta l'altra», etc.), els aplica d'una manera inesperada («No estic passat en net»), els usa en sentit literal («Déu

meu, jo no et puc veure ni en pintura», diu després d'haver parlat de les pintures religioses de Roma) o les fa servir en contextos inesperats («Llibertat, / véste'n enllà on no hi plou»). Aquest llenguatge col·loquial es juxtaposa, com hem dit, a un llenguatge més culte. L'art del sonet té una forta tradició barroca, que Blai Bonet coneixia perfectament. Per això, alguns recursos conceptistes tothora hi són presents. Hi trobam jocs conceptuals i paradoxes propis de la mística («i jo un voler ser / un no sé què que queda en no sé qui»; l'amor «se fa fort al lloc on s'ha esfondrat» i «fa ombra quan l'arbre se n'ha anat»; etc.), que algunes vegades també coincideixen amb l'absurd de les dècimes desbaratades («un no sé què caurà d'on mai no ha estat»). Alguns cops hi trobam jocs de paraules, com els que ja apareixien en poemaris anteriors (com quan diu «Un ble i un ai fan Blai», que ja sortia a *L'Evangeli segons un de tants*). Això no obstant, la major part dels recursos emprats pel poeta responen a les figures tradicionals emprades en poesia, com l'al·literació («els lliris de la llet») o els diversos tipus d'imatges produïdes per una associació inesperada («Cordar el record»; «estendre / la terra en terra»; «set quadrada, set rodona»; «escriure una carta en el color»; etc.), etc. No hi falten tampoc les referències cultes als Evangelis (el sonet catorzè es refereix a la mort de Jesucrist i el tercer al·ludeix vagament

l'episodi de l'Hort de les Oliveres), a faules clàssiques (com la comparació de l'escriptor amb un corb, que hem citat abans) o la paràfrasi d'altres poetes («Oh, magre tro, / del potent llamp qui migpartí ma soca», diu, bo i parafrasejant Joan Alcover). En resum, *Sonets* ens ofereix un ampli mostrari dels recursos de l'autor de Santanyí.

Sense abandonar els trets i el llenguatge característics de Blai Bonet, *Sonets* ens sorprèn per la seva absoluta novetat i ens descobreix una nova imatge del seu univers poètic. Com sempre, el nostre poeta ens sorprèn per la bellesa —una bellesa que conté quelcom de «primitiu»— de molts de versos i per la riquesa del seu món conceptual. En general, Bonet hi supera amb escreix la prova de foc que suposava cenyir-se, d'una manera continuada, a uns marges formals estrets, que, lluny de coartar-li l'originalitat, semblen haver-lo estimulat a cercar una expressió més concentrada, menys prosaica i, alhora, molt personal i nova. ■

Pere Rosselló Bover

NOTES

(1) Blai BONET, *Sonets*. A cura de Xavier Lloveras (Barcelona: Empúries, 2000).

(2) *Ibidem*, pàg. 77.

(3) Biel MESQUIDA, «Tres cants d'un lector hedonista de l'obra poètica de Blai Bonet», *Lletra de canvi*, 45 (1998), pàg. 32.

(4) *Ibidem*.

(5) *Ibidem*.

(6) *Ibidem*.

Carta a Lluís Maicas¹

Benvolgut Lluís,

Sé que t'ha de resultar estrany que hagi escollit la forma epistolar per presentar aquí, a Inca, el teu, fins ara, darrer poemari. En aquest temps actual que, tot vivint-lo en frenètic present, ja ens sona a record del futur, sembla que la immediatesa del telèfon o d'internet

hagin desplaçat del panorama literari aquesta forma d'escriure i dir que és, potser fins i tot més que el poema, la més directa entre persones.

Sé, també, que aquesta carta, aquesta missiva —com en diríem en llenguatge «llunàtic»—, ha de ser escoltada pel públic que assistirà a la presentació en societat de l'edició a la magnífica col·lecció Perifèrics del teu darrer llibre; però tanmateix, de tot l'auditori que hi

pugui haver, anit, i sense desdenyar ningú, qui més m'interessa ets tu, per tant és a tu a qui vull primordialment dirigir-me.

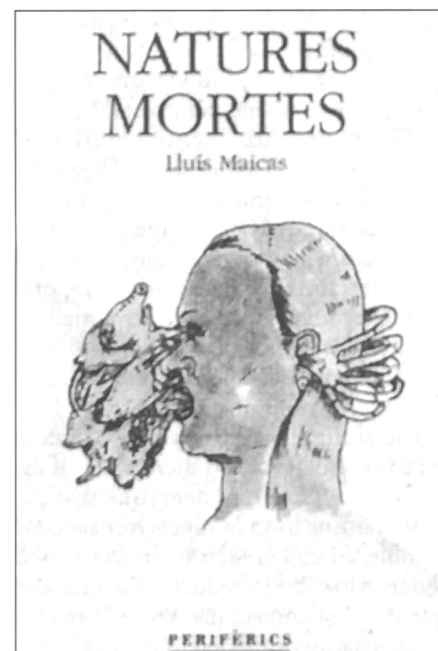
Des que el dia vint del desembre passat em demanares unes paraules per aquesta celebració que avui ens aboldrona al teu entorn, la presentació d'aquell *nasciturus* ara ja neonat que és *Natures mortes*, m'he preguntat una i cent vegades com encetar aquest meu parla-

ment i com descabdellar l'anàlisi dels teus versos. D'entrada he de dir que, al meu parer, els poetes, o creadors en general, som malaptes per a la crítica analítica, car la força creativa ens empeny molt més que no pas la reflexió asèptica. Posats a escriure, ens estimula molt més crear que no recrear, provar que no comprovar, cordar que no recordar. Per als poetes i artistes, la màgia i la fascinació de la vida és la sorpresa de la troballa ans que la constatació dels fets. Això, o quelcom semblant, ja ho deia Pablo Picasso fa més de cinquanta anys.

Saps, sabem, que hi ha moltes maneres de fer i de llegir poesia. De fet, cadascú és allò que és i així com és, i ningú no ha de fingir per a mostrar-se millor. Pens que hem de defugir les comparacions i els conceptes d'un art superior i un altre d'inferior. L'important és, de forma ben autèntica, dur l'art als límits del pensament, de la imaginació i de la vida per, així, qüestionar la vida mateixa i els sistemes —polítics, culturals o d'altres— que ens vénen històricament o antropològicament imposats. La paraula —ho sabem— és i ha de ser diversa i plural i és més que obvi afirmar que només la diversitat és enriquidora. Sí: crec que hi ha moltes maneres de fer poesia, però, extrapolant-les, jo diria que són bàsicament dues: la via purament racional, o de laboratori, i la via sentimental o anímica o passional. És evident que a tu, Lluís, et plauen les dues. És més, diria que la teva és una tercera via, no exclouent de les esmentades, i que anomenaríem la del seny, entesa, la paraula seny, com a facultat cognoscitiva i, alhora, tal com també assenyalava l'Alcover-Moll, com a capacitat mental sana. Seny, tot i que atípic i subtil, reclamaves en *El seny del lladre*, i seny, paradoxal, indagares en el *El seny del foll*, aquests dos viatges interiors teus (i ara ja nostres) que, juntament amb *Viatge al cor* i el muntatge objectual *Bon mal viatge* i el teu setmanal *Quadern de viatge* en el *Diari de Balears*, ens donen una àmplia mostra de la teva personal singladura, del teu itinerari ideològic i poètic, que no sols literari, ja que no només de paraules és fet el teu corpus com a autor.

Tot i que jo, sentimental i betzol, hauria triat la via anímica o dels sentiments per parlar del teu nou llibre, he d'acceptar, perquè és part de la ciència

que com a metge em toca practicar quotidianament, que per molta d'ànima que puguem i ens entossudim a sentir, tot sentiment no és sinó una concatenació de reaccions neuroquímiques, fins i tot l'amor, mal que ens dolgui. Per tant, definitivament el camí del racional s'imposa: per reaccions neurohormonals esculls i escrius paraules o seqüències de mots que, llegits, provoquen unes altres reaccions neurohormonals en els nostres cervells de lectors, reaccions sovint empàtiques o més bé simpàtiques, donant a la paraula "simpatia" el seu vertader sentit, l'etimològic, doncs *simpatia* —*sympathos* en grec— vol dir patiment comú o patologia compartida. Allò que tu sents —i ja sé que ho hauríem de generalitzar a tots els vers artistes—, mitjançant l'escriptura o la pensada conjunció objectual, per reaccions neuroquímiques menys atzaroses del que pugui semblar, ens ho fas sentir a nosaltres, els lectors. Vèt aquí la "simpatia", funció primordial de tot text literari o de tot acte comunicatiu. I, en el teu cas, ho aconsegueixes, no hi ha dubte: per simple *sympathos* m'has passejat, en excursió iniciàtica, pels mercats i carrerons i esglesioles de Palerm, aquesta ciutat, dius, «mai no vista del tot, potser intuïda en els límits de la nit, quan la claror es fa silenci i el silenci es fa por»; aquesta ciutat, dius, «avesada al vòmit agre i al pixum de cussa als cantons», i que «perquè es mor de mort mentre dorm, no s'adona de l'agonia de viure». Per *sympathos* em fas quasi tangibles les clarors i humitats i tenebrors de la vella urbs siciliana, la que, segons Borges, més invasions i cultures ha suportat de tota la Mediterrània, l'estatge a la qual compartires amb un altre creador i antic "llunàtic", ara artanenc adoptiu i mallorquí internacional, com és Miquel Barceló, amb qui us uneix una recobrada amistat i, en l'art, una "cadaverina" estètica. Per *sympathos* puc sentir i entendre el demble dels palermitans, aquests altres illencs també tan sovint ignorants o menyspreadors del propi passat, que dinen i riuen, ufanosos i boca plena, ran d'un caramull de buïnes de cavall a l'enrajolat de la cuina, o que escorxen bens com qui escorxa l'anyell d'un déu sempre escrit en minúscules, o que esbudellen llampugues «lluents com llamps» ran d'una mar «que sagna licors i aiguardents, mosts,

vins amargs, marsales i olis de ruda». Per *sympathos* em fas veure el cínic, sarcàstic somriure de les calaveres de les catacumbes dels caputxins, o la sarna dels cans bords i sense nom que, a lloure, vagaregen pels viaranys empedrats de la ciutat antiga. Per *sympathos* em fas sentir que «cap cel no és com el nostre cel», que «per guanyar-se el dret a perdre s'ha de vèncer la temptació de guanyar amb engany», que mai «no esdevindrà miracle l'acte de l'home» i que «mort i vida tot és u».

Diu la sempre intel·ligent, perspicaç i adorable Francesca Hernández en el pròleg que en aquesta teva exposició de *Natures mortes* es manifesten dos dels temes que amb més insistència t'obsedeixen: la terra i la mort. I així és. I pens que ultra parlar de dos temes destriables, hi cabria fondre'ls en una sola reflexió, car la terra que hi glateix és ben bé una terra descarnada, malferida i agònica, com agònica et podria semblar aquesta nostra illa, aquesta nostra pàtria que un no voldria pressentir vençuda, ocupada i tudada sense remei. Al llarg de molts d'anys m'he negat a pronunciar la paraula "pàtria". Per a mi, fill cultural del franquisme de postguerra que, com sabem, imposà la seva dèria centralista en tots els àmbits educatius, pàtria era sinònim de l'Espanya "una, grande y libre" que ens feien victorejar davant la creu dels "catòs" o en els campaments

de l'O.J.E. No fou fins molt més tard que vaig llegir una frase del pare Ginard que em trasbalsà. El folklorista santjoaner i poeta artanenc per excel·lència, en un del comentaris escrits en els seus quaderns de *Pensaments i fragments*, afirmava rabiosament i categòric: «La llengua és la pàtria de l'home». Vaig trobar, i encara ara ho pens, que estava carregat de raó. Des d'aleshores pens que un mallorquí és aquell que xerra mallorquí i estima la nostra llengua, hagi nascut on hagi nascut, i per extensió he de dir que, per molt que hagi nascut a Mallorca, si un illenc no parla ni estima el català de Mallorca, no mereix ser, ni és, mallorquí. No respectem qui no ens respecta. Ens hi va la supervivència com a poble. Si ens prenen o ens fan malbé el territori, l'únic reducte viu que ens queda és la llengua, que, sia de la manera que sia, hem de defensar, si cal amb dents i ungles. Sé que tu també penses el mateix i, de fet, només cal pegar una ullada als teus poemes per veure clar que els teus versos, el teu llenguatge, la teva personal cosmogonia són fets de fragments de pàtria, paraules recuperades dels porxos de la memòria del temps en què els pagesos no empraven mai la paraula ocell, perquè en sabien el nom precís de cada espècie, o no usaven gairebé mai la paraula arbre perquè en sabien singularitzar el nom de cada casta.

És clar que també et refereixes a la mort corporal i personal, al misteri final d'un buit inescrutable i qui sap si engrescador com ho són tots els misteris que la raó mai no abasta a desxernir. Però aquesta mort, que, al meu entendre i sentir, de forma tan colpidora —i lúcidament dolorosa— explorares en el teu recull *Campana incerta*, esdevé, a *Natures mortes*, quasi motiu quimèric d'esperança, vigília del somni (o malson) que és el viure, l'acabatall de l'agonia d'existir, que tanmateix tard o d'hora ha d'arribar. Entremig d'una obra i altra, la mort de ton pare t'ha acararat de ple amb la "desexistència". I no et cal dramatitzar-la, perquè d'antuvi ja saps ben segur i ho anuncies amb contundència incontestable que «la vida és l'inici cert de la mort» i que «vida i mort són dos recipients, o dos precipicis, que es contenen l'un en l'altre», com dius en el poema *Cercle*. Pens que cada un de nosaltres entén i accepta (o

no) a la seva manera el fet de morir. Però, enllà de tot enteniment místic o poètic, no puc evitar, en el meu cas potser per redundat deformació professional, reclamar la simple naturalitat del fet biològic. Sabem, per les investigacions fruit dels avenços en la clonació, que envellim i morim per senzill suïcidi cel·lular. Hi ha un moment del nostre procés vital en què les cèl·lules, enllà d'accidents traumàtics o tòxics o de manca massiva d'oxigenació, una a una i a milions, decideixen acabar amb elles mateixes. Simplement, se suïciden. També les cèl·lules neuronals. Morim cel·lularment. Cel·lularment, la vida calla. Tots els sistemes reticulars es desconnecten. Aquest és el procés d'oxidació, que en bon català en podríem dir "rovell". Ens rovellam com un ferro a l'intempèrie o ran de mar, la qual cosa no deixa de ser verament poètica. La pregunta, però, que es fa la ciència és la mateixa que tu et fas en el poema *Saviesa*: «Com sap la carn el moment precís d'aturar el cor i silenciar el cap, deixant que la mort ocupi tot l'espai possible?» Aquest és encara el vertader misteri en què ciència i poesia es troben i s'enllacen en una alquímia existencial que, ara per ara, ens transcendeix.

El molt pacient i prudent Pere Bonet, en la magistral presentació que féu a Barcelona del teu llibre *El seny del foll*, deia que «Lluís Maicas escriu en relleu». Sí: jo també ho pens. I no puc millorar l'encertada expressió del nostre amic comú. La teva escriptura és —sobretot en la primera part de *Natures mortes*— una escriptura matèrica, orgànica, de la qual podem sentir la sentor, el tacte carnal o untuós, la saladina, el regust emètic o el baf de sangassa. Molts dels teus versos vessunyen, ben voluntàriament, fluids espessos, corporis, traspuen sonoritats nues, densitats òssies o visceral, sovint agressives, de vegades luxurioses, pugnaces, de vegades cruels, com poden semblar les il·lustracions de Lluís Juncosa que acompanyen els teus poemes. Potser aquest és un dels trets comuns en gairebé tots els creadors que qualche pic hem estat anomenats "dels setanta" (Palou, Sastre, Cabot, Albertí, Huguet, Vidal, Cloquell, Barceló), indubtablement influïts per l'estètica o contraestètica del Taller Llunàtic, que recollia i reclamava la revulsiva exaltació de la putrefacció i de

l'agressivitat en l'art, feta i predicada, al seu temps, per l'expressionisme alemany, més tard per Dalí i Buñuel (*Un chien andalou*), continuada per Bataille, Bukowsky i Artaud, entre d'altres, i tangencialment teoritzada en el terreny de la plàstica per Antoni Tàpies en el seu extens assaig *L'art contra l'estètica*. Tanmateix, però, en el teu cas, enmig del càustic temporal de provocació "llunàtica" —tan oxigenant al seu moment—, a poc a poc hi han anat brostant tanyades d'un lirisme gens fàcil ni gratuït, capaç d'arribar al plantejament més íntim i a l'emoció més calada i fonda. Això és el més sorprenent de tu: com amb paraules tan sovint arestoses, denses, gruixades, aspreses o opaques aconseguies tan sensuals textures, tan vellutada dicció i tan diàfana transparència del pensament. Un pensament, una forma de pensar absolutament clarividents. Si de quelcom estam convençuts els teus amics és que, de tots, ets el qui sempre ha tingut les coses més clares, tant que, sovint, els teus poemes esdevenen autèntics i estrictes sil·logismes, simples enunciats o deduccions lògiques que no cerquen cap tipus de bellesa ni d'elucubració estilística, eròtica o esotèrica, sinó la poderosa, rigorosa força de la raó més objectiva. Diu el poema que titules *Malbarat*: «Per fer un parell / de sabates d'home / s'utilitzen tres / peus de pell de vedell». I ja està. Així de senzill. I no obstant això, quina rotunda denúncia en tan breu informació! Aquesta rígida rotunditat, aquest *ostinato rigore*, que fóra divisa i mètode del gran Leonardo, és també una constant en la teva obra poètica, com ho és el sentit plàstic, òptic o visual que, amb paraules, estris, objectes o *collages*, ens proposes com idees en forma de sagetes mentals que ens puguin interrogar, qüestionar i, finalment, malgrat el casc de combat, tocar o ferir.

Deia Baudelaire: «*Tout pour les yeux, rien pour les oreilles*». I en un món en què la ràdio ha romàs com la germana petita de la televisió, en una civilització en què el cinema ha desplaçat el teatre, i la imatge virtual, per simple universalitat i sincretisme idiomàtic, ha guanyat la batalla a la paraula virtual, la sentència del poeta més revulsiu d'Europa —l'excentricitat del qual, en tenyir-se els cabells de verd, en el seu temps fou

motiu d'escàndol—, és encara d'una actualitat i vigència absolutes.

Ja sé que tu no te tenyiràs els cabells de verd. De moment, tasca impossible. La teva revolta, tanmateix, no és epidèmica, ans al contrari: sota l'assenyada, calculada construcció dels teus versos, en la contenció i el foc colgat dels teus escrits, hi ha, com acceptes en el poema titulat *Germinat*, el germen de la destrucció, i un diria, si no ha estat ja dit, que hi sent latent l'erupció del volcà que, en esclatar, ens ha d'enlluernar amb la meravella amb els seus focs d'artifici i, alhora, ran de cràter, ens ha d'abrusar i fondre amb l'ignia fusió de la lava bullent.

Entre tu i jo, Lluís, hi ha, literàriament, poèticament, una diferència original, i amb original vull dir d'origen, com el pecat: tu ets fill de Brossa i jo ho som d'Espriu. Amb això no vull dir que ni un ni altre mimetitzem o siguem plagiaris de sengles mestres d'ofici. De fet, crec que, tant tu com jo, tenim clares les maniobres de distanciació que ens cal fer per guanyar veu pròpia i no caure en l'error de ser simples epígons dels seus patrons. Però sabem que és inevitable que un fill s'assembla al pare, com sabem que el pupil vol ser un dia tutor, tal com resa el títol d'una histriònica obra del dramaturg Peter Hanke. Amb tot i això, he d'afegir que tenc la sensació que al llarg de la nostra ja llarga i dilatada coneixença, i tal volta per intercanvi mutu de pensaments, converses i material literari, potser inconscientment tu t'has "espruiuitzat" tant com jo m'he "brossaïtzat" (valguen els neologismes), de la qual cosa tenc una impressió positiva i d'immens guany. És clar que cap dels dos no ens cenyim només als mestres, no en mancaria d'altra! Pens i sé que, en definitiva, tant tu com jo som habitants de la Galàxia Gutenberg, de la qual, modestament sia dit, ja formam part, encara que sigui de forma microscòpica o infinitesimal.

He esmentat, abans, l'escriptor Jorge Luis Borges i, tot i que no em sent "borgià" (ni literàriament ni políticament), ara ho he de tornar a fer. Quan l'argentí d'anglosaxona formació, ja vell i cec del tot, visità per darrera vegada

Egipte, davant les piràmides de la planúria de Gizéh, s'acotà i a les palpentes agafà una grapada d'arena que llançà al vent. Aleshores, estranyada pel gest, la seva jove companya, María Kodama, li demanà: «Què ha fet?» I ell, somrient, respongué: «Acab de modificar el Sàhara». De la mateixa manera, jo crec que amb el grapat de bons poemes d'aquest teu excel·lent llibre que és *Natures mortes*, acabes de modificar el Sàhara de la poesia catalana actual, un paratge molt poblat, però tan erm d'autèntics nous valors referencials com potser mai no havia succeït al llarg de la història de la nostra literatura.

Malgrat el risc de caure en el tòpic més excessiu, he de dir-te que, per a mi, *Natures mortes*, fins i tot en els seus punts més letals, és, paradoxalment, un llibre vibrant, calent de vida: els teus versos alenen. Els silencis hi bateguen. Una veu clara ens guia i acompanya. L'ésser humà s'hi passeja i tot ho veu i ho copsa multiplicadament. És poesia d'experiment i d'experiència, i, al meu sincer parer, la millor obra, el millor poemari que has parit fins ara. Em nego a adjectivar-lo de madur, car maduresa sovint és sinònim de vellesa i vellesa ho és de decrepitud. Però sí crec que és la teva obra més carnal i la més neuroquímicament pensada, viscuda i sentida. És un bon llibre. I tu, un bon escriptor. Ets poeta. El més interessant i sorprenent, amb escriu, dels coetanis generacionals que conec en el nostre àmbit cultural. Te tenc saníssima enveja i admiració. Compta amb el meu fervor i demanem les peres que vulguis.

Deia Joan Prats, el cordial amic del teu conegut i venerat Joan Miró: «Jo trob una pedra i és una pedra; Miró troba una pedra i és un miró». Quelcom semblant pens de tu: tot quant tu fas i escrius du l'empremta de la teva subtil i sàvia ironia i, alhora, de la teva lucidesa i de la teva recta, vigilant i embolcalladora humanitat.

En el penúltim poema del llibre, titulat *Situació sociopolítica*, dius literalment:

«De cada vegada m'agraden menys les coses que agraden als altres.»

De cada vegada m'agraden menys els altres.»

Jo, parafrasejant-te en positiu, i davant l'auditori que encara suporta la lectura d'aquesta carta, diria:

«De cada vegada m'agraden més les coses que agraden a en Lluís. De cada vegada m'agrada més en Lluís.»

Rebeu, tu i na Francisca, una abraçada del vostre amic

Miquel

P.D. Abans de donar per acabada del tot aquesta epístola, no em puc estar de fer conèixer a qui el vulgui escoltar o llegir, aquell que em sembla el millor poema de tot el llibre. Ell tot sol ja el justificaria i et justificaria a tu, Lluís, com a poeta. Em referesc al poema titulat *Cel*.

CEL

Cap cel no és com el meu cel,
ni cap mar no conté tants blaus
com la meva mar. Cap terra
no té els ocres tan grocs
com la meva terra, ni tan verds
els verds del pinar, però podria
viure en un país pedregós d'arideses
estèrils, podria pregar la gota
a l'ombra eixuta del nigul,
podria fer solcs amb les ungles
i sembrar-hi llavors que mai no brosten
ni fruiten, podria assegurar-me en una pedra
sota el sol encès tot esperant, pacient,
la clemència d'un tronc o l'efimera
ombra del voltor que aguaita despulles,
podria nedar en el miratge de les dunes,
menjar escorpins vius i pair el verí
o beure'm els regalims de la suor.
No podria, però, viure sense tu,
car només on tu ets el cel és cel.

Miquel Mestre

(1) Text de Miquel Mestre llegit en la presentació a Inca del llibre *Natures mortes*, de Lluís Maicas, el 27 de gener de 2000.

Arts Plàstiques

■ PAULA GUASP BORRÀS

Àngel San Martín: primera proposta de «Trajectòries del 1970 al 2000»

L'exposició d'Àngel San Martín a la Llonja (del 9 de març al 2 d'abril de 2000) fou la primera proposta del projecte «Trajectòries del 1970 al 2000», engegat per la Conselleria d'Educació i Cultura i que té com a objectiu donar a conèixer l'obra d'un grup d'artistes mallorquins nascuts cap a la meitat de segle XX.

San Martín inicià la tasca pictòrica cap al 1970 i es pot dir que la seva inclusió en el grup Bes ofereix el sentit que marcarà l'obra de l'artista: un incipient desig de renovació plàstica i el rebuig d'allò convencional. Posteriorment s'anaren formant altres col·lectius, que s'aglutinaren per anar renovant els llenguatges "impressionistes" predominants amb postures més radicalitzades i amb posicionaments sociopolítics importants.

Després de Bes, San Martín continuà la seva obra en solitari, però tenint ben present aquesta necessitat de mirar cap a un art més internacional. De fet, és en el moment de joventut i rebel·lia que cercarà inspiració en artistes com Bacon o Hockney (per citar-ne alguns) i, en canvi, girarà la mirada cap al Renaixement ja en els anys 80 i 90.

La pintura ha estat, al llarg de tota la trajectòria, el *leit-motiv* de l'artista i en general, es pot dir que, figurativa en tota la seva extensió (llevat de comptades obres), es caracteritza per un marcat caràcter antropològic. Dels cinquanta llenços exposats a la Llonja, tan sols en vuit no hi ha presència humana, que, així i tot, s'intueix en les naturaleses sense homes, en les quals es fa patent la seva petjada, la seva empremta.

De les primeres obres dels anys 70, en destacaven algunes tretes de models purament fotogràfics: *Família* (1973), *Composició: tres nines* (1974) o *Dues figures* (1975). San Martín ha manifestat, en aquest sentit, l'atracció per les postures rígides, en les quals predomina el color difuminat i els contorns poc definits. Es pot dir que és l'inici de la seva experimentació. Amb *Tres figures*, de 1971, va merèixer la medalla de bronze del X Certamen Internacional de Pollença 1971; l'autor s'hi ha referit en un to irònic i dessacralitzador dels premis que s'atorgaven, tot afirmant que li fou concedida la medalla perquè el jurat pensava que era obra de Ritch Miller, que, d'altra banda, San Martín manifestà que admirava.

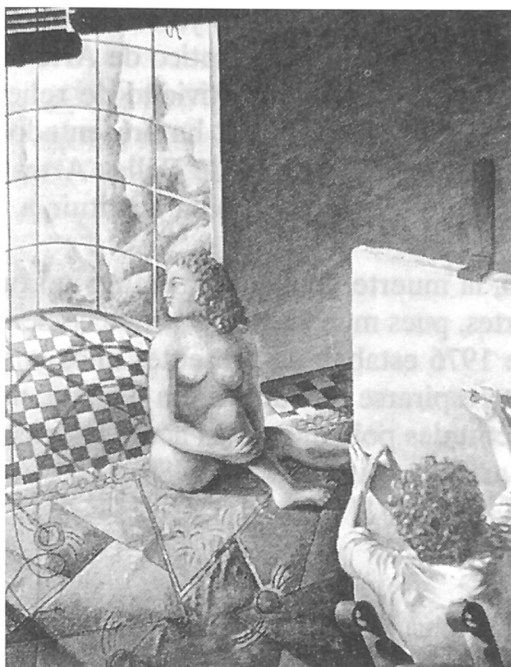
De 1977 i 1978 destaquen *Retrat d'un mariner* i *Home a la barberia*. *Retrat d'un mariner* és la primera obra de l'exposició en la qual es fa palesa la influència de Francis Bacon en la

Home a la barberia (oli sobre tela - Algendar, 1978)

concepció espacial: hi apareix el semicercle característic del pintor anglès que, més enllà d'un recurs purament formal, esdevé un element claustrofòbic que el mateix Bacon utilitzà d'una manera molt insistent durant els anys 50.

Amb *Home a la barberia*, també seguit Bacon, va més enllà de prendre la concepció espacial i el personatge, assegut de perfil en una cadira, a més de suposar influències de Cézanne, és personatge imbuït d'una inquietant i esquizofrènica

El artista en su taller o El placer de la pintura,
de Guillermo Pérez Villalta. Madrid, 1975

Retrat de l'artista (oli sobre tela, 1980)

atmosfera i apareix, si no fragmentat, totalment desconfigurat. Finalment a *Retrat d'un home*, obra que ja pertany a 1980, es pren tot el sentit baconià tant de l'espai com del tema i de l'ambient, però hi introdueix signes críptics que seran freqüents en l'obra posterior. En aquest cas, el personatge apareix assegut, de perfil i amb la mirada perduda. En altres obres apareix la influència de Bacon, però en aquestes tres és on es fa més evident. Els espais hermètics sense perspectiva, els fons de cromatisme vermellós i atemporal, la distorsió dels personatges i un ambient claustrofòbic conformen l'univers habitat per aquests homes de San Martín.

Quant a les obres de toreros, que pertanyen també als 70, però també als 80 i als 90, San Martín els pren com a tema arran de l'interès que en ell desperta la força i el dramatisme propi d'aquests personatges davant el perill.

L'obra dels 80 de San Martín, i seguint un procés general, s'insereix plenament en un context en el qual la "pintura" esdevé (es podria dir) "pintura-pintura". És el moment en què l'obra sobre llenços s'imposa majoritàriament no tan sols arreu de tot el territori de Catalunya i les illes, sinó que es tracta d'un fenomen eminentment europeu.

En aquest sentit, l'obra de San Martín esdevé abarrocada, tremenda i pren una força inusitada, tot girant la mirada cap a èpoques i temes diversos.

El color es revela insospitat i a través d'ell la figuració esdevé d'una expressivitat cabdal. Continua en algunes obres amb el concepte espacial de Bacon, però ja no és tan important. Els referents són diversos i, així, reprèn obres clàssiques com *L'última cena* de Leonardo o *L'Anunciació* de Rafael. Ambdues obres són reinterpretades des d'una òptica contemporània i es configuren del tot modernes amb la introducció del *collage*, de missatges críptics o fins i tot de l'inacabat, com

en el cas de *L'última cena* de 1984. L'actitud dels personatges d'aquesta "santa cena" transgredeix del tot el tema sagrat.

Dins aquesta dècada, una de les obres més interessants és *Retrat de l'artista* (1980), autoretrat d'una introspecció psicològica inquietant. És una obra expressiva del tot, en què la mirada de l'artista penetra directament en l'espectador i revela una actitud extremadament existencialista. La mirada és punt d'atracció i després... la pinzellada tosca, el color i el mosaic geomètric de les rajoles configuren una obra inspirada bàsicament en el "neofigurativisme madrileny", concretament en la figura de G. Pérez Villalta. D'aquest, a més de prendre influències formals, n'agafa el tema: *El artista en su taller* de l'artista madrileny n'és una mostra clara.

Retrat de l'artista és una obra en la qual es plasma tant la concepció dibuixística (amb perfils delimitats) com la força del color. Combina la clara delimitació amb l'"atzarositat" gestual i, a part de recordar els mosaics de les obres renaixentistes, conté certes analogies amb els ambients recreats per Balthus en les obres d'interiors.

Com afirma V. Bozal, el "neofigurativisme pictòric madrileny" fou una tendència que, en la dècada dels 70, volgué aliar la qualitat de les obres amb l'inevitable mercantilisme dels productes i, en aquesta línia, podríem també situar San Martín, un artista a la recerca de la qualitat, però sempre procurant-se referents en artistes de fora de l'illa. Segons ell, el fet de l'aïllament ha estat per als artistes mallorquins sempre un desavantatge.

En general, en les obres dels 80 de San Martín predominen els tons safra i vermellós, portadors d'exotisme, les pinzellades gruixades, les taques de color. Arquitectures, mosaics de rajola i narracions de personatges en situacions no gaire felices.

La dècada dels 90 es caracteritzà per una depuració formal contínua i progressiva. L'artista continuà fent ús d'alguns trets característics dels 80, però paral·lelament reduí la paleta cro-

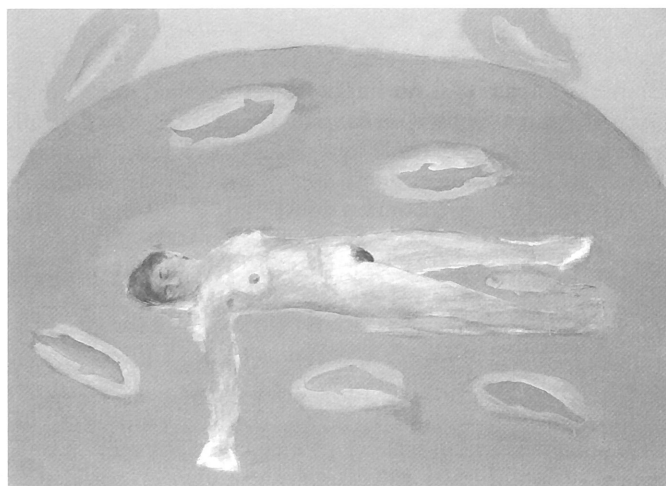
L'última cena (tècnica mixta sobre tela, 1984)

màtica i el nombre de personatges. Esdevingué una pintura més íntima, més naturalista i d'una religiositat més austera. Homes, barquers, naufragats i la naturalesa passen a ser els temes d'aquests moments.

San Martín oblidava les arquitectures i els espais hermètics i tancats per situar l'obra dins la naturalesa. És un discurs més poètic a la recerca de l'equilibri. Arbres simbòlics i flors esdevenen exvots, es recuperen temes bíblics que es desenvolupen en espais exteriors. Es pot dir que substitueix l'arquitectura com a contextualitzadora per la mateixa naturalesa, per l'espai exterior. San Martín ha oblidat els ambients claustrofòbics; els homes, els animals i les plantes respiren en l'obra dels 90 i, tot i que continuen les atmosferes irrealment, han desaparegut els efectes escenogràfics que procuraven el dramatisme a través del color.

És sobretot a partir de 1995 que la paleta cromàtica es redueix al màxim. També la tècnica, basada en pintura acrílica i superposició de capes més transparents, contribueix a fer més lleugeres les obres, enfront dels olis més feixucs dels anys vuitanta. En aquests moments l'arbre entorcillat passa a ser símbol d'un respecte profund de l'artista per la naturalesa. Es pot dir que és també un retorn al Renaixement, a la religiositat i a la naturalitat característiques de Giotto, profundament admirat per San Martín.

En aquests moments l'artista pren de nou diversos referents. L'obra *Home caminant* és un clar homenatge a Massacio; *Lo somni*, una rememoració de Giorgione, però també reprenen temes picassians (*Fill tocant el flabiol*, de 1996) o fa homenatge a Matisse amb *Paisatge*, de 1995. Les bledes de *Paisatge* són una clara referència al pintor francès, així com ho són també els peixos vermells que apareixen a *Arbre i peixos*, de 1999.

Naufraga (acrílic sobre tela - Marratxí, 1999)

En general, la suavitat cromàtica perfila una pintura més tranquil·la i més madura, alhora que es correspon a un temps viscut més atemperat. Els fons neutres ja queden lluny dels efectismes cromàtics dels anys 80. Han desaparegut les enèrgiques expressions, les emotives i penetrants mirades a favor de models més equilibrats. El que roman, en canvi, és la figuració humana, que, despullada també de vestimentes estridents, en els darrers anys d'aquesta dècada es relaciona més empàticament amb la naturalesa, com s'hi relaciona l'home mediterrani de Worringer. ■

Paula Guasp Borràs

Per una terra més justa

■ JAUME REYNÉS, M.SS.CC.

Un any de gràcia també per als immigrants?

Nota sobre uns fets i una teologia molt actuals

Aquest fou el tema de la XX Setmana de Teologia organitzada pel Centre d'Estudis Teològics de Mallorca (CETEM), amb la col·laboració de les Delegacions d'Acció Social i d'Apostolat Seglar, a la sala d'actes del col·legi de Sant Francesc, els dies 15-17 de maig.

Mn. Teodor Suau la inaugura dient que la bona teologia –com les homilies barthianes– s'ha de fer amb el diari a una mà i la Bíblia a l'altra, i que aquest era un tema del Jubileu que ajuntava les dues mans. I com que «les millors presentacions són les que no són necessàries», no calia presentar els ponents –prou coneguts–: Miquel Alenyà (economista), Carmel Bonnín (advocat) i Bartomeu Bennàssar (teòleg).

1. LES DADES

Un informe recent de les Nacions Unides (*Replacement Migration: Is it a Solution to Declining and Ageing Populations?*) advertia que, si no hi ha canvis, la població europea disminuirà en 44 milions de persones els pròxims 50 anys, és a dir, un 12% i en alguns països fins a un 28%. Només per mantenir la població d'Europa al nivell actual de 728 milions, farà falta una mitjana d'1,8 milions d'immigrants anuals i de 3,6 milions anuals, si no volem que disminueixi la població capaç de fer feina entre 15-64 anys. Això suposa que l'any 2050 tendriem un 26% d'immigrants a Europa.

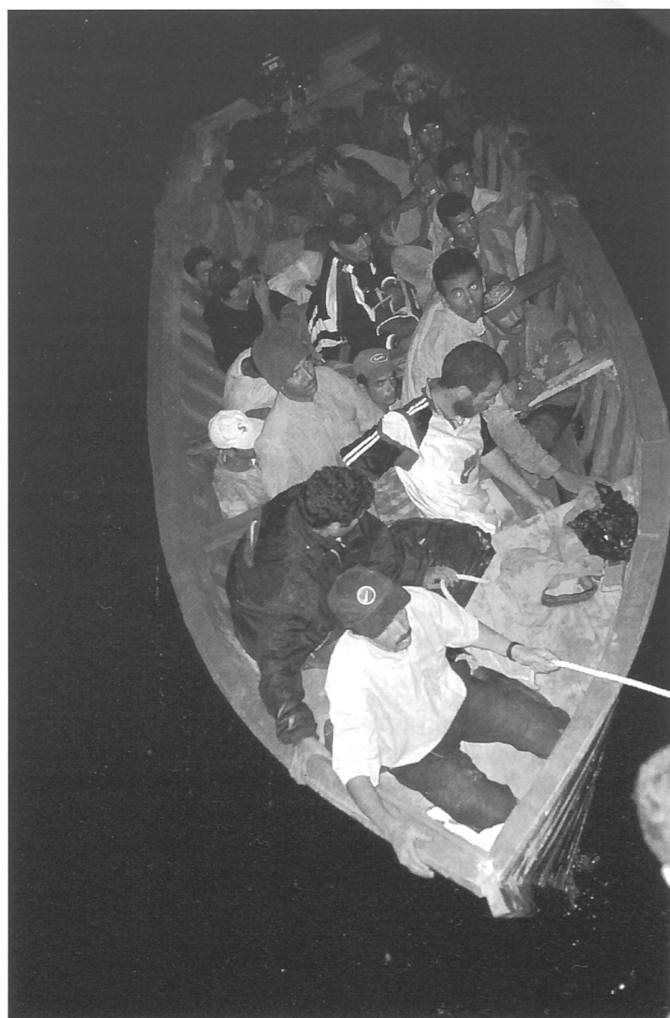
La necessitat d'immigració de les nostres Illes, en termes relatius, és més gran que no l'europea. Oficialment resideixen entre nosaltres 30.000 estrangers (probablement el doble), que es podrien classificar en aquests grups:

a) **En situació irregular** (sense papers i, per tant, sense Seguretat Social, en condicions de feina molt precàries, en l'anonimat): 3.000 s'han acollit al procés de regularització de la nova Llei d'estrangeria, uns altres 3.000 la gestionen actualment; quants en queden al marge?

b) **Amb permís provisional** (d'1 a 3 anys) de 6 a 7.000 persones.

c) **Col·lectiu d'immigrants extracomunitaris** (temporada d'estiu), que es dispersen per fires i mercats, la majoria són irregulars.

d) **Col·lectiu d'immigrants de la Península** (temporals o permanents) treballadors (amb una marginació més suau) o

Immigrants en «patera» (Foto: *El Mundo*)

grups de funcionaris, de militars, d'executius de grans empreses (que s'acosten al següent).

e) **Col·lectiu d'immigrants comunitaris** (de caps de setmana, de segona residència, de mig any) generalment autòmarginats.

2. REPTES PER A UNA SOCIETAT QUE PERD LA IDENTITAT

És clar que s'ha de distingir entre els qui voldrien “comprar-nos” (l'any passat s'arribà a publicar que 500.000 alemanys desitjaven establir aquí una segona residència) i, per exemple, els africans, dels quals diuen que 25.000 estan a punt de pegar el bot, sigui com sigui.

C. Bonnín recomanava que ampliàssim l'abast dels “immigrants” a qualsevol classe de “diferents”. Per tots ens hem sentit amenaçats i agrehats. Des de la nostra “postura cultural afeblida” hem estat incapaços d'integrar-los culturalment.

Alguns dels reptes que planteja aquesta situació són:

1. Crear i/o mantenir una xarxa d'acolliment i d'assistència digna i suficient.
2. Superar el racisme i la xenofòbia amb un sentiment de pietat. No és cert que “immigrant” sigui igual a “delinqüent”; és gent sofrida, que cerca feina per guanyar-se la vida.
3. Promoure una dinàmica social “integradora de les diferències”. És una dinàmica que comença per l'“assimilació” i tendeix vers la “integració”. Una identitat que es constitueix durant tota l'existència, fruit de moltes barreges i de molts de mestissatges. Alerta a les “identitats que maten”! Identitats que estan a prop de la violència perquè es consideren pures, que exigeixen sense donar!
4. Caminar cap a una societat pluricultural, encara que és una utopia, construïda amb l'aportació de tots.

El darrer dia hi hagué una taula rodona, moderada pel delegat d'Acció Social de la diòcesi, Mn. Josep Noguera, amb la participació de Xisca Miralles (Càritas), Raül Reinares (Associació Marginats La Sapiència) i Mustafà Boul'Barak (Centre d'Informació per a Treballadors Estrangers de CC.OO). Parlaren més d'allò que es fa que d'allò que caldria fer.

3. UNA MIRADA A L'EVANGELI

B. Bennàssar, que ja havia reflexionat altres vegades sobre el tema,¹ ens obrí els horitzons d'una visió molt àmplia, que resumim aquí.

3.1 BÍBLIA I IMMIGRACIÓ

Tenim l'avantatge d'acostar-nos al tema des de la implicació, perquè a Mallorca gairebé no hi ha família que no tenguí emigrants en la seva història: «No oprimeixis l'immigrant: vosaltres coneixeu prou bé com és la vida dels immigrants, perquè també ho va ser en el país d'Egipte» (Ex. 23,9). «Quan un immigrant véngui a instal·lar-se al costat vostre, en el vostre país, no l'exploiteu. Al contrari, considereu-lo com un nadiu, com un de vosaltres. Estima'l com a tu mateix, que també vosaltres va ser immigrant en el país d'Egipte. Jo som el Senyor, el vostre Déu» (Lev 19,33-34).

Ho recordam dins el context celebratiu de l'any jubilar (Lev. 25), que és el projecte social (a més d'ecològic i religiós) del Senyor: la recuperació d'una societat igualitària. Tot i que l'esclavitud fou abolida ja fa més de cent anys, els immigrants són una prova de com el sistema econòmic continua esclavitzant i explotant.

És ver que l'Antic Testament mostra un tracte diferent entre els esclaus estrangers i els israelites. Per això, Jesús pre-

senta el seu ministeri (Lc. 4, 14-21) com un perenne Any de gràcia, que realitzi la utopia del Regnat de Déu. Acollir o no el foraster, equival exactament a acollir o no acollir el Crist mateix (Mt. 25,31-46). El paradigma del Bon Samarità (Lc. 10) ens dibuixa les claus d'una solidaritat nova, que es desenvolupa en cada moment. Res no justifica passar de llarg; davant Déu no hi cap l'accepció de persones.²

3.2 LA INDISPENSABLE MEMÒRIA AFECTADA

Per aconseguir la mirada evangèlica hem de tenir cura de la nostra memòria perquè sigui:

Memòria de les víctimes: tot és segons el dolor amb què es mira (M. Benedetti). Les víctimes de les “pateres” són l'acusació més clara i radical dels nostres projectes i estratègies de benestar, del nostre estil de viure, de la competitivitat i del consum.

Memòria universal: la raó burgesa és restricció i exclusió al meu petit univers. Per contra, la immigració demana la inclusió «humana», puix la inclusió econòmica (encara que en molts casos retallada, injusta sens dubte) ja la tenen. Accepar-los com a persones i no solament com a força de treball.

Memòria vigilant: es tracta d'una actitud essencial per a la supervivència, per defensar els més vulnerables. Una vigilància necessària perquè la ciència no falsegi la realitat ni la memòria ens faci trampa amb obllits interessats. Aquesta memòria ens fa preguntar: a qui afavoreix aquesta mesura, aquest sistema, aquesta llei –la d'estrangeria–, una tal actuació –la d'El Ejido– o una omisió –de previsió quan es posen en marxa moltes obres–?

Una bona missió: ésser sentinella cristià. Sentinella, què veus en aquesta negra nit neoliberal, o en aquest món de distracció, de concursos i de futbol milionari? Vigilar també certs «ídols» que poden entrar, a la casa de cadascú i a la casa de tots, per la finestra de la cultura i dels valors, el «déu» pàtria, raça, «els nostres» (racisme, xenofòbia), el «déu» doblers –«ens prendran la feina»–, religió (element fonamentalista i bèl·lic), etc.

Memòria implicativa o compromesa: denunciar els fets i acusar els culpables de fet són les armes de l'intel·lectual (teòleg/a) honest i del cristià/ana coherent i responsable.

És indispensable conrar una actitud d'oposició a les xarxes de mentida i d'injustícia (TV, ràdio, premsa) i no perdre el nostre sentit crític.

3.3 CAL UNA NOVA SOLIDARITAT

La responsabilitat, irrenunciable per a l'ètica, i que s'exercia entre familiars i amics, avui avança cap a plantejaments en què la sol·licitud per l'altre m'arriba per la via de “la humanitat” més fràgil. Quan l'altre allarga la mà com a necessitat, deixa d'ésser anònim i esdevé un ésser interpellant que espera resposta.

Ciutadania i nació: factors d'exclusió o d'inclusió?

Enmig de les migracions massives, dels conflictes ètnics, i a causa de la distància cada cop més gran entre el Nord i el Sud, haurem de reconèixer que avui la ciutadania i la nació, en lloc de ser factors d'inclusió i d'igualtat com abans, ara són elements de discriminació i d'exclusió. El dret de residència i el dret de moviment i de circulació no es poden reservar a uns ciutadans pel fet de pertànyer a una determinada comunitat estatal o nacional. S'ha d'anar cap a una «ciutadania complexa» i ho és la que no arracona les diferències, sinó que les acull

en el seu si (un nou constitucionalisme mundial).

Cultura de la vida i de la justícia i cultures diverses respectades i emparades

Davant la globalització socioeconòmica (i política), que vol homogeneïtzar i anorrear les cultures i els esperits, hem de mantenir oberts el front de la justícia solidària mundial i el front del respecte a les pròpies identitats personals, populars, culturals.

Si per a un diàleg i un encontre més fàcil i fecund sembla convenient començar a construir una casa comuna, una ètica comuna, un món "mundial" a partir d'allò que és comú (les aportacions, els valors i les necessitats bàsiques de l'ésser humà), es pot intentar. Però només serà bo, just i moral si respecta i integra les diferències (la pròpia identitat, la cultura, la religió).³

Quins són els principis que animen aquesta múltiple solidaritat? El de salvaguarda (la terra que hem heretat pertany també a les generacions futures), el d'humanitat (tots els humans hem de gaudir de tot allò essencial per a una vida digna), el de responsabilitat (els individus i les col·lectivitats som responsables del destí de la humanitat), el de moderació (els rics han de moderar el seu consum; els drets són relatius o relacionals i comencen pels qui menys tenen), el de prudència (no hem d'utilitzar noves tècniques fins a dominar els riscos presents i futurs), el de diversitat (la diversitat de les cultures i dels éssers vius és un bé comú que permet inventar noves maneres de viure i noves respostes a la humanitat) i el de ciutadania (hem de considerar tots els éssers humans membres de ple dret d'una comunitat planetària).

4. REFLEXIONS FINALS

Quina pot ésser la contribució positiva de la fe cristiana?

«Ajuda a fonamentar la dignitat de la persona i a desvetllar el sentit de la justícia. Pot ajudar a "gestionar" les identitats i les diversitats culturals i les solidaritats. Ajuda que el futur sense barbàries passi per l'acceptació del pluralisme, per la comprensió, per la diversitat. Un futur que s'ha de viure en la tolerància, en el respecte, en el mestissatge cultural, en la inculturació religiosa que facin possible la pau. La pau s'ha convertit en un objectiu comú de totes les religions. El somni del 2000 de Pere Casaldàliga és el de la humanitat una, igualitàriament fraterna i feliç en la diversitat i en la pluralitat. I d'una Església única (l'única Església de Jesús), però amb diferents confessions, tradicions i històries» (B. Bennàssar).

Des de la nostra "identitat cultural humiliada", ¿no convendria encetar un debat, amb motiu del Jubileu, en el si de

Jornalers marroquins a El Ejido (Foto: Magazine)

l'Església o entre Església i societat, entre fe trinitària i cultures minoritàries, entre cultures homogeneïtzadores i drets dels pobles, entre immigrants de tot tipus i integració cultural?

Com podríem recollir l'herència del diàleg interreligiós del beat Ramon? «La relació i l'encontre amb altres grups religiosos pot ésser ara per a Mallorca una ocasió, una gràcia, un rept també i una font de beneficis per a la fe; cal, això sí, entendre el diàleg com un element integrant de la missió evangelitzadora. El diàleg, el compromís conjunt per la justícia, compartir experiències religioses, etc., és missió i evangelització. Ramon Llull (1232-1316) ens és mestre i company amb el seu ideal d'unitat humana, reflex de la unitat divina, restablerta per la concòrdia i la pau» (B. Bennàssar).

¿I no seran aquests (conjunció fe-vida, teologia-cultura, diàleg interreligiós) alguns dels aires que renovarien la nostra Església mallorquina en aquest moment decisiu de postsínode i de començament de mil·lenni? I si aquests tipus de reflexions teològiques són tan punyents i actualitzants, ¿no podríem superar qualsevol diferència o desconfiança entre el CETEM, l'Església i la Societat, i aprofitar-les millor? És que no seríem capaços d'organitzar nosaltres una espècie de fòrum Vida i Evangeli? ■

Jaume Reynés, mssc

NOTES

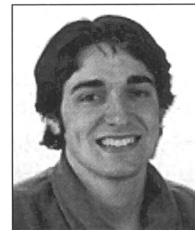
(1) Per exemple, a *Immigració, racisme i xenofòbia a Mallorca*, Mallorca, 1992.

(2) Si qualcú desitja ampliar el tema, pot consultar G. Danesi-S. Garófalo, *Migrazioni e Accoglienza nella Sacra Scrittura*, Ed. Messaggero, Pàdua, 1987.

(3) Podeu consultar Amin Maalouf, *Les identitats que maten. Per una mundialització que respecti la diversitat*, Ed. La Campana, Barcelona, 1999; A. Cortina, *Los ciudadanos como protagonistas*, Círculo de Lectores, Barcelona, 1999.

CINEMA

■ GABRIEL SALAS I SANTANDREU

El Mar d'Agustí Villaronga

La darrera obra d'Agustí Villaronga, *El Mar*, és un film de mancances, la mancança del mar, un element que apareix poques vegades durant el llargmetratge, però que s'hi fa imprescindible. El mar és la metàfora d'una dualitat que pateixen els seus protagonistes —la mancança i l'esperança—, quan es retroben “accidentalment” tres amics de la infància en un sanatori. Allà tornen a afrontar la mort després d'haver-la patida a la infància, durant la Guerra Civil. Dos d'ells, Ramallo i Manuel, ara malalts de tuberculosi, i Francisca, monja i infermera del sanatori, que lluita també contra aquesta malaltia. Els protagonistes assumeixen uns papers en què la mort, la religió i l'homosexualitat es mesclen i es confonen.

Cada protagonista és una cara diferent de Blai Bonet, l'escriptor de la novel·la homònima en la qual està basada aquest film, i hem de conèixer la seva figura per poder saber el perquè dels seus protagonistes. Blai Bonet va ser seminarista; per això, en la seva obra, el cristianisme té un pes fonamental. Si tenim en compte també la seva tendència homosexual, podrem entendre cada una de les seves cares, cadascun dels personatges. Sor Francisca, compromesa amb Déu i convençuda de la seva vocació, per la qual treballa. Manuel, patint la confusió dels seus desitjos, que no pot entendre des de les profundes creences catòliques, tot considerant la seva tendència pecaminosa, ja que s'ha enamorat del seu millor amic. I el seu millor amic, Ramallo, coaccionat per un estraperlista enamorat d'ell, que

Ángela Molina i Simó Andreu en una escena del film

n'ha abusat sexualment. Ramallo viu esperançat de desfer-se'n i el mar és la seva esperança, el record de la tendresa, la seva infància abans que la hi prenguessin en les revenges personals de la Guerra Civil, quan va intentar assassinar i també quan va perdre un dels millors amics en el suïcidi. El mar era el lloc on evadir-se d'aquell món claustrofòbic; és immersió.

L'adaptació de la novel·la original semblava impossible per la seva intensitat i pels llargs monòlegs. En el ritme de la pel·lícula hi ha una marxa intensa que no deixa temps per alenar fins al final, a les tres creus. Però s'hi viu també un altre temps sotmès, la compassió, el de la pietat. En el llargmetrat-

ge hi ha una fotografia, acompanyada d'una banda sonora i un muntatge fascinants, però que demana assossec. Tal vegada peca d'esser excessivament perfecta en la realització, ja que fins al darrer detall és massa cuidat. D'altra banda, la il·luminació i la posada en escena ens duen a una situació fantàstica que ens allunya de la realitat. La ficció supera la realitat i sembla més real que no aquesta. *El Mar* ens sedueix i després ens obliga a la immersió en el mar de les mancances i les esperances amb tota la seva cruesa, sense deixar lloc a la imparcialitat, gràcies a un repartiment i a una interpretació dels protagonistes sorprenents en l'escàs panorama cinematogràfic català. ■

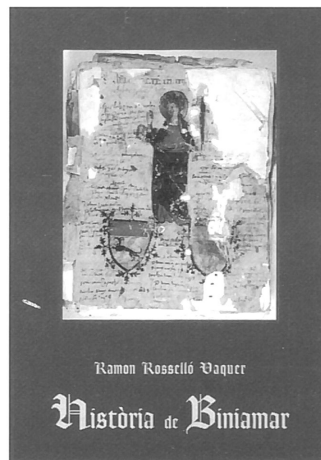
Mostrador

ESTUDIS BALEÀRICS 64/65,
JUNY 1999-GENER 2000. Palma,
Institut d'Estudis Baleàrics, 2000,
204 pàgs.

Aprofitant el cinquantè aniversari de la publicació de l'*Obra poètica* de Bartomeu Rosselló-Pòrcel, editada per R.O.D.A. (1949), i de *Quatre poemes de Setmana Santa* de Blai Bonet (1950) la revista *Estudis Baleàrics* ha dedicat el número de juny 1999-gener 2000 a aquests dos poetes, cabdals dins la història literària del nostre país. El volum conté articles d'especialistes en l'obra d'ambdós autors, tals com Roberto Mosquera («Bartomeu Rosselló-Pòrcel: cronologia») i «Del realisme al superrealisme a *Auca*, de Rosselló-Pòrcel», Antoni Nadal («La mort i Rosselló-Pòrcel»), Carles Marín («Correspondència de Bartomeu Rosselló-Pòrcel i Salvador Espriu: cartes i postals dels poetes al periodista Gabriel Fuster Mayans —Gafim—»), Pere Rosselló Bover («Cronologia de Blai Bonet i Rigo») i «Comentari del poema "Déu Company"», Gabriel Seguí («L'Evangelí segons un de tants de Blai Bonet: un assaig de teologia fonamental»), Antoni Artigues («La verdor, Blai, i el poder. El civisme de Blai Bonet») i Miquel Pons («Rest d'autonominacions de Blai Bonet»). La revista es completa amb una

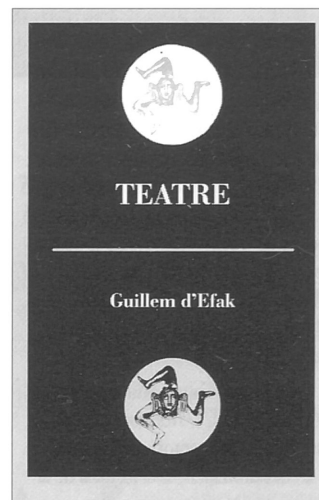
miscel·lània, amb articles de Gabriel Llopart («El testamento del cartógrafo Cresques Abraham y otros documentos familiares»), Arnau Company i Mates («Premsa, censura i activitat periodística a Mallorca durant el decenni de 1920»), Maria J. Sampietro i Solanes («Plantes i altres medicines simples en ús a Mallorca baix-medieval i renaixentista. Els remeis importats. El primer medicament americà»), Cosme Aguiló i Andreu Ponç («Teules pintades a Santanyi»), Alexandre Font Jaume («Algunes notes i escrits de viatge del Cardenal Despuig»), Maria Antònia Segura («Miquel Forteza i Enrique Díez-Canedo: poesia i traducció») i Rosa Ramos Rodríguez («La iconografia de los reyes de Mallorca, s. XIII-XIV. Estado de la cuestión»).

Ramon ROSSELLÓ VAQUER:
HISTÒRIA DE BINIAMAR.
Introducció a cura de Santiago Cortès Forteza. Mallorca, 2000, 152 pàgs + 42 pàgs. d'il·lustracions.

Ramon Rosselló Vaquer és un historiador prolífic, que ha centrat les seves recerques a l'edat mitjana, tot i que també ha complementat aquest estudi amb nombroses monografies sobre la història d'alguns pobles de

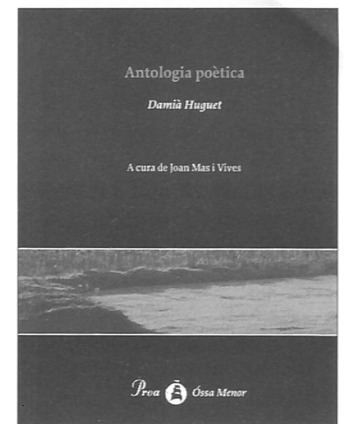
Mallorca. Ara acaba de publicar aquesta història de Biniamar, que recull documentació des del segle XIII al XX sobre els principals esdeveniments d'aquest poblet del municipi de Selva. El llibre, que va acompanyat d'una introducció de Santiago Cortès, inclou també un interessant apèndix gràfic i documental.

Guillem d'EFAK: **TEATRE.** A cura de Bartomeu Mestre i Sureda. Pollença, El Gall Editor (Llibres del món i de la bolla, 5), 2000, 310 pàgs.

Així com l'obra poètica i la musical de Guillem Fullana Hada d'Efak han tingut un cert ressò (amb la publicació pòstuma de diversos poemaris i l'edició de la seva discografia completa), la producció teatral d'aquest escriptor i cantautor manacorí, nascut a Guinea Equatorial el 1929 i mort a Palma el 1995, era encara una assignatura pendent. Ara, gràcies al treball de Bartomeu Mestre, sens dubte un dels millors coneixedors de la vida i l'obra de d'Efak, tenim a les mans les seves principals aportacions al panorama teatral mallorquí de postguerra, amb peces com *El dimoni cucarell*; *Fum, fam, fems*; *La mort de l'àvia* o *Els de*

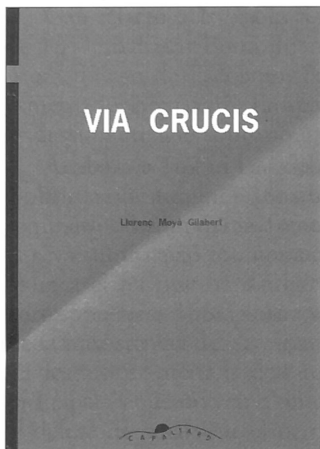
fora; *J.O.M.*; el musical *Rondalla de rondalles* i algunes obretes curtes de café teatre (*Geografia mallorquina*, *Bubotes*, *El fals cec*, *El vell xaruc*, *La vegetariana* i *Flagel·lació: violació i crucifixió*).

Damià HUGUET: **ANTOLOGIA POÈTICA.** A cura de Joan Mas i Vives. Barcelona, Edicions Proa (Óssa Menor, 199), 1999, 143 pàgs.

Aquest nou llibre, que du el segell de Proa, permet tenir a l'abast una selecció acurada de l'obra poètica de l'escriptor campaner Damià Huguet i Roig, nascut el 1946 i mort el 1996. Hi trobam des de composicions del seu primer recull, *Home de primera mà*—amb el qual va guanyar el premi Blanquerna, de Manacor, el 1969, i que fou inclòs, en part, en el volum col·lectiu *Poesia 72*— fins a l'obra pòstuma *Les flors de la claror*, passant per *Cinc minuts amb tu*, *Esquena de ganivet*, *Carn de vas*, *Ofici de sords*, *Traus badats*, *Els calls del manobre*, *Guarets a l'alba* i *Vols des d'Orly*, entre d'altres. A través d'aquest ventall cronològic tan ampli el lector pot constatar les principals tendències que marcaren la poètica d'Huguet, des del realisme social de final dels anys 60 fins a la poesia eròtica, passant per l'atracció per l'avantguarda i

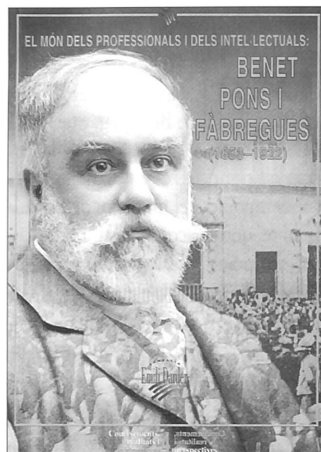
l'experimentació, per la influència del món del cinema i pel mite mediterrani, etc. L'obra va encapçalada per un magnífic estudi del professor Joan Mas i Vives, que fa una anàlisi exhaustiva de tot el gruix de la poesia huguetiana.

Llorenç MOYÀ GILABERT: VIA CRUCIS. Edició i introducció de Gabriel de la S. T. Sampol. Caplartard, 2000, 95 pàgs.

L'agrupació cultural Cap al tard ha editat aquest recull, que Llorenç Moyà i Gilabert de la Portella havia publicat el 1961 i que des de fa uns anys es recita i s'escenifica a Palma el Divendres Sant. Es tracta d'una sèrie de sonets de temàtica religiosa, emmarcats dins el neobarroquisme, estètica que Moyà va conrear en altres obres, tant profanes com religioses (*Ocells i peixos*, *La posada de la núvia*, *Flos Sanctorum*, etc.), un cop abandonada la influència de l'Escola Mallorquina. El poemari va precedir d'un bon estudi de Gabriel de la S. T. Sampol, que incideix en diferents aspectes de l'obra de Moyà: les dues possibles lectures de *Via Crucis* (la literal i l'al·legòrica), els trets neobarrocs que s'hi detecten (que emergeixen sobretot en la sintaxi, en

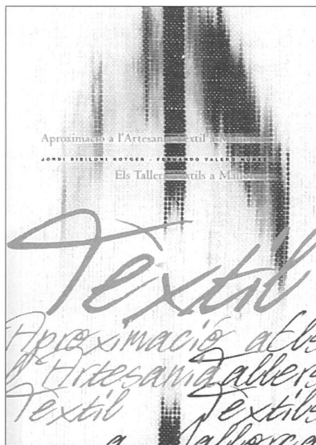
els jocs de contrastos i en la rica ornamentació), el sensualisme que traspuen els versos i el contingut religiós. Com a apèndix, s'han incorporat alguns poemes relacionats temàticament amb *Via Crucis*, però extrets d'altres llibres de Moyà.

AUTORS DIVERSOS: *EL MÓN DELS PROFESSIONALS I DELS INTEL·LECTUALS: BENET PONS I FÀBREGUES (1853-1922)*. Edició a cura de Sebastià Serra i Busquets i coordinat per Arnau Company i Mates. Palma, Fundació Emili Darder (Coneixements, realitats i perspectives, 4), 1999, 148 pàgs.

Aquest nou volum editat per la Fundació Emili Darder ofereix un estudi exhaustiu entorn de la figura d'un dels principals intel·lectuals de la seva època: el polític, periodista, historiador, arxiver i promotor cultural Benet Pons i Fàbregues. El volum inclou treballs de diferents estudiosos, que incideixen en cada una d'aquestes facetes: Antoni Marimon Riutort («Nota biogràfica sobre Benet Pons i Fàbregues»), Josep Portella Coll («En Benet Pons i Fàbregues i els joves del 68»), Josefina Salord Ripoll («Benet Pons i Fàbregues: un intel·lectual sense

monografia»), Isabel Peñarribia i Marquès («Benet Pons i Fàbregues, intel·lectual orgànic de la nació balear»), Josep M. Buades i Juan («Benet Pons i Fàbregues i el dret foral de Mallorca»), Macià-Josep Calafat Bellver («Benet Pons i Fàbregues, periodista»), Antònia M. Roig Rodríguez («Benet Pons i Fàbregues: un feminista»), Margalida Pujals i Mas («El fons artístic i documental de l'Ajuntament de Palma segons Benet Pons i Fàbregues»), Joan March i Noguera («La darrera batalla del promotor cultural Benet Pons i Fàbregues: la secció balear de la Junta Espanyola per l'intercanvi científic amb Alemanya») i M. José Sánchez de León («Un pensament per a una festa»). A més a més, el llibre recull els parlaments de Sebastià Serra, Carme Feliu i Roman Piña arran de la proclamació de Pons i Fàbregues fill il·lustre de Palma, el 1997.

Jordi BIBILONI ROTGER i Fernando VALERO NÚÑEZ: APROXIMACIÓ A L'ARTESANIA TÈXTIL A MALLORCA. ELS TALLERS TÈXTILS. Binissalem, D7 Edició, 2000, 93 pàgs.

Els autors, amdos professors d'Ensenyament Secundari, han pretès

amb aquest treball fer un estudi de caràcter didàctic sobre l'artesania tèxtil. Així, doncs, la primera part de l'obra, titulada «Aproximació a l'artesania tèxtil a Mallorca», s'inicia amb un repàs històric a aquest tipus de producció a l'illa, des dels orígens fins a l'actualitat, dedicant espai a parlar de l'ofici de teixidor a Mallorca —tot distingint entre els treballadors de la llana, el lli, la seda—, de l'origen i les característiques de les principals fibres tèxtils, de la preparació de les matèries tèxtils i els estris per filar, de les eines del teixidor i la preparació del teixit, del teler manual, dels lligaments tèxtils, dels tipus de peces de roba de més manufactura a Mallorca al llarg del temps, de la roba de llengües, de l'evolució històrica de la tècnica tèxtil a Mallorca, de la producció tèxtil a Mallorca a l'actualitat i de la literatura catalana relacionada amb aquest art. La segona part, titulada «Els tallers tèxtils a Mallorca», fa un repàs de cadascun dels tallers que resten avui dia en funcionament, tot fent una breu història de cada un i incloent-ne informació concreta (dades de l'empresa, producció, comercialització, primeres matèries emprades, plantilla de treballadors, etc.). Així, hi són inclosos els tallers de Can Bujosa (Santa Maria del Camí), Josep Cañameras Mayol (Establiments), Gabriel Riera (Lloseta) i Galeries Vicenç (Pollença). Amb un afany eminentment didàctic, el llibre recull nombrosos material gràfic, com fotografies, gràfics, dibuixos explicatius, etc.

GRUP SOCIAS Y ROSSELLÓ

**ELÈCTRICA
SOCIAS Y ROSSELLÓ, S.A.**

**DISTRIBUÏDOR MATERIAL ELÈCTRIC
I IL-LUMINACIÓ**

**LA INDUSTRIAL Y AGRÍCOLA
SOCIAS Y ROSSELLÓ, S.A.**

**MAQUINÀRIA PER A LA INDÚSTRIA,
CONSTRUCCIÓ, EINES, PERNS,
ACER...**

**MENORCA
SOCIAS Y ROSSELLÓ, S.A.**

**DISTRIBUÏDOR MATERIAL
ELÈCTRIC
I IL-LUMINACIÓ
DEPARTAMENT TÈCNIC**

**EIVISSA
SOCIAS Y ROSSELLÓ, S.A.**

**ELECTRODOMÈSTICS,
IMATGE I SO**

**CENTRAL MAYORISTA ELECTRODOMÈSTICOS
SOCIAS Y ROSSELLÓ, S.A.**

**CENTRALITZACIÓ COMPTADORS,
QUADRES DISTRIBUCIÓ, QUADRES
PROTECCIÓ, EQUIPS AUTOMÀTICS,
P/COMPENSACIÓ ENERGIA REACTIVA**

**MAIPRET
SUMINISTROS INDUSTRIALES, S.A.
QUADRES ELÈCTRICS**

**DISTRIBUÏDOR LLAUNERIA,
AIRE CONDICIONAT, SANITARIS
I MOBILIARI DE BANY**

**MAIPRET
SUMINISTROS INDUSTRIALES, S.A.
LLAUNERIA**

El millor servei a la seva disposició

ELÈCTRICA SOCIAS Y ROSSELLÓ, S.A.

Magatzem General i Vendes:
Gran Via Asima, 3 - Tel. 43 00 34
Nureduna, 3
Tels. 46 23 00 - 46 28 00
Sucursal a Manacor:
Ctra. Palma-Artà, km 47,200
Tel. 84 31 31

MENORCA SOCIAS Y ROSSELLÓ, S.A.

Poligon Industrial
Cap Negre
Tel. 36 68 15

EIVISSA SOCIAS Y ROSSELLÓ, S.A.

C/. Bisbe Abad y Lasiera, 48
Tel. 31 09 93

LA INDUSTRIAL Y AGRÍCOLA SOCIAS Y ROSSELLÓ, S.A.

Nureduna, 3 - Tel. 46 23 00
Gremi Ferrers, 38 - Tel. 43 14 12
Sucursal a Manacor:
Ctra. Palma-Artà, km 47,200
Tel. 84 31 31

CEMESA SOCIAS Y ROSSELLÓ, S.A.

Gran Via Asima, cant. Gremi Ferrers
Tels. 43 23 74 - 43 23 75

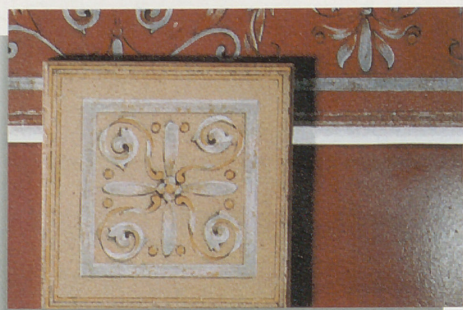
MAIPRET SUMINISTROS INDUSTRIALES, S.A.

Gremi Ferrers, 38
Quadres elèctrics:
Tel. 43 10 84
Llauneria:
Gran Via Asima, 3
Tel. 43 00 86

BANYS, TRESPOLS I REVESTIMENTS,
CALEFACCIÓ, AIRE CONDICIONAT...

TOT

de Massanella

Roca

MASSANELLA S.A.

Ctra. de Valldemossa, 44. - Tel 971 75 03 45 - Palma